

БИЛТЕН

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

4 - 6 2004

Интернет адреса
на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса
на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса
на Агенцијата на Република Македонија за приватизација
<http://www.mpa.org.mk/>

Интернет адреса
на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.com.mk/>

Интернет адреса
на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса
на Царинска управа на Република Македонија
<http://www.customs.gov.mk/>

Скопје, април - јуни 2004

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија - Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во земјите - кандидати за прием во Европската Унија	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходиен метод	7
Табела 6: Основни краткорочни економски трендови	8
Бруто домашен производ	10
Цени	10
Надворешно-трговска размена	11
Краткорочни економски движења - јуни 2004 година	14
Надворешен долг на Република Македонија	26
Табела 7: Приходи и расходи на Централниот буџет на Р. Македонија	30
Табела 8: Буџет - Централна државна власт	32
Табела 9: Функционална класификација на расходите на Централниот буџет на Република Македонија	33
Табела 10: Платен биланс на Република Македонија (годишни податоци)	34
Табела 11: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	35
Табела 12: Фонд за здравствено осигурување	36
Табела 13: Завод за вработување	37
Табела 14: Фонд за магистрални и регионални патишта	38
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност - април, мај, јуни 2004 година	39
Табела 15: Македонска берза - извештај за тргување од 1.1.2004 до 30.6.2004 год.	42
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	49
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	51
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	53
Факти за приватизацијата - состојба 31.12.2003 година	58

СТАТИИ

Кратки вести	61
Finance and Development - По интеграцијата	69
Доц. д-р Глигор Бишев - Монетарната политика во функција на развојот и стабилноста на националната економија	77
Ана Митреска и Борко Ханџиски - Импликации од проширувањето на ЕМУ врз процесот на монетарното одлучување	87
д-р Тихомир Јовановски - Глобализацијата на финансиските текови и современото банкарство	92
Ralph Reitermaer - Мисија на ProKredit банката во Република Македонија	101
Finance and Development - Еврото наполни пет години	107

Во претходниот број на Билтенот, во статијата "Забавни и корисни термини од областа на економијата" по грешка е испуштено името на еден од авторите - Александар Аргировски. Во името на редакцискиот одбор, се извинуваме за направениот пропуст.

ПОЧИТУВАНИ,

Во моментите кога ќе го читате новото издание на Билтенот на Министерството за финансии, веќе ќе бидеме навлезени во деветтиот месец од годината. Септември е секогаш возбудлив, носи промени, нови почетоци и очекувања за подобри резултати во периодот кој доаѓа.

Сепак, пред да започнеме со набројување на тековните и активностите кои се пред нас, ќе се навратиме неколку месеци назад, поточно во јули оваа година, да одбележиме еден исклучителни важен настан за нашата земја. Имено, кон крајот на јули, Република Македонија го доби првиот официјален суверен кредитен рејтинг (ББ со позитивни изгледи во наредниот период), изработен од меѓународната рејтинг агенција Standard and Poor's. Оценката за рејтингот на една земја ја детерминира сегашната и идна кредитна способност - односно вкупниот финансиски капацитет и спремност за плаќање на сопствените финансиски обврски. Со добиениот кредитен рејтинг Република Македонија има отворен пристап до меѓународните пазари на капитал и можност за алтернативни извори на финансирање на платниот биланс и на екстерната сметка, наместо досегашното задолжување со кредити кај меѓународните финансиски институции.

Со ова, Република Македонија повеќе не спаѓа меѓу ретките земји во регионот и Европа кои немаат кредитен рејтинг.

Инаку, во Министерството за финансии, како што е вообичаено, во тек се повеќе активности започнати во претходниот период, при што некои од нив, поради својата сериозност и тајмингот во кој се извршуваат, слободно можат да го понесат атрибутот историски. Тука пред се' мислам на подготовките поврзани со претстојниот Прашалник од страна на Европската унија, кој според последните најави, во Република Македонија ќе пристигне во почетокот на октомври. Свесни сме дека станува збор за историски чин, од чие успешно завршување ќе зависи брзината и динамиката со која земјата ќе продолжи по патот на евро-интеграциите. Оттука, со големо за-

доволство можам да истакнам дека подготовките за оваа активност се одвиваат во најдобар ред, одредени се координаторите и учесниците кои ќе го понесат најголемиот товар и непосредно ќе бидат вклучени во процесот на одговарање, формирани се тимовите, поставени се сите канали и врски меѓу надлежните институции, или накратко кажано, активностите се во завршна фаза. Владата на Република Македонија и Министерството за финансии спремно ги чекаат предизвиците наметнати од ЕУ. Се разбира, во целиот овој процес Република Македонија ќе има голема помош однадвор, од земјите кои веќе успешно го изодија овој пат (во прв ред Словенија, Хрватска и Бугарија), за што изразуваме искрена благодарност.

Паралелно со ова, течат и подготовките поврзани со претстојната мисија на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ), која треба да се случи приближно во истиот период, односно почетокот на октомври. На оваа мисија и претходеше успешно завршување на еден друг аранжман кој Република Македонија го имаше склучено со ММФ. Имено, на 2 Август 2004 година, Бордот на Извршни директори на ММФ, ги разгледуваше Вториот и завршен Преглед на извршувањето на Стенд бај аранжманот и екс-пост анализата на искуствата од досегашните аранжмани на ММФ во Република Македонија, при што, со задоволство е констатирано дека нашата земја успешно го заврши Стенд бај аранжманот и ги исполни сите формални критериуми за следење на извршувањето на програмата. Тоа овозможи реализација на двете суштински макроекономски цели на аранжманот - задржување на ниска инфлација и сведување на буџетскиот дефицит на

Д-р Димко Кокароски
заменик министер за финансии

ниско, одржливо ниво. Остварувањето на овие цели е особено значајно бидејќи е постигнато во комплексни политички услови и истовремена имплементација на Охридскиот договор.

Овојпат, предмет на преговори веќе нема да бидат краткорочните аранжмани, бидејќи од Фондот ќе се бара склучување на нов, среднорочен аранжман со Република Македонија со силно изразена реформска ориентација, за кој искрено веруваме дека ќе добиеме поддршка.

Освен овие активности на кои ставивме посебен акцент, не помалку важни се и активностите поврзани со подготовките околу претстојната мисија на една друга меѓународна финансиска институција - Светската банка, чии претставници според најавите, ќе пристигнат во земјата кон крајот на овој месец. Исто така, забрзано се одвиваат и подготовките околу Ребалансот на Буџетот на Република Македонија за 2004 година, кој во истиот период треба да се најде во собраниска процедура. Понатаму, ќе ги споменеме и подготовките околу конципирањето на макроеко-

номската политика за 2005 година, како документ во кој ќе бидат одредени и поставени условите во кои македонската економија ќе егзистира во наредниот период.

На крај, се надевам дека овој текст овозможи создавање на една појасна слика за состојбите и околностите во кои го подготвувавме овој број на Билтенот. Исто така, сметам дека успеавме да ги приближиме и предизвиците со кои Министерството за финансии ќе се соочи во блиската иднина. Сепак, најдовме сила и се потрудивме и овојпат да понудиме едно квалитетно и репрезентативно издание, со актуелни теми и податоци за движењата во македонската економија. На мое големо задоволство, сметам дека и овојпат успеавме во нашите намери.

Уживајте во читањето на страниците на новиот Билтен на Министерството за финансии.

Со почит,
д-р Димко Кокароски

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

Годишни податоци за Република Македонија

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*	2003*
Реален БДП	%	-7,5	-1,8	-1,1	1,2	1,4	3,4	4,3	4,5	-4,5	0,9	3,2
Инфлација (просек)	%	362	128	15,7	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2
Инфлација (крај на период)	%	248,2	55,4	8,8	-0,7	2,7	-2,4	2,4	6,1	3,7	1,1	2,6
БДП дефлатор	%	442,1	151,9	17,1	2,9	3,4	1,4	2,7	8,2	3,6	3,4	-
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13,4	-2,9	-1,2	-0,5	-0,4	-1,7	0,0	1,8	-7,2	-5,7	-1,1
Девизен курс, просек	ДЕН/УСД	23,6	43,2	38,0	40,0	49,8	54,5	56,9	65,9	68,1	64,7	54,3
Девизен курс, крај на период	ДЕН/УСД	44,6	40,6	38,0	41,4	55,4	51,8	60,3	65,3	69,2	58,6	49,9
Извоз (Ф.О.Б.)	УСД млд.	1,06	1,08	1,20	1,15	1,20	1,29	1,19	1,32	1,16	1,11	1,36
Увоз (Ф.О.Б.)	УСД млд.	1,01	1,27	1,42	1,46	1,59	1,80	1,68	2,01	1,68	1,92	2,21
Трговски биланс	УСД млд.	0,05	-0,19	-0,22	-0,31	-0,39	-0,51	-0,49	-0,69	-0,52	-0,81	-0,85
Биланс на тековна сметка	УСД млд.	0,08	-0,27	-0,30	-0,34	-0,29	-0,27	-0,03	-0,07	-0,24	-0,36	-0,28
како % од БДП	%	-3,3	-7,8	-6,7	-7,7	-7,7	-7,5	-0,9	-2,0	-7,1	-9,6	-6,0
Девизни резерви	УСД млд.	0,12	0,16	0,28	0,28	0,26	0,33	0,45	0,70	0,76	0,73	0,90
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1,4	1,6	2,3	2,2	1,9	2,2	3,2	4,1	4,9	4,4	4,0
Надворешен долг ¹⁾	УСД млд.	1,14	1,26	1,44	1,17	1,13	1,44	1,49	1,49	1,50	1,64	1,81
како % од БДП	%	45,5	37,2	32,3	26,5	30,3	40,1	40,6	41,5	43,8	43,4	38,6

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

Одбрани макроекономски индикатори во земјите-кандидати за прием во Европската унија

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹⁾				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005
Кандидати за прием во ЕУ	4,4	4,4	4,5	4,4	15,3	9,5	7,1	5,6	-3,0	-3,8	-3,8	-3,5
Бугарија	4,8	4,3	5,0	5,2	5,8	2,3	6,0	3,6	-4,3	-8,6	-8,4	-7,7
Чешка Република	2,0	2,9	3,0	3,4	1,8	0,1	3,5	3,0	-6,1	-6,5	-5,4	-4,8
Естонија	6,0	4,7	5,5	5,0	3,6	1,3	3,0	2,5	-12,2	-13,7	-11,0	-7,5
Унгарија	3,5	2,9	3,2	3,4	5,3	4,7	7,1	4,4	-4,1	-5,5	-5,3	-4,3
Латвија	6,1	6,7	6,0	6,0	1,9	2,9	3,0	3,0	-7,2	-9,1	-9,9	-8,1
Литванија	6,8	9,0	6,7	6,3	0,3	-1,2	1,1	2,5	-5,2	-6,5	-6,7	-6,7
Полска	1,4	3,7	4,7	4,0	1,9	0,8	3,0	2,4	-2,6	-2,0	-2,3	-2,9
Романија	5,0	4,9	5,0	5,0	22,5	15,3	12,0	7,2	-3,4	-5,9	-5,2	-5,2
Словачка	4,4	4,2	3,9	4,1	3,3	8,5	7,8	4,2	-8,0	-0,9	-2,9	-3,5
Словенија	2,9	2,3	3,5	4,1	7,5	5,6	3,7	3,4	1,4	0,1	-0,6	-1,0
Турција	7,9	5,8	5,0	5,0	45,0	25,3	12,0	10,6	-0,8	-2,9	-3,0	-2,4

1) Годишен просек.

2) Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook, IMF, Washington D.C., April 2004

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 1998-2004)

	Земјо- делство, лов, шумарст- во и рибарство	Вадење руди и камен, преработувачка индустрија и снабдување со електрична енергија, гас и вода	Град- е- ж- ништво	Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба	Хотели и ресто- рани	Сообра- ќај, склади- рање и врски	Финансиско посредување, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импутирани станарини	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита, образование, здравство и социјална работа	Импути- рани банкар- ски услуги	Дода- дена вред- ност	Нето- даноци на произ- вод- ство	БРУТО ДОМА- ШЕН ПРОИЗ- ВОД
	A + B	B + Г + Д	Г	Е	Ж	З	S + И + Љ	J + K + Л + Н				
1998	I	2,0	8,3	-15,3	5,4	5,7	-0,9	-0,7	9,5	4,3	5,7	4,5
	II	3,8	6,5	1,3	3,7	3,7	-0,4	-0,3	11,3	4,8	6,1	5,0
	III	3,4	-2,2	16,7	-3,2	15,4	0,5	2,7	16,1	2,7	3,8	2,8
	IV	4,0	-5,3	22,7	-3,2	3,0	0,8	3,1	17,5	1,3	2,5	1,4
	98/97	3,3	1,4	7,7	0,4	7,3	0,0	1,2	13,5	3,2	4,5	3,4
1999	I	0,7	-9,0	14,4	-6,1	31,4	1,5	5,7	-2,3	0,0	-1,9	-0,3
	II	1,6	-5,3	27,0	-4,9	30,6	1,6	5,4	-2,0	3,0	1,1	2,7
	III	1,5	15,6	3,3	10,9	12,9	2,3	2,9	0,7	8,8	7,0	8,5
	IV	-0,2	6,3	1,3	11,2	28,2	2,3	2,6	0,9	6,4	4,5	6,1
	99/98	0,9	1,7	10,4	3,0	24,7	1,9	4,1	-0,7	4,6	2,7	4,3
2000	I	2,4	16,3	4,1	37,7	-7,1	2,4	1,0	0,5	11,4	15,1	12,0
	II	3,6	17,1	-9,9	4,6	-14,8	2,5	1,3	0,8	5,6	9,0	6,1
	III	1,2	1,8	5,3	-8,7	-9,6	2,7	-0,8	1,9	0,6	3,9	1,0
	IV	-3,1	4,5	12,5	-12,7	-13,1	3,2	-1,1	3,7	-0,3	3,0	0,2
	99/00	1,0	9,4	2,6	3,0	-11,3	2,7	0,1	1,7	4,1	7,5	4,5
2001	I	-6,9	-2,8	0,7	-18,9	6,7	3,0	-8,7	-6,9	-6,2	-6,9	-6,3
	II	-12,5	-4,7	-4,9	4,5	-7,1	2,6	-5,1	-8,5	-3,8	-4,4	-3,9
	III	-13,3	-10,6	-22,9	4,4	-14,7	1,4	0,8	-13,1	-6,2	-6,9	-6,4
	IV	-10,3	-0,5	-22,8	9,7	-0,1	1,3	3,7	-13,5	-1,5	-2,2	-1,6
	00/01	-10,8	-4,6	-14,4	-0,8	-4,5	2,1	-2,3	-10,5	-4,4	-5,1	-4,5
2002 *	I	-5,6	-10,1	-7,0	6,0	-1,0	-2,8	10,0	-2,5	-1,8	1,1	-1,3
	II	-2,5	-3,5	0,7	4,6	16,1	-4,1	4,7	1,7	-0,9	2,0	-0,4
	III	-1,6	-1,3	5,3	4,2	32,2	-4,1	0,8	6,2	0,3	3,2	0,8
	IV	1,8	10,2	1,4	6,8	18,8	-3,7	-0,8	2,2	3,6	6,6	4,1
	02/01	-2,0	-0,8	0,6	5,4	16,7	-3,7	3,5	1,8	0,4	3,3	0,9
2003 *	I	1,0	3,4	1,1	4,3	7,9	-1,2	2,8	0,9	2,1	2,1	2,1
	II	1,6	3,5	0,5	4,7	0,9	-0,6	3,0	-6,5	3,1	3,1	3,1
	III	3,8	14,4	3,4	3,5	5,0	0,1	0,6	-7,5	5,6	5,6	5,6
	IV	2,3	-1,1	13,8	4,7	2,2	-0,1	0,7	-4,9	2,1	2,1	2,1
	03/02	2,2	4,5	4,8	4,3	3,9	-0,5	1,8	-4,6	3,2	3,2	3,2
2004*	I	0,9	-25,0	4,0	4,9	1,3	2,2	2,2	-0,7	-3,6	-3,6	-3,6

Извор: Државен завод за статистика

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денари

По тековни цени

НКД сектор	Назив	1998	1999	2000	2001	2002 ¹	Индекси 2002/2001
А	Земјоделство, лов и шумарство	22.224	23.094	23.756	22.933	24.509	6,9
Б	Рибарство	52	29	14	24	48	100,0
В	Вадење на руди и камен	1.584	1.620	1.856	1.312	960	-26,8
Г	Преработувачка индустрија	35.202	36.764	40.926	39.587	37.925	-4,2
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	8.868	9.203	10.381	10.041	9.146	-8,9
Ѓ	Градежништво	11.267	10.880	13.361	11.801	11.893	0,8
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	21.914	22.383	25.402	26.076	27.348	4,9
Ж	Хотели и ресторани	3.063	3.984	3.463	3.410	4.088	19,9
З	Сообраќај, складирање и врски	14.309	17.233	21.261	21.694	20.610	-5,0
С	Финансиско посредување	7.229	6.977	7.342	7.420	7.427	0,1
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5.206	5.890	7.466	8.304	8.168	-1,6
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	12.067	14.351	14.333	14.445	16.145	11,8
К	Образование	8.030	8.769	8.266	8.048	8.688	8,0
Л	Здравство и социјална работа	8.310	8.592	8.987	8.690	9.361	7,7
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4.887	4.967	5.217	5.548	5.553	0,1
	Импутирани станарини	9.058	9.597	10.465	10.631	10.792	1,5
	Минус: импутирани банкарски услуги	5.036	5.017	5.153	4.738	4.160	-12,2
А.	Додадена вредност по основни цени	168.235	179.316	197.344	195.230	198.592	1,7
Б.	Нето даноци на производство	26.747	29.694	39.045	38.611	45.378	17,5
А + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	194.979	209.010	236.389	233.841	243.970	4,3

1) Претходни податоци.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари				Во %			
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД (по тековни цени)	209,010	236.389	233.841	243.971	100,0	100,0	100,0	100,0
Финална потрошувачка	188,702	218.986	221.771	242.795	90,3	92,6	94,8	99,5
Финална потрошувачка на домаќинствата	145,693	175.965	163.788	188.179	69,7	74,4	70,0	77,1
Финална јавна потрошувачка	43,009	43.021	57.983	54.616	20,6	18,2	24,8	22,4
Бруто-инвестиции	41,171	50.683	42.759	48.058	19,7	21,4	18,3	19,7
Инвестиции во основни средства	34,710	38.332	34.716	40.448	16,6	16,2	14,8	16,6
Пораст на залихи	6,461	12.351	8.043	7.610	3,1	5,2	3,4	3,1
Извоз на стоки и услуги	88,143	114.209	99.091	92.674	42,2	48,3	42,4	38,0
Извоз на стоки	67,988	87.161	78.625	71.887	32,5	36,9	33,6	29,5
Извоз на услуги	14,367	19.971	15.894	16.388	6,9	8,4	6,8	6,7
Набавки на нерезидентите во земјата	5,788	7.077	4.572	4.399	2,8	3,0	2,0	1,8
Увоз на стоки и услуги	109,007	147.489	129.780	139.556	52,2	62,4	55,5	57,2
Увоз на стоки	90,554	123.910	107.166	121.574	43,3	52,4	45,8	49,8
Увоз на услуги	18,543	23.579	22.614	17.982	8,8	10,0	9,7	7,4

Извор: Државен завод за статистика

Основни краткорочни економски трендови

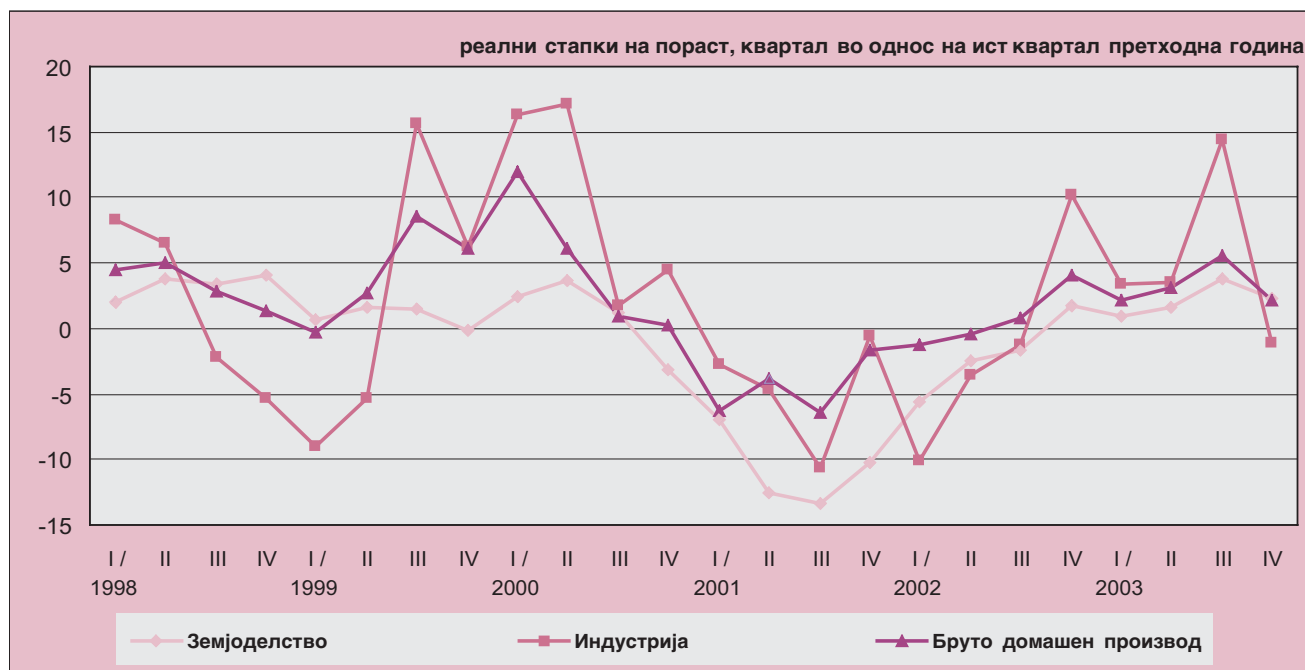
Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2003	2003				2004				
					K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	Април	Мај	Јуни	K - 2
РЕАЛЕН СЕКТОР													
Производство реални промени													
Бруто домашен производ	4,6	-4,5	0,9	3,2	2,1	3,1	5,6	2,1	-3,6				
Индустриско производство	3,5	-3,1	-0,8	4,5	3,4	3,5	14,4	-1,1	-25,0	-19,2	-26,6	-6,7	-17,5
номинални промени													
Инвестиции во машини и опрема	20,8	-16,9	16,4	-7,7	-27,0	9,7	4,0	-12,5	7,1				
Цени													
Трошоци на живот	5,8	5,5	1,8	1,2	0,0	0,6	0,8	1,9	1,6	-0,7	-0,6	-0,2	-0,5
Цени на производителите на индустриски производи	8,9	2,0	-0,9	-0,3	1,4	-0,4	0,0	-0,3	-1,5	-0,9	0,2	2,3	0,5
Конкурентност на индустријата													
Продуктивност	6,0	0,5	3,0	13,1	20,3	10,3	21,0	-6,4	-28,0	-13,4	-21,4	0,4	-20,8
Трошоци за работна сила по единица производ	-4,7	-0,7	0,2	-10,3	-19,6	-9,2	-17,5	5,4	45,1	20,4	34,1	6,9	29,8
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12,5	-2,7	1,1	-10,1	-22,8	-9,5	-18,0	8,0	50,6	21,5	33,9	4,5	28,2
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи цени во САД \$													
Сурова нафта-бренд	28,3	24,4	25,0	28,9	31,4	26,1	28,4	29,5	32,0	33,4	37,9	35,2	35,5
Јагнешко месо (ц/кг)	261,9	291,2	330,3	388,4	356,7	375,8	394,5	426,5	458,6	457,4	448,8	455,2	453,8
Никел	8.638,0	5.944,7	6.772,0	9.629,0	8.343,0	8.372,0	9.371,0	12.432,0	14.729,0	12.848,0	11.118,0	13.534,0	12.500,0
Бакар	1.813,0	1.578,3	1.559,0	1.779,0	1.663,0	1.641,0	1.753,0	2.059,0	2.731,0	2.949,0	2.734,0	2.687,0	2.790,0
Олово	45,4	47,6	45,3	51,5	45,9	45,6	51,1	63,4	84,4	75,4	80,9	87,0	81,1
Цинк	112,8	88,6	77,9	82,8	78,6	77,4	82,1	93,0	107,0	103,3	102,8	102,0	102,2
Ладно валани челични лимови	385,8	299,2	328,3	444,6	400,0	410,0	478,3	490,0	520,0	600,0	600,0	625,0	608,3
Топло валани челични лимови	295,8	216,5	246,7	320,2	306,7	320,0	324,2	330,0	401,7	500,0	500,0	525,0	508,3
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР													
номинални промени на доларски вредности													
Извоз на стоки(ФОВБ)	11,0	-12,7	-3,7	22,2	20,4	34,7	16,8	28,4	22,1	-0,4	-1,6	3,1	11,5
Увоз на стоки (ЦИФ)	17,9	-19,4	16,3	15,3	19,7	25,8	10,7	8,3	13,8	23,3	42,0	37,0	18,6
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-937	-238,0	-225,1	-212,4	-76,1	-246,0	-113,0	-99,2	-127,3	-339,6
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-277	-109,0	-64,3	-25,5	-66,0	-139,0	-82,7	-60,2	-87,7	-230,6
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) "-." значи намалување	235,6	37,8	-41,0	169,0	-113,0	-62,0	16,0	169,0	218,0	158,0	101,0	57,0	57,0
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1.438,0	1.444,0	1.571,0	1.771,0	1.561,0	1.648,0	1.655,0	1.771,0	1.774,0	1.753,0	1.782,0	1.775,0	

	2000	2001	2002	2003	2003				2004			
					K - 1	K - 2	K - 3	K - 4	K - 1	Април	Мај	Јуни
Курсеви												
денар/ЕУРО	60,73	60,91	60,98	61,29	61,31	61,29	61,21	61,28	61,28	61,29	61,24	61,30
денар/САД \$	65,89	68,04	64,73	49,05	57,18	54,08	54,49	52,36	49,94	51,03	51,08	50,87
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ номинални промени												
Приходи	22,5	-10,3	10,1	-7,4	-5,7	1,8	-10,6	-3,0	10,3	3,8	1,0	-0,5
Даночни приходи	22,1	-6,9	14,0	-9,6	-7,8	-2,0	-12,0	-4,7	5,7	3,3	15,6	-3,9
ДДВ	75,2	-1,8	19,8	3,2	4,5	21,3	-4,0	27,2	25,3	16,3	37,1	-0,4
Расходи	12,7	27,0	-0,1	-13,8	-18,3	-10,2	-18,6	4,9	5,2	13,9	-3,8	-0,1
Тековни расходи	1,8	31,9	17,2	-1,2	-2,4	7,3	-2,6	2,4	5,7	7,7	-4,5	0,9
Капитални расходи	94,5	28,3	11,8	-44,7,0	-71,2	-54,4	-57,7	103,5	-34,3	256,4	19,5	-6,5
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6,285	-12,490	7,343	-2,551	337,0	-155,0	-38,7	-288,0	1,002,0	120,0	-122,0	366,0
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5,905	-13,171	-13,019	-2,496	-4,0	-251,0	329,0	-2,654,0	647,0			
МОНЕТАРЕН СЕКТОР номинални промени (крај на период)												
Нето девизни средства	73,8	57,6	-19,1	5,3	-18,6	-7,2	3,8	5,3	10,3	7	8,4	4,9
Кредити на приватен сектор	17,2	7,3	12,7	15,8	9,9	9,3	9,0	15,8	18,9	29,2	25,9	25,9
Готови пари во оптек	16,6	48,5	0,0	0,3	-13,4	-5,2	-13,8	0,3	9,2	7,6	4,6	4,7
M1	22,6	5,6	4,6	1,1	-8,6	-3,5	-6,8	1,1	9,1	16,6	15,6	8,6
M2	29,4	61,9	-7,0	15,9	7,3	15,8	13,9	15,9	18,1	21,9	24,6	20,1
M4	25,6	56,7		13,2	5,2	12,4	11,4	13,2	15,4	21,1	23,6	18,9
Однос на девизните резерви спрема M4 денарски дел	106,3	117,4	93,8	88,6	90,9	91,9	98,8	88,6	92,9	87,5	85,0	83,6
Однос на девизните резерви спрема M1	165,0	188,2	150,5	150,7	157,8	161,9	172,1	150,7	161,7	179,5	170,8	166,9
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР Пазар на работна сила												
Стапка на невработеност (APC)	32,2	30,5	31,9	36,7								
Вкупно новонаемени	101,996	90,308	110,401	79,921	22,452	24,193	24,964	8,312	25,648	33,495	41,869	51,190
Новонаемени на неопределено време	63,987	63,346	74,341	49,661	12,693	16,184	15,564	5,220	16,153	20,655	25,904	31,870
Плати												
Номинални нето плати	5,5	3,5	6,9	4,8	6,3	7,1	3,3	1,5	4,0	2,9	6,4	3,9
Реални нето плати	-0,3	-1,9	5,0	3,6	6,3	6,5	2,5	-0,4	2,4	3,6	7,0	4,1
Потрошувачка кошница	2,5	5,2	2,7	-0,7	-1,0	-1,6	0,0	-0,1	0,7	-2,6	-2,5	-3,2
Социјална заштита												
Број на пензионери	241,221	247,200	249,421	254,267	250,355	251,166	251,589	254,267	254,333	255,143	256,274	256,917
Број на домаќинства кои примаат социјална заштита	77,309	80,160	82,673	64,453	60,954	62,739	63,173	64,453	64,584	64,163	64,832	64,594
Број на лица кои примаат надомест за невработени	35,046	41,375	46,772	47,324	44,125	45,484	44,596	47,324	53,273	51,304	51,509	51,221

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјала,
Завод за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии

Бруто домашен производ

во милиони САД\$	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	3.450	3.389	3.351	3.390	3.458	3.575	3.730	3.899	3.723	3.755

во САД\$ (по глава на жител)	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	1.785	1.742	1.705	1.709	1.732	1.781	1.848	1.924	1.830	1.839

1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 год. и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година

2) Претходни податоци

ЦЕНИ

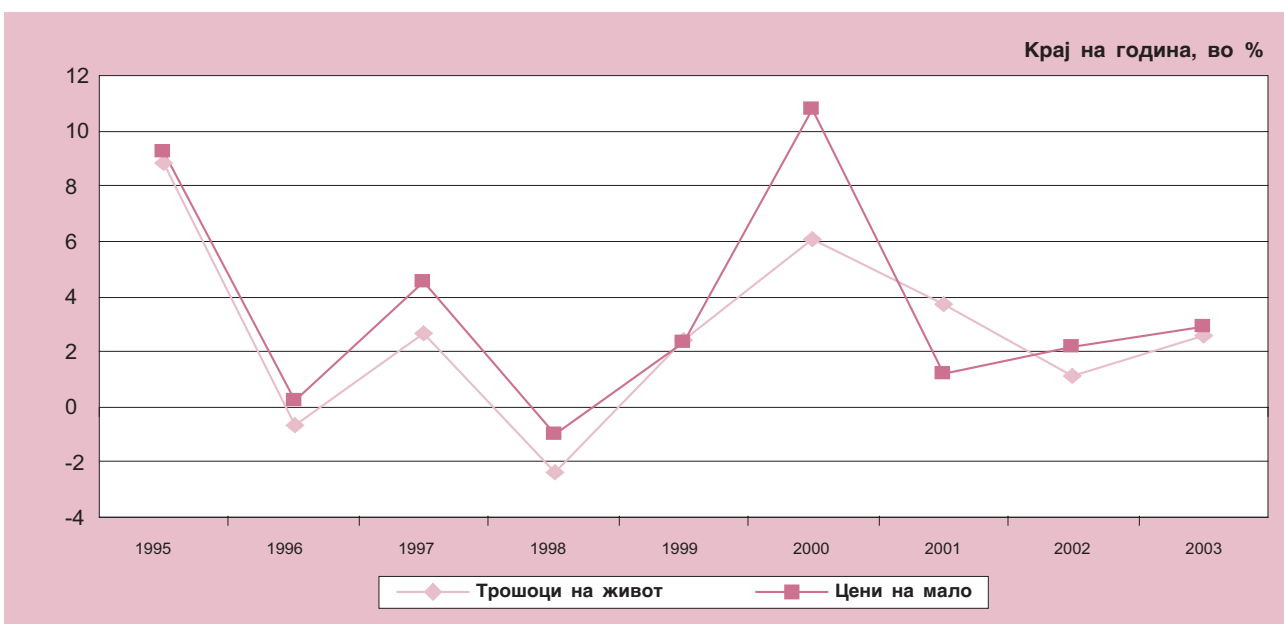

просечни стапки во проценти

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Трошоци на живот	15,7	2,3	2,6	-0,1	-0,7	5,8	5,5	1,8	1,2
Цени на мало	15,9	3	4,4	0,8	-1,1	10,6	5,2	1,4	2,4

крај на година, во проценти

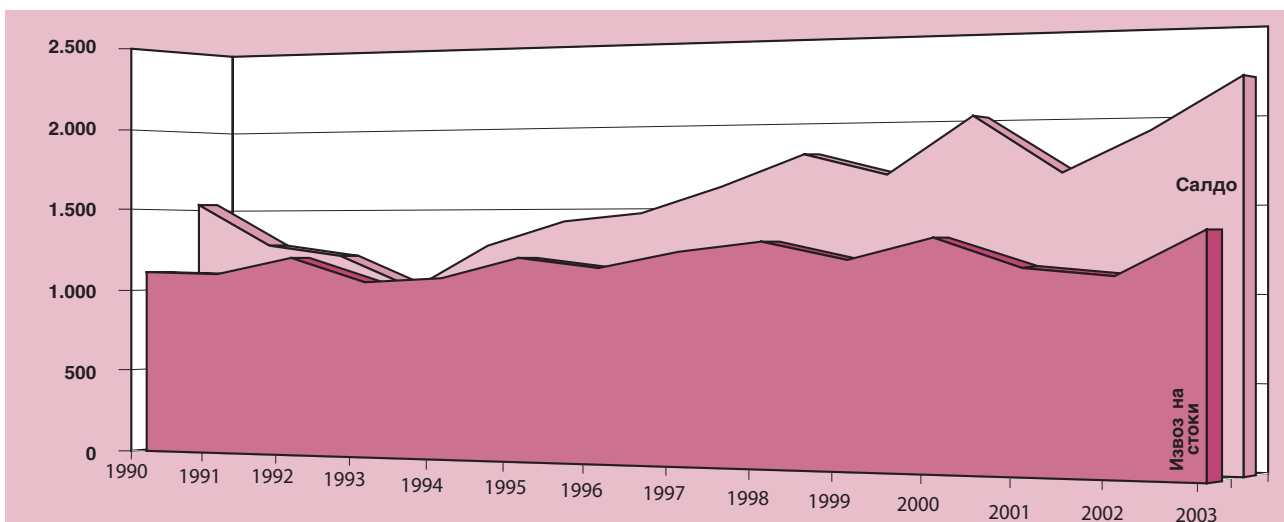
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Трошоци на живот	8,8	-0,7	2,7	-2,4	2,4	6,1	3,7	1,1	2,6
Цени на мало	9,2	0,2	4,5	-1	2,3	10,8	1,2	2,2	2,9

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

- во милиони САД \$ -

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Извоз на стоки	1.113	1.096	1.199	1.055	1.086	1.204	1.147	1.237	1.292	1.190	1.321	1.155	1.112	1.359
Увоз на стоки	1.531	1.274	1.206	1.013	1.271	1.427	1.462	1.623	1.807	1.686	2.011	1.682	1.917	2.211
Салдо	-418	-178	-7	42	-185	-223	-315	-386	-515	-496	-690	-527	-805	-852

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

		ВКУПНО			Германија			СР Југославија		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
1997		1.236,8	1.778,5	-541,7	199,0	239,0	-40,0	273,6	206,0	67,6
1998		1.310,7	1.914,7	-604,0	286,0	255,2	30,8	240,0	245,6	-5,6
1999		1.191,3	1.776,2	-584,9	254,3	245,8	8,5	254,5	183,9	70,6
2000		1.322,6	2.093,8	-771,2	257,5	253,3	4,2	335,2	190,4	144,8
2001		1.155,0	1.687,6	-532,6	237,5	213,3	24,2	266,8	157,2	109,6
2002		1.115,5	1.995,2	-879,7	234,0	284,7	-50,7	246,4	185,2	61,2
2003		1.363,2	2.299,9	-936,7	278,3	303,8	25,5	273,8	212,6	61,2
2000	Q1	331,1	606,8	-275,7	66,1	80,9	-14,8	78,8	47,8	31,0
	Q2	317,7	481,0	-163,3	56,9	52,7	4,2	76,3	47,3	29,0
	Q3	345,1	470,6	-125,5	70,8	55,0	15,8	82,8	47,3	35,5
	Q4	328,7	535,4	-206,7	63,7	64,7	-1,0	97,3	48,0	49,3
2001	Q1	291,5	400,4	-108,9	69,0	52,8	16,2	62,3	34,9	27,4
	Q2	285,3	416,6	-131,3	52,9	59,0	-6,1	74,1	39,2	34,9
	Q3	295,7	378,9	-83,2	61,9	42,8	19,1	62,9	33,4	29,5
	Q4	282,5	491,7	-209,2	53,7	58,7	-5,0	67,5	49,7	17,8
2002	Q1	244,0	444,2	-200,2	60,9	56,4	-4,5	47,2	38,2	9,0
	Q2	264,4	461,7	-197,3	54,0	70,5	-2,7	53,6	47,9	5,7
	Q3	289,1	497,1	-208,0	60,3	77,1	-10,4	55,8	47,9	7,9
	Q4	301,8	597,6	-295,8	57,0	89,2	-32,2	66,4	55,1	11,3
2003	Q1	293,7	531,7	-238,0	66,6	69,2	-2,6	47,2	50,4	-3,2
	Q2	355,8	580,9	-225,1	68,0	74,2	-6,2	76,4	54,8	21,6
	Q3	337,8	550,2	-212,4	72,0	71,0	1,0	74,7	53,5	21,2
	Q4	375,9	637,1	-261,2	71,7	89,4	-17,7	75,5	53,9	21,6
2004	Q1	358,7	604,9	-246,2	81,7	82,0	-0,3	56,0	48,0	8,0
	Q2	365,6	681,3	-315,8	62,6	90,0	-27,4	84,0	63,4	20,6
2003	I	78,6	159,0	-80,4	18,7	22,6	-3,9	11,3	15,0	-3,7
	II	94,7	152,5	-57,5	21,9	21,7	0,2	15,5	15,4	0,1
	III	120,4	220,5	-100,1	26,0	24,9	1,1	20,4	20,0	0,4
	IV	117,3	190,3	-73,0	22,2	21,2	1,0	22,4	15,4	7,0
	V	119,9	208,4	-88,5	23,6	26,5	-2,9	27,3	23,2	4,1
	VI	118,6	182,2	-63,6	22,2	26,5	-4,3	26,7	16,2	10,5
	VII	124,3	194,8	-70,5	25,2	27,8	-2,6	27,2	18,0	9,2
	VIII	96,1	173,1	-77,0	22,2	20,5	1,7	23,1	18,3	4,8
	IX	117,4	182,3	-64,9	24,6	22,7	1,9	24,4	17,2	7,2
	X	124,7	214,0	-89,3	22,8	26,7	-3,9	28,9	18,8	10,1
	XI	122,7	198,8	-76,1	24,7	29,4	-4,7	22,6	15,7	6,9
	XII	128,5	224,3	-95,8	24,2	33,3	-9,1	24,0	19,4	4,6
2004	I	101,5	176,4	-74,9	27,3	21,8	5,5	14,5	11,2	3,3
	II	130,9	197,9	-67,0	28,0	32,5	-4,5	19,9	16,9	3,0
	III	126,3	230,6	-104,3	26,4	27,7	-1,3	21,6	19,9	1,7
	IV	116,3	237,8	-121,5	17,5	27,0	-9,4	25,8	22,5	3,3
	V	126,9	222,2	-95,3	24,1	29,9	-5,8	28,6	22,6	6,0
	VI	122,4	221,3	-98,9	20,9	33,1	-12,2	29,7	18,3	11,4

(во милиони долари)

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
117,0	83,4	33,6	43,6	96,0	-52,4	99,0	130,0	-31,0	26,6	69,2	-42,6
174,0	101,6	72,4	91,9	109,1	-17,2	83,1	112,9	-29,8	26,1	90,9	-64,8
136,1	54,7	81,4	77,6	92,7	-15,1	85,9	164,5	-78,6	15,1	91,2	-76,1
165,6	83,0	82,6	90,8	111,1	-20,3	84,1	201,5	-117,4	10,3	191,8	-181,5
99,7	51,5	48,2	88,7	107,7	-19,0	101,4	184,0	-82,6	13,9	139,4	-125,5
77,4	58,7	18,7	81,9	118,6	-36,7	116,9	237,9	-121,0	14,4	125,4	-111,0
72,8	56,2	16,6	95,4	122,5	-27,1	179,8	300,2	-116,3	13,7	177,8	-164,1
49,6	16,3	33,3	25,4	29,4	-4,0	19,7	43,1	-23,4	2,6	60,8	-58,2
48,6	16,5	32,1	27,4	29,3	-1,9	18,4	42,3	-23,9	2,7	38,6	-35,9
37,5	23,4	14,1	18,1	25,4	-7,3	23,5	55,3	-31,8	2,1	33,2	-31,1
29,9	26,8	3,1	19,9	27,0	-7,1	22,5	60,8	-38,3	2,9	59,2	-56,3
28,4	13,4	15,0	24,0	19,2	4,8	21,2	40,2	-19,0	2,8	53,4	-50,6
23,4	15,6	7,8	21,4	23,3	-1,9	24,3	38,7	-14,4	3,7	31,7	-28,0
26,9	11,7	15,2	24,3	29,5	-5,2	30,6	51,1	-20,5	3,3	26,9	-23,6
21,0	10,8	10,2	19,0	35,7	-16,7	25,3	54,0	-28,7	4,1	27,4	-23,3
18,0	18,2	-0,2	26,7	24,6	2,1	19,2	46,0	-26,8	3,4	49,4	-46,0
18,9	15,6	3,3	25,1	26,2	-1,1	27,6	49,4	-21,8	3,6	22,3	-18,7
16,5	10,7	5,8	21,2	29,4	-8,2	30,3	52,2	-21,9	3,5	13,3	-9,8
24,6	13,9	10,7	18,7	32,2	-13,5	35,6	56,3	-20,7	3,0	61,1	-58,1
16,7	13,8	2,9	26,9	21,6	5,3	35,1	98,4	-63,3	2,5	25,1	-22,6
13,8	19,1	-5,3	26,5	34,3	-7,8	52,1	76,4	-24,3	3,6	34,6	-31,0
16,0	11,1	4,9	21,6	29,3	-7,7	43,7	56,7	-16,9	3,4	53,5	-50,1
26,3	12,2	14,1	20,4	37,3	-16,9	48,9	68,7	-11,8	4,2	64,6	-60,4
14,6	13,3	1,3	24,2	30,6	-6,4	52,4	63,5	-11,1	3,8	66,4	-62,6
14,1	11,5	2,7	29,1	45,4	-16,2	54,2	72,4	-18,1	4,7	71,6	-66,8
6,7	5,2	1,5	8,9	7,3	1,6	8,2	43,9	-35,7	0,5	1,8	-1,3
5,1	3,9	1,2	7,5	6,0	1,5	11,7	22,9	-11,2	0,5	2,1	-1,6
4,9	4,7	0,2	10,5	8,3	2,2	15,2	31,6	-16,4	1,5	21,2	-19,7
3,5	4,5	-1,0	8,9	10,4	-1,5	17,4	31,2	-13,8	1,0	9,6	-8,6
3,4	6,1	-2,7	7,9	11,8	-3,9	18,5	25,6	-7,1	1,1	17,1	-16,0
6,9	8,5	-1,6	9,7	12,1	-2,4	16,2	19,6	-3,4	1,5	7,9	-6,4
7,2	3,9	3,3	7,4	11,8	-4,4	16,9	22,4	-5,5	1,3	9,8	-8,5
4,5	3,1	1,4	6,4	9,0	-2,6	10,9	15,4	-4,5	1,1	23,2	-22,1
4,3	4,1	0,2	7,8	8,5	-0,7	15,9	18,9	-3,0	1,0	20,5	-19,5
5,7	4,4	1,3	5,5	11,3	-5,8	18,2	22,8	-4,8	2,3	24,6	-22,3
6,8	2,8	4,0	7,2	11,8	-4,6	15,9	21,0	-5,1	1,2	19,6	-18,4
13,8	5,0	8,8	7,7	14,2	-6,5	14,8	24,0	-10,1	0,7	20,4	-19,7
6,4	5,3	1,1	5,6	7,6	-2,0	12,5	17,7	-5,2	1,4	27,4	-26,0
4,6	3,8	0,8	8,0	10,0	-2,0	17,8	20,8	-3,0	1,2	17,3	-16,1
3,6	4,2	-0,6	10,6	13,0	-2,4	22,1	25,0	-2,9	1,2	21,7	-20,5
3,5	4,6	-1,1	10,8	13,9	-3,1	19,6	23,2	-3,6	1,7	27,7	-26,0
4,6	3,5	1,1	9,0	14,7	-5,6	17,4	24,7	-7,3	1,7	24,7	-22,9
6,0	3,4	2,6	9,3	16,8	-7,5	17,3	24,5	-7,2	1,3	19,2	-17,9

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ЈУНИ 2004 ГОДИНА

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО ЈУНИ 2004 ГОД.

- Пораст на индустриското производство од 24,2% на месечна основа.

- На кумулативна основа, во периодот јануари-јуни 2004 година, индустриското производство бележи намалување од 21,6%.

- Во периодот јануари-јули 2004 година, просечната инфлација изнесуваше 0,3%;

- Пораст на берзанските цени на челикот и челичните лимови, со истовремен пораст на цената на никелот;

- Зголемување на извозот на стоки за 3,1% на месечна основа, со истовремен пораст на увозот на стоки за 12,1%;

- Дефицитот во надворешно-трговската размена во периодот јануари-јуни 2004 година изнесува 595 милиони долари;

- Намалување на надворешниот долг на Република Македонија на месечна основа за 6.7 милиони долари (1.755 мил. долари);

- Суфицит на Централниот Буџет во првата половина од 2004 година во висина од 638 милиони денари;

- Намалување на нивото на Бруто девизните резерви на НБРМ во однос на претходниот месец за 12 милиони долари (860 милиони САД долари);

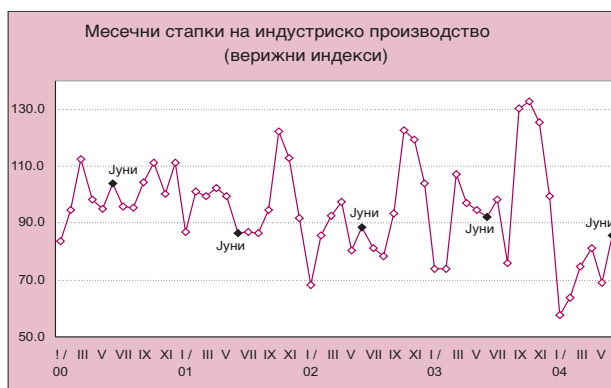
- Пораст на вкупниот број на нови вработувања во периодот јануари-јули 2004 година за 8.5% (споредено со истиот период лани).

1. РЕАЛЕН СЕКТОР

1.1. Индустриско производство

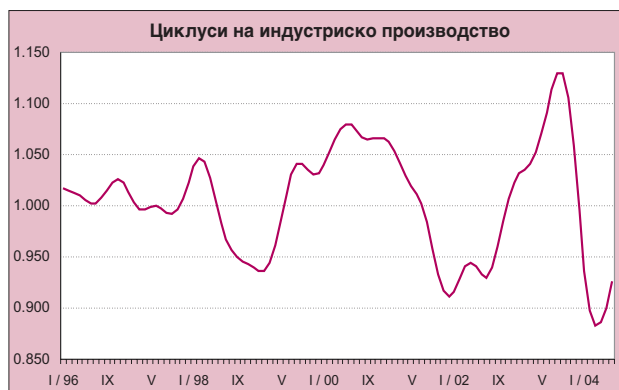
По падот на индустриското производство во мај 2004 година на месечна основа, во јуни 2004 година повторно дојде до интензивирање на економската активност, при што индустриското производство забележа пораст од 24,2% во споредба со претходниот месец. Ваквите остварувања придонесоа падот во индустриското производство да изнесува 21,6% во првата половина од 2004 година, споредено со истиот период лани, што е далеку под очекувањата за овој период.

Како позитивна карактеристика на движењата во индустријата во јуни 2004 година, секако се позитивните тенденции во речиси сите гранки на преработувачката индустрија, која има клучна улога во вкупниот индекс на индустриското производство. Пораст на месечна основа е евидентиран во прехранбената (13,9%), текстилната, нафтената, хемиската (38,7%) и металопреработувачката индустрија (33,4%). Исклучок претставуваат единствено индустријата за градежни материјали (пад од 12,3%), како и производството на електрична енергија (- 5,3%).

Извор: Државен завод за статистика

Сепак, она што во моментот е најважно за македонската економија, секако е високиот пораст на производството од 47,5% на месечна основа во делот на основните метали, највисок месечен пораст во 2004 година. Оваа индустриска гранка ја опфаќа челичната индустрија и производството на феросилициум и фероникел, кои во минатата година беа основни двигатели на економскиот пораст, а во оваа година иницирано од неработенето на одделни големи капацитети претставуваат основна причина за падот на индустриското производство во првата половина од годината. Оттука, рестартирањето на производството, пред се во "Балканстил" по неговото преминување во рацете на странските инвеститори, ќе има силно позитивно влијание врз движењата и во останатите сектори од економијата во насока на постигнување на далеку поповолни резултати во втората половина од годината.

Извор: Интерни пресметки на министерството за финансии

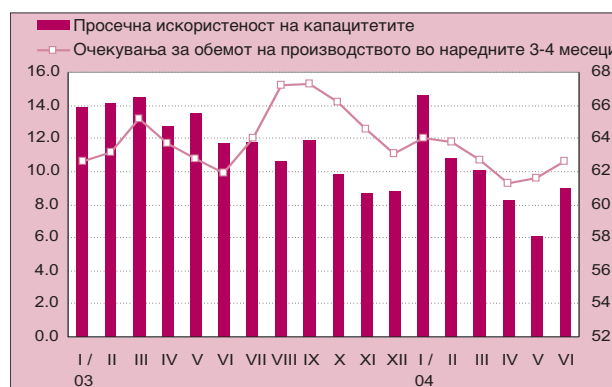
Во исто време, пораст на месечна основа бележи и десезонираното индустриско производство, овојпат за 16,5% во однос на мај 2004 година, што претставува највисок пораст во иминатите 9 месеци. Сепак, на годишна основа, веќе осум месеци по ред продолжува падот на десезонираното производство. Од овие причини, обременето од дивергентните движења во текот на годината, сеуште е мошне

тешко да се утврди дали македонската економија го постигна дното на економскиот циклус, по што во наредниот период ќе дојде до постепено економско закрепнување.

Извор: Државен завод за статистика

Резултатите од јунската анкета на деловните тенденции во преботувачката индустрија, одат во прилог на постепено ревитализирање на индустријата. За разлика од минатиот месец кога просечната искористеност на индустриските капацитети достигна најниско ниво во изминатите неколку години (само 58,1%), во јуни 2004 година просечната искористеност на капацитетите изнесуваше 61%, што секако претставува уште еден показател кој не оди во прилог на конкурентноста на македонската индустрија. За одбележување е и фактот дека втор месец по ред, растат и очекувањата за обемот на производството во следните 3-4 месеци.

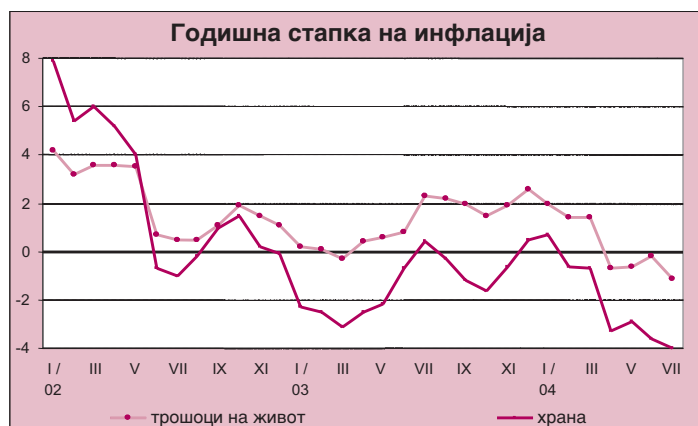

Извор: Државен завод за статистика

1.2. Цени

Во седмиот месец од годината, во македонската економија продолжија дефлационите движења кои иницираа и исклучително ниска стапка на просечна инфлација (мерена преку трошоците на живот) во овој период¹ од само 0,3%.

Во јули 2004 година, трошоците на живот забележаа пад од 1,2% во однос на претходниот месец, што претставува највисок месечен пад во изминатите две години. Притоа, дефлационите трендови во 2004 година беа прекинати единствено во месец мај, по што трошоците на живот повторно дојдоа во зоната на негативна инфлација.

Извор: Државен завод за статистика

Основна причина за ваквите движења на полето на инфлацијата (како во однос на претходниот месец, така и на годишно ниво), секако се дефлационите трендови кај производите од категоријата храна и безалкохолни пијалаци (на кои отпаѓа речиси половина од вкупниот индекс на трошоците на живот), кои во јули 2004 година бележат намалување од 2,2% во однос на јуни оваа година и дури 4% во однос на јули 2003 година, што секако претставува најголемо намалување во изминатите неколку години. Покрај сезонскиот фактор, односно редовното

намалување на цените на овие производи во летниот период, големо влијание врз ваквиот развој на настаните има и зголемениот увоз на овие производи по пониски царински стапки, инициран од влезот на Република Македонија во СТО.

Во рамките на самиот индекс на трошоците на живот, во јули 2004 година (споредено со претходниот месец), цените на услугите бележат пораст од 0,7%, додека на кумулативна основа, во периодот јануари-јули 2004 година цените на услугите се повисоки за 3,5%.

Кај индексот на цените на мало, кој вообичаено е нешто повисок од трошоците на живот, остварено е намалување од 1% на месечна основа, додека во однос на истиот месец од минатата година, цените на мало се пониски за 1,1%.

До крајот на годината, односно во преостанатите пет месеци се очекува остварување на нешто повисоки стапки на инфлација, пред се како резултат на вообичаеното сезонско зголемување на цените на крајот на годината, надолнето со порастот на цените на нафтените деривати иницирано од историски највисоките цени на нафтата на светските пазари. Сепак, и покрај ваквите очекувања, просечната инфлација во 2004 година речиси со сигурност нема да го надмине прагот од 1%.

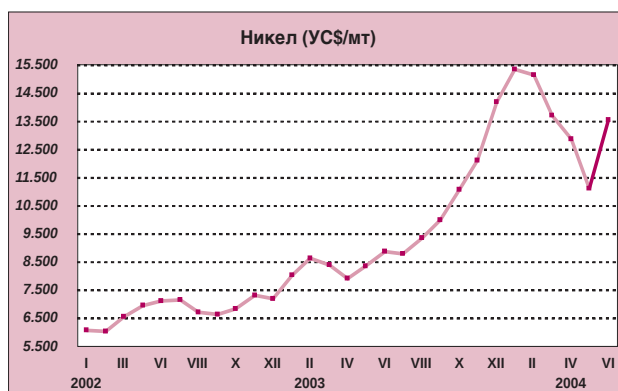
1.2.1 Берзански цени

Во шестиот месец од годината, на светските берзи беше присутен тренд на зголемување на цените кај најголемиот број на производи кои вообичаено имаат најголемо учество во структурата на тргувањето. Исклучок претставуваше единствено нафтата,

¹ Јануари-јули 2004 / јануари-јули 2003 година

која на месечно ниво забележа намалување од 7,2% кое дојде по ценовниот пик остварен во претходниот месец, кога цената на брент суровата нафта достигна износ од 37,92 САД долари за еден барел. Сепак, според оценките на берзанските аналитичари, намалувањето на цената на нафтата веројатно ќе биде со краток здив, па веќе во наредниот месец се очекува повторно зголемување на берзанската цена на овој стратешки производ. Само за потесетување, на годишно ниво (јуни 2004/јуни 2003 година), цената на нафтата забележа пораст од 22,7%.

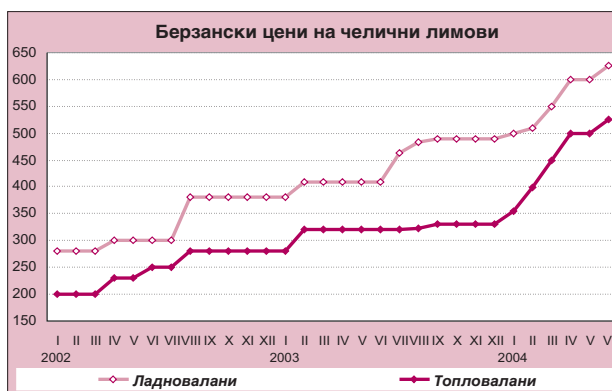
Гледано од аспект на македонската економија, она што особено радува е повторниот пораст на цената на никелот на крајот на првото полугодие од 2004 година. Имено, по континуираниот пад на цената во изминатите пет месеци од годината кога никелот загуби 27,5% од цената, во јуни 2004 година берзанската цена на овој метал порасна за 21,7% и достигна износ од 13.534 САД долари за еден метрички тон, што претставува враќање на ценовното ниво кое овој производ го имаше на почетокот на годината.

Извор: World Development Prospects, Pink Sheets

Од останатите производи, позначајни зголемувања на берзанските цени се евидентирани кај челичните лимови, каде трендот на зголемување на цената е постојано присутен во текот на изминатите две години. Сепак, порас-

тот на цената на овие производи е особено изразен во 2004 година, како резултат на зголемената побарувачка за овие производи на светските берзи, водена пред се од експанзијата на кинеската економија. Така на месечно ниво, цената на челичните лимови се зголеми за 4,2% кај ладноваланите и 5% кај топоваланите лимови, додека на годишно ниво, порастот на цената достигна 52,4% и 64,1% соодветно. За разлика од претходниот период, цената на железото овојпат остана речиси непроменета.

Извор: World Development Prospects, Pink Sheets

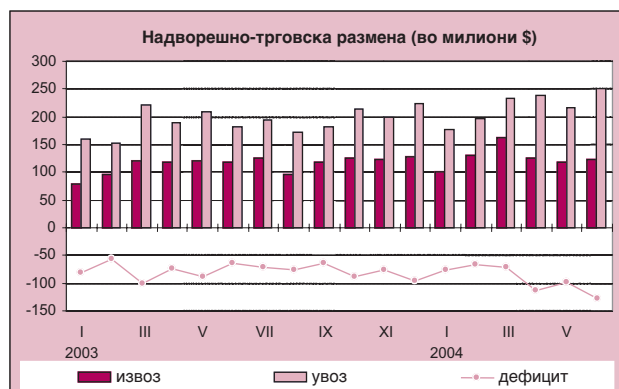
Од обоените метали, минимално намалување на цената е забележано единствено кај бакарот и цинкот (1,7% и 0,8% соодветно). Сепак, на годишно ниво, споредено со јуни 2003 година, цената на овие производи на светските берзи е повисока за 59,3%, односно 29% кај цинкот.

2. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

2.1. Надворешно - трговска размена

Вкупната надворешно-трговска размена на Република Македонија во јуни 2004 година забележа пораст од 9,2% на месечна основа, споредено со претходниот месец. Во исто време, извозот на стоки (изразен во доларс-

ка вредност), забележа мало зголемување од само 3,1%, додека увозот на стоки порасна за 12,1%, при што е остварен трговски дефицит од 127.3 милиони долари.

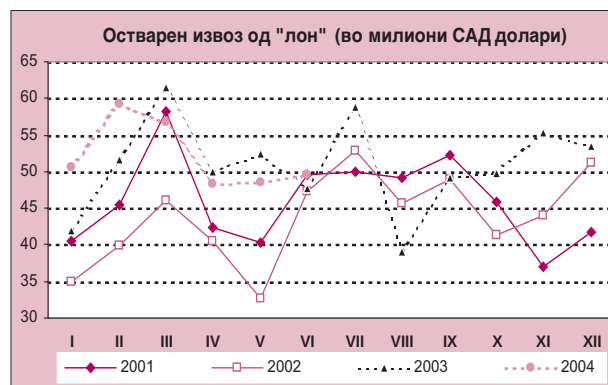

Извор: Државен завод за статистика

На кумулативна основа, во првата половина од годината (споредено со истиот период лани), обемот на вкупната надворешно-трговска размена на Република Македонија е зголемен за 23,7%, при што извозот на стоки бележи зголемување од 11,5%, со истовремен пораст на страната на увозот на стоки од 18,6%. Иницирано од ваквите движења, дефицитот во надворешно-трговската размена бележи континуиран тренд на зголемување, при што во првите шест месеци од 2004 година истиот достигна износ од 595 милиони долари, што е за 133 милиони долари (28.8%) повеќе во однос на истиот период лани.

Малиот пораст на извозот на стоки во јуни 2004 година се должи, пред се, на зголемениот извоз на облека (за 1,9 милиони долари или 5,5%), овошје и зеленчук (за околу 1,7 милиони \$ или околу 31%), железо и челик (за 1,8 милиони долари или 7,7%), риба и преработки од риба (за 1 милион \$), како и нафта и производи од нафта. Намалување на извозот е евидентирано кај тутунот, месото и производите од месо, како и медицинските и фармацевтски производи. Извозот на доработки претставува 40,4% од

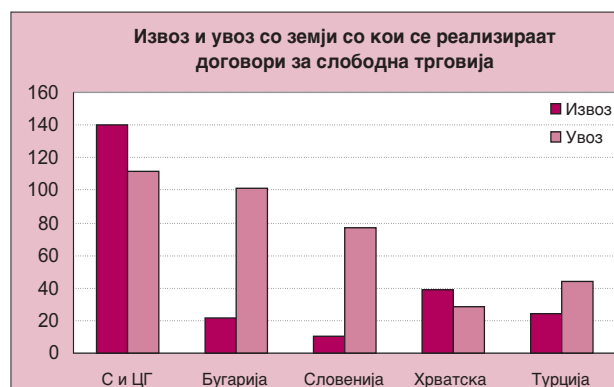
вкупниот извоз, што сеуште ја прави неповолна структурата на извозот.

Извор: Државен завод за статистика

Во поглед на регионалната структура на извозот, во периодот јануари-јуни 2004 година, 58% од вкупно извезените стоки се пласирани на пазарот на Европската Унија, додека на страната на увозот, оваа бројка изнесува 51,1%. Германија, Србија и Црна Гора, Грција, Италија, и Хрватска продолжуваат да бидат наши најголеми партнери, чие учество изнесува околу 71,6% од вкупниот извоз остварен во првата половина од годината.

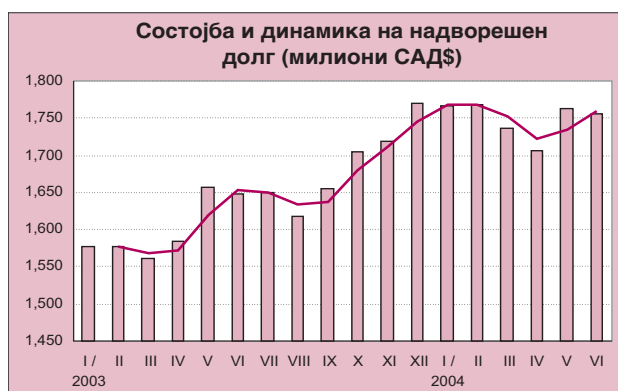
Тенденцијата на неповолното остварување на договорите за слободна трговија со Бугарија и Словенија продолжи и во оваа година. Дефицитот во трговската размена само со овие две земји изнесува 123,4 милиони долари, што претставува околу 24,5% од вкупниот дефицит остварен во првата половина од годината.

Извор: Државен завод за статистика

2.2. Надворешен долг

На крајот на јуни 2004 година, надворешниот долг на Република Македонија изнесуваше 1.755 милиони САД долари, што претставува намалување од 6.7 милиони долари во однос на предходниот месец. Намалувањето на долгот е резултат на поголемите отплати во однос на користење на средства, како и на остварените негативни курсни разлики, како резултат на апresiasiја на вредноста на доларот во однос на другите валути.

Извор: НБРМ

Во структурата на надворешниот долг, повеќе од половина отпаѓа на мултилатералните кредитори, додека приватните кредитори опфаќаат 33%, а билатералните 14%. Најголеми поединични кредитори се ИДА со 363 милиони долари и Лондонскиот клуб со 238 милиони.

Во текот на јуни, повлечени се средства од странските кредитори во износ од 8 милиони долари, при што најголемиот дел, или 3.6 милиони долари потекнува од официјалните кредитори (2,8 милиони од ИБРД, ЕБРД и ИДА). Вкупно, во првите шест месеци од годината, повлечени се средства во износ од 95 милиони долари, претежно од мултилатералните кредитори (ИБРД, ИДА, ЕИБ и ЕБРД - 58 милиони долари).

Во поглед на обврските спрема странство, во јуни беа отплатени 10.5 милиони долари, од кои 9 милиони долари главница. Кумулативно, во првата половина од годината, отплатените обврски спрема странство достигнаа износ од 119 милиони долари, од кои 98 милиони долари главница. Најголем дел од обврските се отплатени спрема приватните кредитори (50 милиони долари).

Во јуни 2004 година, достасаните, а неплатени обврски спрема странство 10 милиони долари, или вкупно 21 милион долари периодот јануари-јуни. Најголем дел од овие обврски потекнуваат од приватниот сектор.

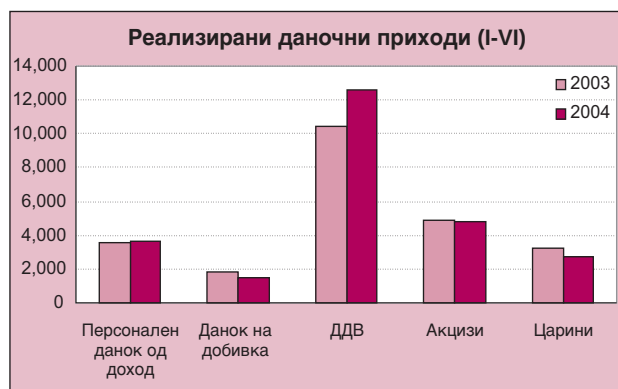
Дополнителната странска акумулација, во форма на новосклучени кредити во текот на јуни изнесуваше 11 милиони САД долари, сите од приватни кредитори. Со тоа, вкупната сума на нови кредити склучени во текот на првите шест месеци изнесува 57 милиони долари, од кои 43 милиони се од приватни кредитори.

Согласно планот на отплата на Народната банка на Република Македонија, во преостанатиот дел од годината (јули - декември 2004 година), за плаќање достасуваат 117 милиони \$ обврски спрема странство, од кои 88 милиони \$ отпаѓа на главница.

3. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

Во првото полугодие од 2004 година, вкупните приходи на централниот Буџет изнесуваа 27.991 милиони денари, што претставува зголемување од 5.7% во однос на истиот период од минатата година. Зголемувањето на вкупните приходи пред се' се должи на зголемување на приходите од ДДВ, кои во овој период се повисоки за 2.167 милиони денари, односно 20,8%.

Од вкупно планираните даночни приходи во Буџетот на РМ за 2004 година во износ од 52.785 милиони денари, во првите шест месеци реализирани се 25.536 милиони денари, или 48,4%, што претставува незначително отстапување од проекциите за овој период.

Извор: Министерство за финансии

По основ на ДДВ, во периодот јануари-јуни 2004 година наплатени се приходи во висина од 12.582 милиони денари, што претставува зголемување од 20,8% односно за 2.167 милиони денари повеќе во однос на истиот период од 2003 година. Притоа треба да се има во предвид фактот дека минатата година (почнувајќи од 1 Април), дојде до промена на опфатот на даночните стапки на ДДВ што предизвика зголемување на приходите по овој основ. Свој удел во зголемувањето на приходите по овој основ, секако имаше и поголемата ангажираност на УЈП, како и повисокиот обем на наплатен ДДВ при увоз. Истовремено, ова остварување е повисоко за 2,4% и во однос на планираните приходи од ДДВ за овој период од 2004 година.

И покрај очекуваниот ефект од укинувањето на акцизата на патничките автомобили (почнувајќи од 01.01.2004 година), приходите од акцизи во првото полугодие бележат намалување од само 2.3%, односно 111 милиони денари во однос на истиот период лани, при што достигнаа износ од 4.807 милиони денари. Намалувањето на при-

ходите по овој основ е резултат на пониските приходи од акцизи од тутунски добра и алкохолни пијалаци во висина од 192 милиони денари.

Приходите од персоналниот данок на доход во текот на првото полугодие од 2004 година достигнаа износ од 3.661 милион денари, односно 102 милиони денари (или 2,8%) повеќе во однос на истиот период лани. Во однос на планираните приходи по овој основ, реализирано е намалување од 3.9% односно 150 милиони денари.

Во првите шест месеци од оваа година, споредено со истиот период лани, забележителен е пад кај приходите од царина за 16% (во однос на планот, приходите се намалени за 4,6%), пред се како резултат на намалувањето на царинските стапки согласно Договорот за СТО и Договорот за стабилизација и асоцијација со ЕУ.

Во периодот јануари-јуни 2004 година, вкупните расходи на Централниот буџет изнесуваа 27.354 милиони денари, што е за 4% или 1.057 милиони денари повеќе во однос на истиот период од 2003 година.

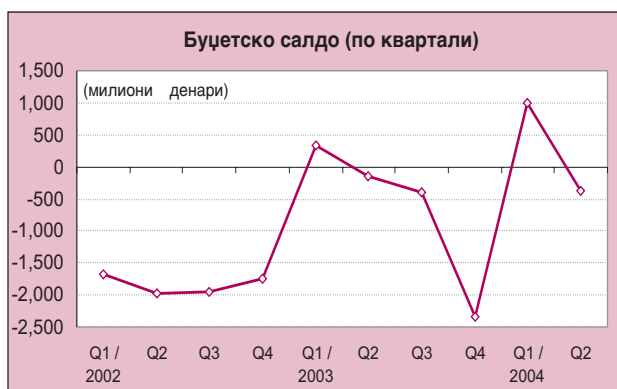
Во вкупните расходи на Централниот буџет, расходите за плати и надоместоци учествуваа со 38,3%, што претставува речиси идентично ниво со првата половина од минатата година. Реализираното мало зголемување во апсолутен износ од 473 милиони денари е резултат на отпочнувањето на примената на т.н. декомпресија на платите на државните службеници. Само во јуни, платите и надоместоците се повисоки за 139 милиони денари во однос со истиот месец лани.

Во делот на трансферите (учество од 37,9% во вкупните расходи на Централниот Буџет), во првите шест месеци евидентирано е зголемување од 557 милиони денари, или 5,7%, генерирано од зголемувањето на регуларните

трансфери кон Фондот за ПИОМ и фондот за вработување. Така, трансферите кон Фондот за ПИОМ се за 15,8% или 543 милиони денари повисоки во однос на истиот период лани.

Во првите шест месеци од 2004 година, капиталните расходи на Република Македонија изнесуваа 1.964 милиони денари. И покрај зголемените трошења по овој основ во вториот квартал од годината (1.279 милиони денари), сепак реализираните капитални расходи се далеку од проектираните 6.191 милион денари за цела 2004 година. Кај оваа ставка, во натамошниот период се очекува драстично зголемување на расходите по овој основ.

Во периодот јануари-јуни 2004 година, движењата во фискалниот сектор иницираа суфицитот на Централниот Буџет во износ од 638 милиони денари.

Извор: Министерство за финансии

4. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

4.1. Монетарно регулирање

Одржувањето на ценовната стабилност и стабилниот девизен курс на денарот продолжи и во јуни 2004 година, со помош на мерките на моне-

тарната политика и соодветната примена на инструментите за монетарно регулирање. Повисоката буџетска потрошувачка во текот на шестиот месец беше неутрализирана преку аукциите на благајнички записи на НБРМ.

Ликвидноста на банкарскиот систем забележа мал месечен пораст од 0,8%. Во услови на нето продажба на девизи на девизниот пазар од страна на Народната банка и повисок просечен износ на запишани благајнички записи, зголемената ликвидност го одразува повисокото трошење на државата и пониското ниво на готови пари во оптек.

На крајот на јуни, нивото на благајнички записи достигна износ од 4.009 милиони денари, при што повисокиот интерес за вложување во благајнички записи не предизвика промена на просечната пондерирана каматна стапка, која остана на идентично ниво од 7,55%. Во овој месец², НБРМ изврши и промена на типот на тендерот на аукции на благајнички записи и започна со примена на тендер со неограничен износ на понуда, при фиксно утврдени каматни стапки (5% за благајнички записи со рок на достасување од 7 дена и 8% со рок од 28 дена).

Во однос на вкупните денарски депозити на државата кај НБРМ, во јуни 2004 година дојде до намалување од 2,7% на месечна основа. Намалувањето беше изразено на почетокот на месецот, како резултат на редовната исплата на плати и исплатата на каматата и главницата од обврзницата за денационализација. Во јуни се одржаа и две аукции на државни записи од кои е реализиран прилив од 428 милиони денари, во услови на пониска побарувачка во споредба со понудениот износ. Притоа, просечната пондерирана каматна стапка изнесуваше 8,32% и 8,43%.

² Почнувајќи од 09.06.2004 година

Вкупните пласмани на банките кај приватниот сектор остварија месечен пораст од 1,9%, со истовремено зголемување на пласманите и во домашна и во странска валута. Пораст од 3,5% бележат краткорочните денарски пласмани кај населението (потрошувачки и рамковни кредити), додека намалување на месечна основа од 1,4% е присутно кај краткорочното денарско кредитирање на претпријатијата. Во исто време, присутен е пораст на долгорочните денарски пласмани и кај населението (6%) и кај претпријатијата (5,6%).

4.2. Монетарни агрегати

Во јуни 2004 година, готовите пари во оптек не забележаа позначителна промена и изнесуваа 13.324 милиони денари, што претставува мал пораст на месечна основа од 1%. Ваквото зголемување, придружено со истовремено намалување на депозитните пари (како резултат на понискиот износ на средства на трансакционите сметки на претпријатијата и граѓаните), услови речиси непроменето ниво и на паричната маса M1.

Идентични движења беа присутни и кај монетарниот агрегат M2, кој забележа месечен пораст од 0,8%, детерминиран од порастот на краткорочните денарски депозити. Во услови на намалување на долгорочниот депозитен потенцијал, најшироко дефинираниот монетарен агрегат M4 оствари месечен пораст од 0,1%.

4.3. Пазар на пари

На пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност, во јуни 2004 година не дојде до поголеми промени, при што обемот на реализирани трансакции го задржа истото ниво од претходниот месец, односно 1.131 милион денари. Оттука, непроменета

остана и каматната стапка која изнесуваше 6,52%.

На полето на каматната политика на комерцијалните банки, во јуни 2004 година на беа забелжани некои позначајни промени. Пондерираната каматна стапка на тримесечните денарски депозити изнесуваше 6,52% (6,5% во мај), додека просечната пондерирана активна каматна стапка на краткорочни денарски пласмани на месечна основа остана непроменета (12,46%), со што каматната маргина се сведе на 5,9 процентни поени.

Извор: НБРМ

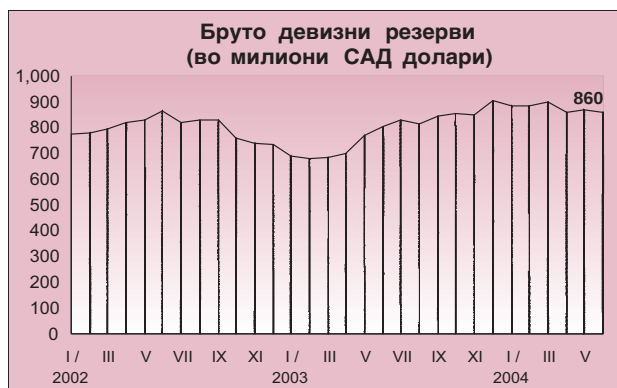
4.4. Девизни движења

Во јуни 2004 година, на девизниот пазар е остварен вкупен промет во износ од 306.6 милиони САД долари, што претставува пораст од 4% во споредба со претходниот месец. Побарувачката на девизи на претпријатијата ја надмина понудата за 39,4%, при што дел од потребите за девизни средства на банките беше покриен преку НБРМ, која интервенираше на девизниот пазар со нето продажба на девизи, придонесувајќи за одржување на стабилноста на девизниот курс на денарот во однос на еврото.

Просечниот девизен курс на денарот во однос на еврото изнесуваше 61,31 денари за едно евро (непроменето ниво во однос на мај), додека девиз-

ниот курс на денарот во однос на САД доларот на месечна основа депресираше за 0,6%, при што на крајот на месецот курсот изнесуваше 51,38 денари за еден долар. Вкупниот промет на менувачкиот пазар изнесуваше 125 милиони долари, што претставува месечен пораст од 3,5%, при повисока понуда од побарувачка на девизи за 42 милиони долари.

Со состојба 30.06.2004 година, Бруто девизните резерви на Република Македонија изнесуваа 860 милиони САД долари, што претставува намалување од 12 милиони долари во однос на предходниот месец. Намалувањето на резервите беше детерминирано од одливот на девизни средства врз основа на трансакциите со деловните банки на девизниот пазар, како и нег-ативните курсни разлики.

Извор: НБРМ

5. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

5.1 Вработеност

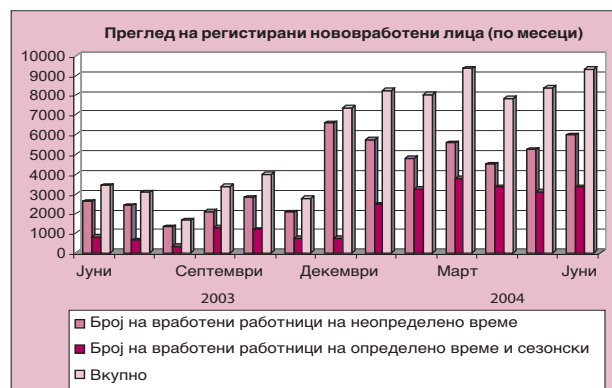
Во период јануари-јули 2004 година, (согласно податоците на Заводот за вработување), во Република Македонија вработени се вкупно 59.896 лица, што е за 4.714 лица, или 8,5% повеќе во однос на истиот период лани. Од овој број, 37.081 лице се вработени на неопределено време, додека 22.815

лица се вработени на определено време.

Овој број ги вклучува нововработените лица од евиденцијата и надвор од евиденцијата на Заводот за вработување. Втората категорија се однесува на лицата кои претходно не биле пријавени како невработени, како на пример студенти, неактивни лица, како и лица кои го промениле работното место.

Според регионалната структура на вработувањата, најголем дел од вработувањата се остварени во Скопје или 34%, потоа 9,7% во Битола, 7,6% во Охрид.

Согласно последните податоци од Државниот завод за статистика, во првите пет месеци од 2004 година регистрирани се 262.726 работници. Овој број е проценет врз основа на месечните извештаи и во однос на претходниот месец е намален за 0,4 процентни поени.

Извор: Завод за вработување

5.2. Невработеност

Регистрираната невработеност на крајот на јули 2004 година изнесуваше 395.308 лица, што претставува намалување од 416 лица во однос на претходниот месец. Споредено со крајот на 2003 година, бројот на невработените лица е повисок за 4.947 лица, или за 1,3%.

Лицата на возраст од 15-30 години учествуваат со 33% во вкупната невработеност, лицата од 30-50 години со 48%, а 19% од невработените се на возраст над 50 години. Мажите учествуваат со 57,1% во вкупната невработеност.

Образовната структура на невработените е крајно неповолна бидејќи најголем дел од нив (48%) се неквалификувани, 34% се со завршено средно стручно образование, 18% се квалификувани и високо квалификувани.

5.3. Корисници на паричен надоместок за невработеност и право на здравствено осигурување

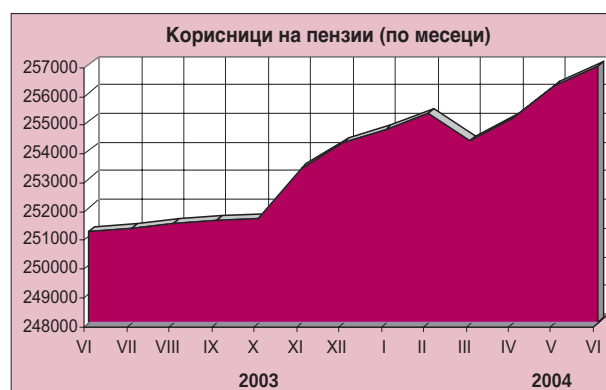
Бројот на корисници на паричен надоместок на крајот на јуни 2004 година изнесува 51.221 лица (12,9% од вкупниот број на невработени лица) што претставува зголемување за 12,6% на годишно ниво.

Бројот на регистрирани невработени лица кои се здравствено осигурани од страна на Заводот во јуни изнесуваше 249.776 лица (63,1% од лицата регистрирани во Заводот) што претставува пораст на годишно ниво од 6,9%.

5.4 Корисници на пензии

Според последните расположливи податоци, во јуни оваа година бројот на корисници на пензии изнесуваше 256.917 лица, што е за 643 лица повеќе во однос на претходниот месец, додека во однос на јуни 2003 година, бројот на пензионерите е повисок за 5.751 лице, или 2.3%.

Вредноста на просечната пензија во јуни 2004 година изнесуваше 7.410 денари, што значи дека е евидентиран мал незначителен пад во однос на претходниот месец, додека во однос на јуни 2003 година, таа реално е зголемена за 3,6%. Соодносот на просечната пензија за јуни³ 2004 година со просечната исплатена нето плата во мај 2004 година, изнесува 59%.

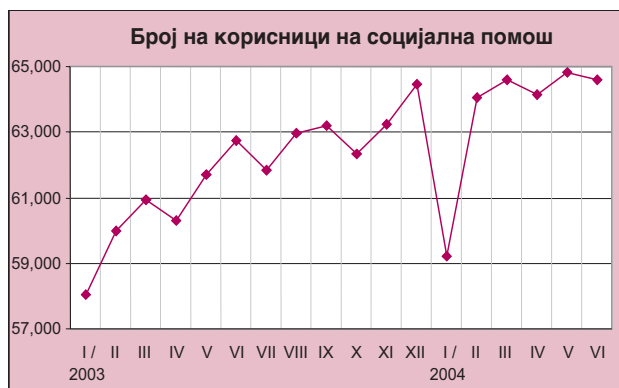

Извор: ПИОМ

5.5 Корисници на социјална помош

За 64.594 корисници на социјална помош, во јуни 2004 година исплатени се 141.9 милиони денари, што претставува намалување за 238 лица (0,4%) во однос на претходниот месец. На годишна основа, евидентиран е пораст од 3%. Бројот на корисници на постојана парична помош во јуни е понизок за 295 корисници и изнесува 4.865 корисници, додека кај корисниците на помош по основ на туѓа нега и помош е забележан мал пораст и истиот изнесува 19.735 лица.

³ Споредбата се врши со просечната плата од претходниот месец бидејќи податоците за плати излегуваат со еден месец задоцнување.

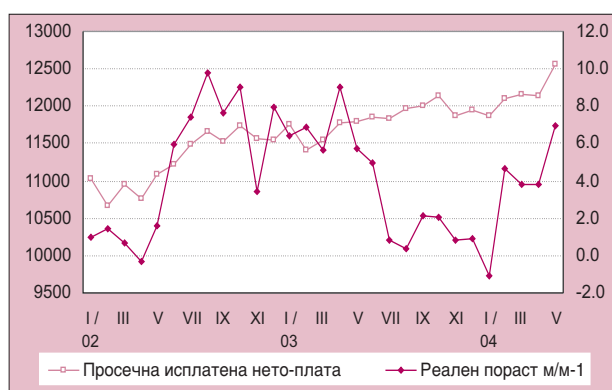
Извор: Министерство за труд и социјална политика

5.6 Просечна нето-плата

Во мај 2004 година, просечната исплатена месечна нето-плата по работник изнесуваше 12.551 денари, што претставува номинално зголемување од 3,6% во однос на април и реално зголемување за 3,1%. Споредено со истиот месец минатата година, просечната исплатена месечна нето-плата во мај 2004 година номинално е поголема за 6,4%, додека реалниот пораст изнесува 7%. Најголем месечен

пораст е регистриран во дејноста "Производство на моторни возила, приколки и полуприколки" (за 63,8%). Анализирano по сектори (на месечна основа) најголем пораст од 13,2% е регистриран во секторот "Земјоделство", потоа во "Индустрија" (2,2%) и "Услуги" (2,3%).

Во мај 2004 година, 24,3% од работниците во Република Македонија не примиле плата, што значи дека во однос на претходниот месец, ова стапка е повисока за 0,9 процентни поени.

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШЕН ДОЛГ НА Р. МАКЕДОНИЈА

Надворешниот долг на Република Македонија на крајот на јуни 2004 година изнесуваше 1.775 милиони САД долари, и е за 6,6 милиони САД долари помал во однос на претходниот месец. Намалувањето на долгот во најголем дел се должи на остварените негативни курсни разлики од 5,8 милиони долари, (поради апresiasiјата на доларот во однос на другите валути).

Во структурата на долгот, повеќе од половина отпаѓа на мултилатералните кредитори. Најголеми поединечни доверители и понатаму остануваат ИДА со 363 милиони долари и Лондонскиот клуб со 238 милиони долари.

Во текот на јуни, повлечени се средства од странските кредитори во износ од 8 милиони долари, при што поголем дел од овие средства потекнуваа од приватни кредитори (4,7 милиони долари), а останатите се од мултилатералните кредитори, (ЕБРД и ИДА).

Во исто време, продолжи редовното и навремено сервисирање на обврските спрема странство, овојпат во износ од 11 милиони долари, (9 милиони долари главница). Притоа, обврските спрема официјалните кредитори изнесуваа 7 милиони долари, додека останатите се обврски спрема приватните кредитори.

Во шестиот месец од годината, доставаните, а неплатени обврски изнесуваа 10 милиони САД долари (9 милиони долари главница). Ова е поради неажурност во однос на доставување на податоците за реализираните отплати од овластените известувачи по кредитните работи.

Во јуни 2004 година, склучени се нови кредити во износ од 11 милиони долари, кои целосно потекнуваат од банки и други приватни финансиски институции.

Надворешен долг на Република Македонија ¹

(милиони САД долари)

	31.12. 1998	31.12. 1999	31.12. 2000	31.12. 2001	31.12. 2002	31.03. 2003	30.06. 2003	30.09. 2003	31.12. 2003	30.06. 2004
Официјални кредитори	1.004	1.031	1.033	980	1.048	1.032	1.096	1.106	1.193	1.188
Мултилатерала	684	714	716	688	756	766	823	844	920	940
IMF	114	113	82	71	67	64	65	62	68	55
IBRD	115	117	123	124	145	149	156	169	181	192
IFC	55	57	57	33	18	19	20	19	17	15
IDA	179	222	250	255	295	302	326	343	358	363
EIB	54	68	67	75	102	103	110	108	116	120
EUROFIMA	22	17	17	14	12	9	10	7	8	7
CEDB	5	5	7	6	14	15	16	16	17	17
EBRD	90	72	72	61	32	31	30	28	34	49
EU	48	40	37	44	65	67	82	82	112	110
IFAD	1	2	3	4	5	6	6	6	7	8
EAR	0	0	1	1	0	0	1	2	2	1
Билатерала	320	317	316	292	292	266	273	262	273	248
Приватни кредитори	394	407	405	464	501	528	552	548	577	587
Лондонски клуб	243	250	253	262	254	249	249	243	243	238
Останати	151	157	152	202	247	279	304	305	334	349
Банки и финансиски институции	27	26	32	143	181	197	216	217	213	218
Претпријатија	124	131	120	59	66	82	87	88	121	130
ВКУПНО	1.398	1.438	1.438	1.444	1.549	1.561	1.648	1.655	1.770	1.755

¹ Долгорочен и среднорочен долг

Вкупен надворешен долг по должници *

(милиони САД долари)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	30.06. 2003	31.12. 2003	30.06. 2004
Вкупен надворешен долг	1.139	1.437	1.490	1.489	1.506	1.611	1.696	1.813	1.813
Јавен сектор	1.007	1.222	1.305	1.330	1.222	1.333	1.383	1.487	1.474
Влада	775	890	975	1.066	1.052	1.141	1.178	1.257	1.247
Влада (обврски на Влада)	767	864	932	1.018	1.010	1.101	1.138	1.215	1.207
Фонд за патишта		18	33	48	42	40	40	41	40
Здравствен фонд	1	1	3	0	0	0	0	0	0
Останати	7	7	7	0	0	0	0	0	0
НБМ	99	114	113	96	71	67	65	68	55
Јавни претпријатија	133	218	217	168	99	125	140	162	171
Приватен сектор	132	215	185	159	284	278	313	325	339
Банки	92	110	93	66	97	110	112	86	64
Претпријатија	40	105	92	93	187	168	201	240	275

* Краткорочен, среднорочен и долгорочен долг

Надворешен долг - по кредитори

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Вкупно (Среднорочен и долгорочен)	1.062	1.123	1.141	1.380	1.438	1.436	1.444	1.549	1.770
Мултилатерални	399	468	490	687	714	715	688	756	926
ИМФ	69	80	103	114	113	82	71	67	68
ИБРД / ИДА	178	206	237	296	339	373	379	441	539
ИФЦ	5	2	0	56	57	57	33	18	20
ЕИБ	82	76	37	54	68	67	75	102	116
ЕБРД	15	69	83	90	72	72	62	32	37
ЕУРОФИМА	40	29	25	23	17	17	14	12	8
Совет на Е.Р.банка	10	6	5	5	5	7	6	14	17
ЕУ				48	41	37	44	65	112
ИФАД				1	2	3	4	5	7
Билатерални кредитори	412	402	377	289	317	316	292	292	272
Приватни кредитори	251	253	274	404	407	405	464	501	572
Комерцијални банки	229	229	241	243	250	253	262	254	243
Останато	22	24	33	161	157	152	202	247	329
Вкупно (без ММФ)	993	1.043	1.038	1.266	1.325	1.335	1.373	1.482	1702
Краткорочен долг				60	55	52	63	64	42

Извор: Народна банка на Република Македонија

Отплата на долгот по кредитори (јануари-јуни 2004 година)

(во милиони САД долари)	Вкупно	Главница	Камата
Вкупно (главница и камата)	119.49	98.41	21.08
Официјални кредитори	62.41	48.28	14.13
Мултилатерала	36.83	27.10	9.73
IMF	12.50	12.10	0.40
IBRD	8.33	5.25	3.08
IFC	2.29	2.00	0.29
IDA	1.48	0.06	1.42
EIB	6.79	4.46	2.33
EUROFIMA	0.00	0.00	0.00
CEDB	0.24	0.00	0.24
EBRD	3.82	3.10	0.72
EU	0.19	0.00	0.19
IFAD	0.02	0.00	0.02
EAR	0.11	0.11	0.00
Билатерала	25.57	21.17	4.40
Репрограм 1995	34.39	11.23	3.16
Нерепрограмиран долг	0.59	0.58	0.01
Репрограм 2000	4.73	4.43	0.30
Новосклучени кредити	5.84	4.92	0.92
Приватни кредитори	57.08	50.13	6.95
Лондонски клуб	7.63	5.23	2.40
Останати	49.44	44.90	4.54
Банки и финансиски институции	40.07	37.35	2.72
Претпријатија	8.36	7.54	0.82

Извор: Народна банка на Република Македонија

Сервисирање на обврски (главница и камата)

(во милиони САД долари)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
По кредитори									
Главница	33	47	53	86	103	111	145	184	185
Мултилатерални	29	29	27	29	43	49	67	82	57
ИМФ	1	1	0	2	17	19	8	9	22
ИБРД / иДА	19	15	6	6	0	6	4	6	8
ИФЦ	8	3	1	0	3	3	27	20	5
ЕИБ	0	2	8	2	3	3	3	3	6
ЕБРД	0	1	8	14	15	15	19	38	11
ЕУРОФИМА	0	7	2	5	4	1	4	4	5
Совет на Е.Р. банка	0	0	1	1	1	1	1	1	0
ЕУ	0	0	0	0	1	0	0	0	0
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ЕАР						1	1	1	0
Билатерални кредитори	0	13	18	30	13	14	44	35	43
Париски клуб	0	0	17	26	11	11	29	29	37
Тајван	0	0	0	0	0	0	10	0	0
Останати	0	0	1	4	3	3	5	6	6
Комерцијални кредитори	4	5	9	27	46	48	34	67	85
Лондонски клуб	0	0	0	0	0	0	0	8	10
Останати	4	5	9	27	46	48	34	59	75
Камата	13	32	72	57	53	54	60	51	51
Мултилатерални	12	18	43	0	26	27	28	23	22
ИМФ	2	3	3	3	3	3	2	1	1
ИБРД / иДА	8	7	6	5	8	9	10	9	9
ИФЦ	1	1	0	0	5	5	4	2	1
ЕИБ	0	4	28	3	4	3	4	4	5
ЕБРД	0	2	4	5	4	5	5	4	2
ЕУРОФИМА	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Совет на Е.Р. банка	0	0	0	0	0	0	0	0	1
ЕУ	0	0	0	2	1	1	2	2	2
ИФАД	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ЕАР							0	0	0
Билатерални кредитори	0	13	28	21	9	9	17	13	13
Париски клуб	0	0	27	20	8	7	15	11	11
Тајван	0	0	0	0	0	1	1	1	0
Останати	0	0	1	1	1	1	1	1	2
Комерцијални кредитори	1	1	1	16	18	18	15	15	16
Лондонски клуб	0	0	0	10	9	9	10	10	6
Останати	1	1	1	6	9	9	5	5	10
Вкупно (главница и камата)	47	79	125	143	155	165	205	235	236
По должници									
Главница	0	47	53	86	103	111	144	184	187
Влада		8	8	19	18	17	49	50	67
Посебни фондови		0	0	0	0	4	5	5	4
Останати		40	45	68	85	90	90	129	116
Камата	0	32	72	57	52	53	60	51	50
Влада		15	30	37	26	27	39	35	32
Посебни фондови		0	0	0	0	4	4	3	3
Останати		17	42	20	26	22	17	13	15
Вкупно (главница и камата)	0	79	125	143	155	164	204	235	237

Извор: Народна банка на Република Македонија

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

	2001	2002	Q1	Q2	Q3	Q4
ВКУПНИ ПРИХОДИ	52.829	58.160	12.789	13.690	13.563	13.840
Даночни приходи	47.716	54.389	11.879	12.363	12.152	12.770
Персонален данок на доход	7.248	7.513	1.678	1.881	1.835	2.108
Данок на добивка	3.006	2.624	1.187	639	778	667
ДДВ	17.132	20.521	4.869	5.546	5.077	5.683
Акцизи	10.830	10.715	2.331	2.587	2.961	2.685
Увозни давачки	6.111	6.336	1.655	1.587	1.395	1.503
Други даноци	275	340	130	122	103	121
Данок на финансиски трансакции	3.111	6.336	28	0	1	1
Комунални даноци	3	4	1	1	1	1
Неданочни приходи	4.349	3.170	773	1.167	1.280	820
Профит од јавни финансиски институции	1.847	1.057	135	597	866	209
Административни даноци и такси	1.061	1.092	311	342	318	398
Други административни такси	486	205	42	208	53	67
Други неданочни приходи	32	35	285	20	44	146
Капитални приходи	349	601	137	160	123	135
Странски донации	415	0	0	0	0	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	65.575	65.503	12.454	13.843	13.950	16.185
Тековни трошоци	44.017	51.591	11.744	12.817	12.531	13.892
Плати и надоместоци	16.407	18.338	4.953	5.058	4.909	5.314
Стоки и услуги	6.358	8.715	1.328	1.771	1.497	2.318
Трансфери	16.950	20.576	4.440	5.359	5.524	5.782
Фонд за ПИОМ	5.215	6.538	1.665	1.766	2.065	1.809
Завод за вработување	3.548	4.111	1.020	1.083	1.096	1.161
Други трансфери	2.349	3.404	413	907	948	996
Трошоци за бегалци	582	391	84	72	51	53
Структурни реформи	239	1.387	386	294	348	631
Реформа на јавната администрација	944	442	93	129	105	202
Каматни плаќања	4.212	3.401	774	629	562	478
Камати по домашен долг	1.066	1.179	127	385	86	352
Камати по надворешен долг	3.146	2.222	647	244	476	126
Гаранции	90	561	249	0	39	0
Капитални трошоци	7.723	8.636	450	924	1.372	2.291
Инвестиции во постојани средства	3.589	2.718	250	288	388	811
Капитални трансфери	2.211	2.476	151	596	817	1.232
Резерви	546	418	0	0	0	0
Меѓународни финансиски институции	35	22	0	15	0	3
Телеком проекти	1.342	3.002	49	25	167	245
Трошоци поврзани со кризата	13.835	5.276	260	102	48	2
БУЏЕТСКИ ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ	-12.746	-7.343	335	-153	-387	-2.345
ФИНАНСИРАЊЕ	12.746	7.343	-335	153	387	2.345
Прилив	19.272	13.430	1.333	2.928	2.001	4.322
Приходи од приватизација	10.837	5.177	409	1.344	2.014	906
Странски донации	0	2.641	668	850	0	1.042
Капитализација	604	0	0	0	0	0
Странски заеми	763	1.548	0	1.506	1.163	1.104
Депозити	5.399	4.029	256	-772	-1.176	1.270
BIS	1.169	0	0	0	0	0
Одлив	6.526	6.087	1.668	2.775	1.614	1.977
Отплата на главница	3.550	6.087	1.668	2.775	1.614	1.977
Надворешен долг	3.543	3.602	1.533	373	1.482	294
Домашен долг	7	2.485	135	2.402	132	1.683
Обврзници	2.976	0	0	0	0	0

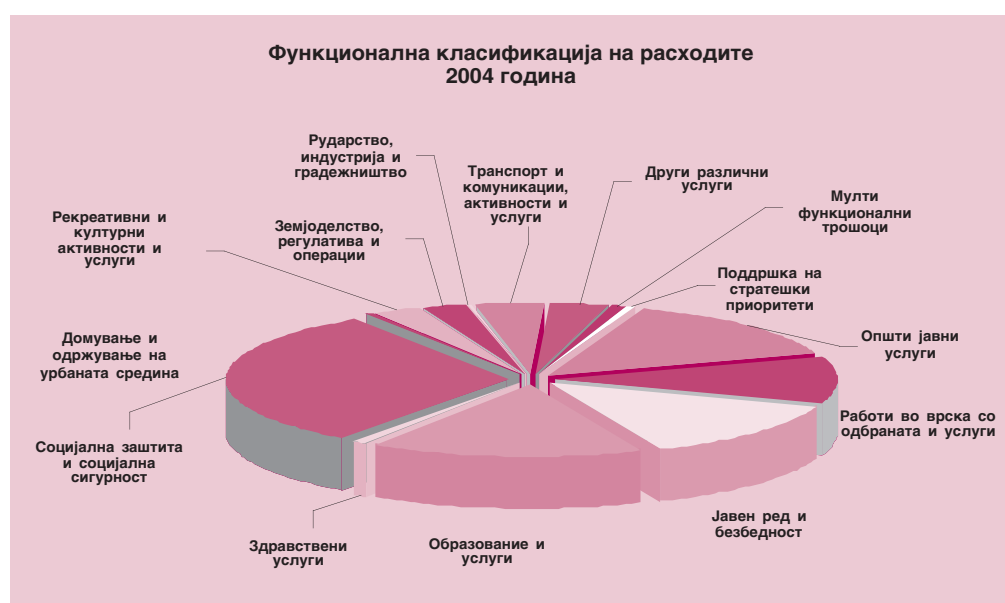
Вкупно 2003	I	II	III	Q1	IV	V	VI	Q2	Вкупно 2004
53.881	4.506	4.058	5.538	14.102	4.775	4.706	4.409	13.890	27.992
49.163	4.118	3.869	4.569	12.556	4.527	4.468	3.985	12.980	25.536
7.502	505	576	657	1.738	715	581	627	1.923	3.661
3.271	140	300	518	958	178	153	175	506	1.464
21.175	2.161	1.926	2.016	6.103	2.401	2.231	1.847	6.479	12.582
10.564	885	634	830	2.349	718	923	818	2.458	4.807
6.140	349	380	499	1.228	477	541	478	1.496	2.724
476	78	53	49	180	35	39	40	114	294
31	0	0	0	0	3	0	0	3	3
4	0	0	0	0	0	0	1	1	1
4.040	331	147	893	1.371	164	202	385	751	2.122
1.807	68	0	725	793	26	49	219	294	1.087
1.369	98	123	137	358	109	131	135	375	733
370	20	20	24	64	21	19	29	69	133
495	145	4	7	156	8	3	2	13	169
555	57	42	76	175	84	36	38	158	333
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
56.432	4.149	4.210	4.741	13.100	4.895	4.583	4.775	14.253	27.353
50.984	4.041	4.063	4.311	12.415	4.405	4.258	4.311	12.975	25.390
20.234	1.719	1.655	1.761	5.135	1.759	1.757	1.833	5.349	10.484
6.914	470	651	676	1.797	626	561	527	1.714	3.511
21.105	1.549	1.635	1.740	4.924	1.765	1.875	1.792	5.432	10.356
7.305	669	670	671	2.010	659	647	658	1.964	3.974
4.360	433	446	421	1.300	479	424	500	1.403	2.703
3.264	42	180	144	366	191	315	197	702	1.068
259	14	17	13	44	15	14	15	43	87
1.659	44	62	91	197	56	128	64	248	445
528	36	37	35	108	38	35	36	109	217
2.443	303	94	134	531	254	65	160	479	1.010
950	12	12	57	81	222	57	99	378	459
1.493	291	82	77	450	32	8	61	101	551
288	0	28	0	28	1	0	0	1	29
5.037	108	147	430	685	490	325	464	1.279	1.964
1.737	96	140	77	313	122	165	158	445	758
2.796	11	6	347	364	354	149	191	694	1.058
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	0	0	0	0	0	3	7	10	10
486	1	1	6	8	14	8	108	130	138
412	0	0	0	0	0	0	0	0	0
-2.551	357	-152	797	1.002	-120	122	-366	-364	638
2.551	-357	152	-797	-1.002	120	-122	366	364	-638
10.585	316	469	-371	414	1.740	151	810	2.701	3.115
4.673	68	0	20	88	0	0	0	0	88
2.560	490	0	0	490	0	0	0	0	490
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.773	1.020	0	0	1.020	1	0	0	1	1.021
-422	-1.360	264	-612	-1.708	1.153	-302	612	1.463	-245
0	98	205	221	524	586	453	199	1.238	1.762
8.034	673	317	426	1.416	1.620	273	444	2.337	3.753
8.034	673	317	426	1.416	1.620	273	444	2.337	3.753
3.682	669	317	294	1.280	0	0	103	103	1.383
4.352	4	0	132	136	1.620	273	341	2.234	2.370
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Буџет - Централна државна власт

	2000 Завршна сметка	2001 Завршна сметка	2002 Завршна сметка	2003 Ребаланс	2004 Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	65.713.522.924	69.688.034.455	71.981.222.938	67.490.170.000	66.666.000.000
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	56.760.081.090	50.447.329.542	58.896.097.958	56.179.000.000	56.861.000.000
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	51.120.246.193	47.715.732.355	54.389.136.894	50.932.000.000	52.785.000.000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	13.585.772.246	10.254.737.418	10.137.596.496	10.897.000.000	11.642.000.000
Персонален данок од доход	10.792.594.721	7.248.441.986	7.513.310.320	7.713.000.000	8.139.000.000
Данок од добивка	2.793.156.390	3.006.295.432	2.624.286.176	3.184.000.000	3.503.000.000
Други даноци од добивка и од капитални добивки	21.135	0	0	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	29.733.381.841	27.961.320.393	31.235.879.140	33.089.000.000	34.712.000.000
Данок на промет и ДДВ (од 1.4.2000)	17.452.340.371	17.131.342.296	20.521.036.109	22.792.000.000	23.990.000.000
Акцизи	12.281.041.470	10.829.978.097	10.714.843.031	10.297.000.000	10.722.000.000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	7.733.381.467	6.110.877.520	6.336.011.440	6.596.000.000	5.997.000.000
Увозни давачки	6.040.495.875	4.819.861.730	5.230.636.743	5.445.268.000	4.827.062.000
Други увозни давачки и такси	1.692.885.592	1.291.015.790	1.105.374.697	1.150.732.000	1.169.938.000
Други даноци	62.644.972	168.830	0	4.000.000	0
Даноци од специфични услуги	5.065.667	2.619.857	3.359.937	3.000.000	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	-	274.734.772	340.562.742	343.000.000	434.000.000
Данок на финансиски трансакции	-	3.111.273.565	6.335.727.139	-	-
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	5.639.834.897	2.731.597.187	4.506.961.064	5.247.000.000	4.076.000.000
Претприемачки приход и приход од имот	1.133.367.383	1.151.786.583	931.379.088	3.108.000.000	1.956.000.000
Такси и надоместоци	1.215.770.217	1.061.498.244	1.091.976.541	1.220.000.000	1.300.000.000
Други Владини услуги	324.812.933	486.087.458	205.764.069	520.000.000	420.000.000
Други неданочни приходи	349.306.600	32.224.902	2.277.841.366	399.000.000	400.000.000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	2.616.577.764	10.660.015.021	7.193.569.639	3.596.000.000	2.835.000.000
Продажба на капитални средства	2.616.577.764	9.714.039.661	6.244.440.021	3.496.000.000	2.735.000.000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	-	945.975.360	949.129.619	100.000.000	100.000.000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	4.155.269.452	6.484.077.606	3.808.557.430	3.760.170.000	2.257.000.000
Трансфери од други нивоа на власт	716.822.828	5.407.618.545	1.167.411.039	708.170.000	0
Донации од странство	3.438.446.624	1.076.459.061	2.641.146.391	3.052.000.000	2.257.000.000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	0	1.333.471.478	480.521.896	0	2.000.000.000
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	2.181.594.618	763.140.808	1.584.121.754	3.800.000.000	2.713.000.000
ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА НА ЗАЕМИ	-	-	18.354.261	155.000.000	0
ВКУПНИ РАСХОДИ	57.689.326.704	68.520.623.429	71.700.272.895	67.490.170.000	66.666.000.000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	46.985.485.342	57.496.087.268	56.314.747.304	52.946.575.000	53.421.299.000
Плати, наемнини и надоместоци	16.285.267.541	16.407.589.066	18.337.661.335	20.742.000.000	21.127.667.000
Стоки и останати услуги	6.293.788.729	19.985.061.676	13.991.420.289	7.708.157.000	7.459.051.000
Тековни трансфери	22.790.409.470	17.494.812.744	20.586.832.339	21.732.342.000	22.391.478.000
Каматни плаќања	1.616.019.602	3.608.623.782	3.398.833.341	2.764.076.000	2.443.103.000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	5.186.477.309	7.140.072.243	8.366.132.516	5.629.770.000	6.171.007.000
Купување на капитални средства	3.230.738.464	5.117.069.331	5.418.620.859	3.184.221.000	3.224.507.000
Капитални трансфери	1.955.738.845	2.023.002.912	2.947.511.657	2.445.549.000	2.946.500.000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5.517.364.053	3.884.463.918	7.019.393.075	8.913.825.000	7.073.694.000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	3.956.462.261	334.943.165	931.369.212	623.060.000	110.000.000
Амортизација (отплата на главнина)	1.560.901.792	3.549.520.753	6.088.023.863	8.290.765.000	6.963.694.000

ФУНКЦИОНАЛНА КЛАСИФИКАЦИЈА НА РАСХОДИТЕ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА Р. МАКЕДОНИЈА

	Завршна сметка 2000	Завршна сметка 2001	Завршна сметка 2002	Буџет 2003	Буџет 2004	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
	во милиони денари					структура					% од БДП				
ВКУПНО	57.689	68.521	71.700	67.490	66.666	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	24,4	29,3	29,4	26,9	24,8
1 Општи јавни услуги	12.985	7.767	15.434	8.735	8.057	22,5	11,3	21,5	12,9	12,1	5,5	3,3	6,3	3,5	3,2
2 Работи во врска со одбраната и услуги	4.613	14.351	5.491	5.897	6.056	8,0	20,9	7,7	8,7	9,1	2,0	6,1	2,3	2,3	2,4
3 Јавен ред и безбедност	5.741	10.222	6.912	7.528	7.687	10,0	14,9	9,6	11,2	11,5	2,4	4,4	2,8	3,0	3,1
4 Образование и услуги	8.055	7.767	8.909	9.043	8.956	14,0	11,3	12,4	13,4	13,4	3,4	3,3	3,7	3,6	3,6
5 Здравствени услуги	314	338	365	334	379	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
6 Социјална заштита и социјална сигурност	14.410	14.295	16.628	17.005	17.630	25,0	20,9	23,2	25,2	26,4	6,1	6,1	6,8	6,8	7,0
7 Домување и одржување на урбаната средина	303	301	709	430	426	0,5	0,4	1,0	0,6	0,6	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2
8 Рекреативни и културни активности и услуги	1.346	1.320	1.506	1.432	1.475	2,3	1,9	2,1	2,1	2,2	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
9 Активности со гориво и енергија	5	5	5	10	10	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10 Земјоделство, регулатива и операции	743	826	938	902	1.539	1,3	1,2	1,3	1,3	2,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6
11 Рударство, индустрија и градежништво	264	65	37	41	63	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
12 Транспорт и комуникации, активности и услуги	2.297	2.152	2.082	2.322	2.316	4,0	3,1	2,9	3,4	3,5	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9
13 Други различни услуги	2.843	1.408	2.440	2.505	1.919	4,9	2,1	3,4	3,7	2,9	1,2	0,6	1,0	1,0	0,8
14 Мулти функционални трошоци	593	578	758	354	400	1,0	0,8	1,1	0,5	0,6	0,3	0,2	0,3	0,1	0,2
15 Поддршка на стратешки приоритети	-	-	-	-	348	-	-	-	-	0,5	-	-	-	-	0,1
Трансакциите во врска со јавниот долг кои не се класифицираат по функции	3.177	7.127	9.487	10.952	9.407	5,5	10,4	13,2	16,2	14,1	1,3	3,0	3,9	4,4	3,7

ПЛАТЕН БИЛАНС НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(годишни податоци)¹

(Во милиони УСД)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	I-V/2004
ТЕКОВНИ ТРАНСАКЦИИ												
Стоки, нето	-82,54	-262,94	-298,91	-339,85	-286,14	-269,29	-32,46	-75,28	-235,43	-361,92	-278,17	-285,32
Извоз, ф.о.б.	42,82	-184,92	-222,78	-314,67	-386,13	-515,09	-495,81	-690,41	-523,23	-804,34	-851,48	-427,82
Увоз, ф.о.б. ²	1.055,30	1.086,35	1.204,05	1.147,44	1.236,81	1.291,52	1.189,98	1.320,73	1.153,33	1.112,15	1.359,04	600,70
Услуги, нето	-1.012,48	-1.271,27	-1.426,83	-1.462,11	-1.622,94	-1.806,61	-1.685,79	-2.011,14	-1.676,56	-1.916,49	-2.210,52	-1.028,52
Доход, нето	-154,47	-155,12	-200,51	-156,16	-137,74	-59,60	41,83	47,05	-15,79	-24,65	-2,56	-36,00
од кој: камата, нето	-56,69	-46,60	-39,57	-51,35	-54,90	-44,82	-42,15	-45,44	-39,46	-31,38	-32,00	-20,76
Тековни трансфери, нето	-56,69	-46,60	-39,73	-56,42	-54,88	-44,34	-41,41	-39,15	-33,59	-20,24	-31,56	-11,27
Официјални	85,80	123,70	163,95	182,34	292,63	350,21	463,66	613,53	343,06	498,45	607,87	199,26
Приватни	28,00	44,00	27,01	51,58	7,46	37,39	72,69	132,30	48,65	100,50	103,36	22,83
КАПИТАЛНА И ФИНАНСИСКА СМЕТКА	57,80	79,70	136,94	130,76	285,17	312,82	390,97	481,23	294,41	397,95	504,51	176,43
Капитална сметка, нето	-12,85	162,37	280,65	318,23	327,15	281,84	-128,46	11,28	178,23	386,31	212,62	199,83
Капитални трансфери, нето	0,00	30,04	1,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,31	1,30	8,25	-6,69	-3,21
Официјални	0,00	30,04	1,70	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,64	9,81	-6,60	-3,21
Други	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Стекнување/располагање со, нефинансиски средства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-1,79	0,00	0,31	0,00	-0,11	-6,60	-3,21
Финансиска сметка, нето	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-2,34	-1,56	-0,09	0,00
Директни инвестиции, нето	-12,85	132,33	278,95	318,23	327,15	283,63	-128,46	10,97	176,93	378,06	219,31	203,04
Порfolio инвестиции, нето	0,00	24,02	9,51	11,23	15,74	117,72	31,80	176,23	442,32	77,72	94,26	83,60
Други инвестиции, нето	0,00	0,00	2,68	0,31	2,08	7,79	0,14	-0,09	0,36	0,35	3,39	1,93
Трговски кредити, нето	43,98	150,22	367,35	300,78	341,14	226,66	-32,01	85,05	-183,27	169,42	170,81	100,31
Заеми, нето	-82,02	97,97	144,58	76,94	267,44	45,39	7,13	146,54	-125,08	114,05	85,29	98,47
Валуту и депозити, нето	-91,00	-96,83	29,31	41,51	75,39	219,87	54,83	13,51	-107,31	-26,28	22,46	-16,30
од кои: монетарна власт, нето	81,00	38,09	86,66	113,77	-9,81	-40,62	-135,01	-122,53	27,09	53,18	41,72	1,95
комерцијални банки, нето	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-21,20	-0,19	-77,08	68,79	17,77	22,18
население, нето	-17,00	-69,64	23,43	61,37	-29,14	-28,77	-51,28	-93,26	-272,39	120,66	-15,73	-42,20
Други, нето	98,00	107,73	63,23	52,40	19,33	-11,85	-62,52	-29,08	376,56	-136,27	39,68	21,97
Бруто официјални резерви ("-" значи зголемување) ³	136,00	110,99	106,81	68,56	8,12	2,03	41,04	47,53	22,03	28,48	21,34	16,19
ГРЕШКИ И ПРОПУСТИ	-56,83	-41,91	-100,59	5,91	-31,81	-68,54	-128,39	-250,22	-82,48	130,57	-49,15	17,20
	95,39	100,58	18,26	21,62	-41,02	-12,55	160,92	64,00	57,19	-24,39	65,54	85,49

¹ Ревидирана временска серија - претходни податоци

² Увозот е прикажан на ф.о.б. паритет согласно В издание на прирачникот за платен биланс од ММФ. Пресметката на ц.и.ф. - ф.о.б. факторот како процент од увозот ц.и.ф. по години изнесува: 1993-20%, 1994-20%, 1995-20%, 1996-14%, 1997-10%, 1998-5.02%, 1999-4.86%, 2000-3.90%, 2001-4.20% и 2002-4.20%.

³ Без монетарно злато и курсни разлики; Добиеите средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ во Мај 2003 година не се платно билансна трансакција, поради што истите се вклучени само во состојбите на девизните резерви, а не и во промените

Фонд за пензиско и инвалидско осигурување

Во првата половина од 2004 година, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување оствари **приходи** во износ од 14.003 милиони денари, што претставува пораст од 3.7% во однос на истиот период од минатата година. Најголем дел од приходите, односно 58.4% претставуваат приходи по основ на придонеси од плати, каде е остварен пораст од 4.5%. Приходите од Буџетот на Републиката учествуваат со 30% од вкупните приходи и се зголемени за 14.7% во однос на истиот период лани, додека пак приходите од Заводот за вработување за осигурување на невработените лица корисници на паричен надоместок се зголемени за 19.8% и нивното учество во вкупните приходи изнесува 6.3%.

Расходите на Фондот во првата половина од 2004 година изнесуваат 14.300 ми-

лиони денари и се зголемени за 4.5% во однос на истиот период лани. За исплата на пензии на корисниците се потрошени 87.2% од вкупните расходи што е високо ниво од првата половина во 2003 година за 5.6%. Притоа, 79% од пензиите се исплатени за редовни пензии, 3.7% за ретроактивна исплата на 8%, потоа воени пензии, земјоделски пензии и за предвремено пензионирани лица. Расходите за придонес за здравствена заштита учествува со 11% во вкупните расходи на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување.

Дефицитот на Фондот за Пензиско и инвалидско осигурување во првите шест месеци од 2004 година достигна износ од 298 милиони денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Јан.-Јуни
ПРИХОДИ	20.717	21.229	22.883	24.289	25.811	28.191	14.003
Придонес од плати	13.373	14.316	15.722	15.671	15.784	16.882	8.179
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	307	182
Приходи од Буџетот на Републиката	3.618	3.266	4.174	5.744	6.961	7.741	4.187
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	394	197
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	71	18
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	677	312
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1.101	1.126	1.404	1.536	884
Други приходи	122	45	74	73	29	65	28
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	42	16
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	476	0
РАСХОДИ	20.521	20.669	22.940	24.697	25.889	27.740	14.301
Пензии	17.730	17.756	19.774	21.278	22.255	24.008	12.483
Редовни пензии	16.912	16.977	18.948	19.041	19.982	21.667	11.305
Воени пензии	464	458	505	514	518	499	257
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	234	112
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1.167	1.136	1.131	534
Предвремено пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	121	46
Предвремено пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	262	132
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	80	42
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	98	55
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	6	3
Придонес за здравствена заштита	2.321	2.450	2.672	2.805	2.934	3.184	1.565
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	172	71
Други расходи	161	154	175	254	222	192	78
Капитални средства	-	-	-	37	145	0	4
РАЗЛИКА							
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	451	-298

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

Фонд за здравствено осигурување

Приходите на Фондот за здравствено осигурување во првата половина од 2004 година изнесуваа 7.095 милиони денари, што претставува пораст од 4.7% во однос на истиот период од претходната година. во Анализирано според структурата на приходите, најголемо учество (58.8%) имаат придонесите за здравствено осигурување, каде е остварен пораст од 4.7%. Придонесите од Пензискиот Фонд учествуваат со 22% од вкупните приходи и се зголемени за 15% во однос на истиот период од минатата година, додека придонесите кои ги плаќа Заводот за вработување за невработените лица учествуваат со 13.9% во приходите, и истите се зголемени се за 8.4%. Голем пораст од 354 милиони денари е остварен во делот на други приходи, пред се поради вклучување на нови категории на приходи, односно трансфери со одлука и приходи од кофинансирање.

Во исто време, **расходите** на Фондот во првите шест месеци од 2004 година изнесуваат 7.126 милиони денари, односно се зголемија за 8.9% во однос на истиот период од минатата година. Најголемо учество во расходите имаат амбулантните трошоци (40.3%) кои бележат раст од 22%, како и трошоците за болничко лекување (33.5%), кои во однос на претходната година бележат мало намалување. Во исто време, трошоците за лекови се повисоки за 49.6% во однос на 2003 година и учествуваат со 13.9% во расходите на Фондот.

Во периодот јануари-јуни 2004 година, Фондот за здравствено осигурување реализираше **дефицит** од 31 милион денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Јан.-Јуни
ПРИХОДИ	11.087	12.068	12.790	12.295	13.656	14.698	7.095
Придонеси	6.736	7.363	7.745	7.528	7.823	8.418	4.170
Придонеси од Пензискиот Фонд	2.309	2.417	2.649	2.616	3.075	3.184	1.565
Придонеси од Заводот за вработување	1.037	1.350	1.941	1.554	1.763	1.849	986
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	64	28
Други приходи	851	938	455	70	734	1.064	345
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	-	-	-	166	111	29	0
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	91	1
РАСХОДИ	13.689	11.692	12.463	12.205	13.611	14.678	7.126
Амбулантни трошоци	5.303	2.491	2.486	2.505	4.430	5.132	2.871
Болничко лекување	4.702	5.482	5.737	5.919	4.929	5.038	2.389
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	21	0
Лекови	1.214	1.249	1.681	1.555	1.305	1.868	989
Забна заштита	638	667	687	522	521	630	0
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	150	148
Лекување во странство	290	161	70	90	144	221	71
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	968	508
Администрација	326	288	250	268	360	309	120
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	219	17
Други трошоци	41	234	200	48	23	32	11
Кредити и камати	0	0	321	71	154	90	2
РАЗЛИКА							
Дефицит/суфицит	-2.602	376	326	90	45	21	-31

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

Завод за вработување

Во првата половина од 2004 година, Заводот за вработување (ЗВР) оствари вкупни **приходи** од 3.751 милиони денари. Во овој период, приходите на ЗВР се зголемени за 25% во однос на истиот период од минатата година. Од овие приходи, само 16.2% се средства обезбедени преку придонесот за вработување кој треба да биде основен финансиер на активностите и функционирањето на ЗВР. Од друга страна пак, 83,4% од приходите се дотации од Буџетот на РМ. Во самата структура на дотациите од Буџетот, 71.5% се по основ на покривање на дефицитот на Заводот, 18.2% се наменети за исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата загубари и останатиот дел е за реформа на државната администрација. Во периодот јануари-јуни 2004 година, приходите од придонеси се зголемени за 3.2% во однос на минатата година, а дотациите од Буџетот, во истиот период, се зголемени за 30 %.

Расходите на ЗВР во првата половина од 2004 година изнесуваа 3.715 милиони денари што е 24% повисоко ниво во однос на истиот период лани. Притоа, 38.7% од расходите се наменети за исплата на паричен надоместок на невработените лица, 27.3% се трошоци за здравствено осигурување за невработените и 24.7% за пензиско и инвалидско осигурување. Трошоците за активните мерки (за вработување на инвалидни лица, за поттикнување на вработеноста и надоместок за преквалификација) учествуваат со 8.9% во вкупните расходи на ЗВР. На расходите за стручна служба отпаѓаат 2.9% од вкупните расходи а во однос на истиот период минатата година овие расходи се зголемени за 6.7%.

Во првиот квартал од 2004 година, Заводот за вработување оствари **суфицит** од 36 милиони денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 Јан.-Јуни
ПРИХОДИ	4.260	4.129	5.119	4.827	5.918	6.241	3.751
Приходи од придонеси	990	1.058	1.121	1.136	1.180	1.224	606
Придонес од плати	969	1.037	1.098	1.113	1.178	1.223	518
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0	11
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	1	1
Придонес од претходната година	0	0	0	0	0	0	75
Дотации од Буџетот на Републиката	3.261	3.066	3.990	3.677	4.726	5.002	3.128
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2.737	2.575	3.470	3.170	3.742	3.958	2.235
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	980	569
Реформа на јавната администрација	-	-	-	26	19	3	41
По други основи	0	0	3	26	21	61	283
Други приходи	9	6	8	13	12	16	17
РАСХОДИ	4.264	4.135	5.110	4.749	5.868	6.214	3.717
Расходи за функцијата	4.084	3.970	4.913	4.571	5.658	6.005	3.605
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2.073	1.755	1.875	1.879	2.273	2.377	1.397
Придонеси за здравствено осигурување	1.039	1.347	1.936	1.555	1.763	1.849	986
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1.102	1.138	1.453	1.557	891
Средства за вработување на инвалидни лица	-	-	-	-	128	121	39
Исплата според Закон за поттикнување на вработеноста	-	-	-	-	-	61	282
Надоместок за преквалификација	-	-	-	-	41	40	10
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	209	109
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	134	66
Надоместоци	14	17	19	18	22	20	10
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	51	33
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	4	0
РАЗЛИКА							
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	27	37

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

Фонд за магистрални и регионални патишта

Во периодот јануари-јуни 2004 година, Фондот за магистрални и регионални патишта наплати **приходи** во износ од 1.689 милиони денари, што претставува 22.3% повисок износ во споредба со истиот период лани. Најголемо учество во вкупните приходи имаат приходите од Буџетот (52.1%), кои бележат пораст од 76.4% во однос на првите шест месеци од 2003 година. По основ на годишен надоместок за патни моторни возила, наплатени се 434 милиони денари или 25.7% од вкупните приходи, додека 19.6% од вкупните приходи се наплатени од надоместокот за употреба на автопат каде е остварен пораст од 8.5%.

Расходите на Фондот за патишта во првата половина од 2004 година изнесуваат 1.750 милиони денари. Најголем дел од трошоците (44.5%) се направени во делот на инвестициите. За одржување на патишта потрошени се 508 милиони денари или 29% од вкупните расходи. Средствата за локални патишта учествуваат со 11.4% во вкупните расходи. Расходите за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци имаат учество од 3,3% во вкупните расходи.

Во првиот квартал од 2004 година, Фондот за патишта оствари **дефицит** од 62 милиони денари.

(во милиони денари)

Вид на приходите / расходите	1998 Извршено	1999 Извршено	2000 Извршено	2001 Извршено	2002 Извршено	2003 Извршено	2004 Јан.-Јуни
ПРИХОДИ	2.660	3.793	3.506	4.012	3.434	3.668	1.689
Приходи од Буџет	668	924	1.590	1.655	1.305	1.603	880
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	82	35
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	797	434
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	728	331
Странски кредит	939	1.793	538	1.098	862	418	0
Други приходи	12	13	14	21	2	39	9
Грант	-	-	-	87	36	1	0
РАСХОДИ	2.660	3.793	3.506	4.013	3.420	3.661	1.750
Инвестиции	1.203	1.985	1.662	1.756	1.250	1.107	803
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	205	57
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	1.063	508
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	424	122
Средства за локални патишта	321	386	502	596	528	666	199
Останати трошоци	89	142	0	0	0	46	23
Обврски од претходната година	0	342	0	0	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	149	150	38
Разлика							
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	14	7	-61

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА НА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Берзански показатели - април 2004 година

Вкупниот промет на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност во април 2004 година е намален за 8,9% во однос на претходниот месец и истиот изнесува 243,84 милиони денари. Споредено со март 2004 година, просечниот дневен промет бележи пораст од 23,7% и истиот изнесува 17,4 милиони денари. Во овој месец, вкупниот промет на акции изнесуваше 49,07 милиони денари, што претставува намалување за 34,7%. Прометот на обврзниците достигна 186,62 милиони денари и истиот бележи пад за 2,3% во споредба на мартовскиот промет.

Во април оваа година, реализирани се вкупно 1.632 трансакции за 14 дена тргување.

Прометот на државните обврзници за старо девизно штедење, во април 2004 година изнесуваше 22,09 милиони денари, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 71,6% од номиналната вредност, што претставува намалување за 0,5 процентни поени во однос на претходниот месец. Просечната цена на обврзниците за денационализација од првата емисија изнесува 68,9% од номиналната вредност, што претставува намалување за 0,9 процентни поени. Просечната цена на обврзниците за денационализација од втората емисија во однос на претходниот месец бележи пораст за 0,2 процентни поени и истата изнесува 68,7% од номиналната вредност. Обврзниците за денационализација од третата емисија се продаваа за 64,1% од номиналната вредност што претставува пораст за 3,8 процентни поени. Истовремено, цената на конвертибилните сертификати изнесуваше 19,5% од номиналната вредност, што претставува зголемување за 2,6 процентни поени во однос на претходниот месец.

Берзански показатели - Април 2004 година

	Март 2004	Април 2004	Промена во %
ПРОМЕТ			
Акции	75.130.665	49.007.539	-34.8
Обврзници	191.065.523	186.625.287	-2.3
Други хартии од вредност	1.344.963	8.139.638	505.2
ВКУПНО	267.541.151	243.842.464	-8.9
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	83.844	136.570	62.9
Обврзници (НВ во ЕВРА)	5.047.059	4.652.745	-7.8
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	7.949.911	35.783.428	350.1
МБИ	1,238,24	1,201,09	-3.0
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1.911	1.632	-14.6
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	92	78	-15.2
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	17.625.922.248	17.445.390.131	-1.0
Обврзници (НВ во ЕВРА)	22.000.060.168	21.643.143.167	-1.6
ВКУПНО	39.625.982.416	39.088.533.298	-1.4
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	35	29	-17.1
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	19	14	-26.3
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	14.081.113	17.417.319	23.7
Обем (хартии од вредност)			
Број на трансакции	100	116	16.0
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	13	12	-7.7
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	122.717.550	275.948.818	124.9
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	4	0.0
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	6.445.637	0.0

Официјалниот берзански индекс (МБИ) забележа пад од 3% во споредба со претходниот месец и истиот изнесуваше 1.201,09 денари.

Од вкупниот промет на Берзата, 90,3% е реализиран на официјалниот пазар во вредност од 220,08 милиони денари. На неофицијалниот пазар, реализираниот промет изнесуваше 15,6 милион денари, или 6,4% од вкупниот промет на Берзата. Прометот со другите хартии од вредност изнесуваше 8,13 милиони денари или 3,3% од вкупниот промет. Најголемо процентуално учество во прометот имаа акциите на Алкалоид АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Топлификација Скопје и Тетовска банка АД Тетово.

Берзански показатели - Мај 2004 година

	Март 2004	Април 2004	Промена во %
ПРОМЕТ			
Акции	75.130.665	49.007.539	-34.8
Обврзници	191.065.523	186.625.287	-2.3
Други хартии од вредност	1.344.963	8.139.638	505.2
ВКУПНО	267.541.151	243.842.464	-8.9
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	83.844	136.570	62.9
Обврзници (НВ во ЕВРА)	5.047.059	4.652.745	-7.8
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	7.949.911	35.783.428	350.1
МБИ	1,238,24	1,201,09	-3.0
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1.911	1.632	-14.6
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	92	78	-15.2
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	17.625.922.248	17.445.390.131	-1.0
Обврзници (НВ во ЕВРА)	22.000.060.168	21.643.143.167	-1.6
ВКУПНО	39.625.982.416	39.088.533.298	-1.4
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	35	29	-17.1
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	19	14	-26.3
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	14.081.113	17.417.319	23.7
Обем (хартии од вредност)			
Број на трансакции	100	116	16.0
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	13	12	-7.7
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	122.717.550	275.948.818	124.9
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	4	0.0
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	0	6.445.637	0.0

Во овој период, реализирани се вкупно 12 блок трансакции во вкупна вредност од 275,94 милиони денари, што претставува зголемување за 124,9% во споредба со претходниот месец. Најзабележителни беа тргувањата со акциите на РЖ Ладна Валавница АД Скопје.

Реализирани се вкупно 2 трансакции на акции во државна сопственост во вредност од 5,15 милиони ден. Имено, тргувано е со акциите на претпријатијата Еленица Струмица и Јавор консалтинг Битола. Во овој период реализирани се и две трансакции со удели во државна сопственост во вкупна вредност од 1,29 милиони денари.

Берзански показатели - мај 2004 година

Во мај 2004 г., вкупниот промет на Македонската берза изнесуваше 190,6 милиони денари и во споредба со претход-

ниот месец бележи намалување за 21,8%. Просечниот дневен промет во овој период изнесува 11,2 милиони ден. што претставува намалување за 35,6%. Прометот на акциите изнесуваше 76,5 милион денари и во однос на претходниот месец бележи пораст за 55,9%. Вредноста на прометот на обврзниците достигна 110,4 милиони денари, што ретставува пад за 40,8%.

Во мај 2004 година, реализирани се вкупно 1.470 трансакции за 17 дена тргување.

Прометот на државните обврзници за старо девизно штедење во мај оваа година изнесуваше 31,55 милиони денари, додека просечната цена изнесуваше 71,51% од номиналната вредност, што претставува намалување за 0,1 процентен поен во однос на април. Просечната цена на обврзниците за денационализација од првата емисија забележа пораст од 1,1 процентен поен и истата изнесува 70% од номиналната вредност. Истовремено, пораст од 0,6 процентни поени забележа и вредноста на обврзниците за денационализација од втората емисија, при што просечната цена на овие обврзници изнесуваше 69,31% од номиналната вредност. Просечната цена на обврзниците за денационализација од третата емисија во овој период изнесуваше 61,85% од номиналната вредност, односно пад од 2,25 процентни поени. Во исто време, просечната цена на конвертибилните сертификати изнесуваше само 10,19% од номиналната вредност, што претставува намалување од 9,3 процентни поени.

Во мај 2004 г., за првпат на Македонската берза се тргуваше и со државните записи, при што просечната цена на овие хартии од вредност изнесуваше 98,72% од номиналната вредност, при што е остварен промет од 2,27 милиони ден.

Како индикатор на движењето на цените на акциите, официјалниот берзански индекс (МБИ) оствари пад од 1% во однос на претходниот месец и истиот изнесуваше 1.188,73 денари.

Берзански показатели - Јуни 2004 година

Во рамките на вкупниот промет на берзата, 86% е реализиран на официјалниот пазар (163,9 милиони ден.), додека на неофицијалниот пазар е остварен промет во вредност од 23,02 милиони денари, или 12,1% од вкупниот промет на Берзата. Прометот со другите хартии од вредност изнесуваше 3,62 милиони ден., односно 1,9% од вкупниот промет.

Најголемо процентуално учество во прометот имаа акциите на Благој Ѓорев Велес (19,7%), потоа акциите на РЖ Услуги Скопје (14,7%) и акциите на Комерцијална банка АД Скопје (10,5%) во вкупниот промет на официјалниот пазар на Македонската берза.

Во петтиот месец од годината, реализирани се 12 блок трансакции во вкупна вредност од 292,95 милиони ден. Исто така, реализирани се вкупно 3 трансакции на акции во државна сопственост во вредност од 1,26 милиони ден.

Берзански показатели - Јуни 2004 година

Вкупниот промет на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност во јуни 2004 година забележа пораст од 35,4% во однос на мај и истиот изнесуваше 257,94 милиони денари. Просечниот дневен промет оствари пораст од 27,8% и истиот изнесуваше 14,4 милиони денари.

Во овој месец, вкупниот промет на акции изнесуваше 126,69 милиони ден., што претставува зголемување од 65,6% на месечна основа. Прометот на обврзниците достигна 130,03 милиони ден. (пораст од 17,8% во однос на мај 2004 г.).

Во текот на јуни, за 18 дена тргување реализирани се вкупно 1.615 трансакции. Како индикатор на движењето на цените на акциите, официјалниот берзански индекс (МБИ) во јуни оваа година се намали за 3,2% и истиот изнесуваше 1.150,27 денари.

	Април 2004	Мај 2004	Промена во %
ПРОМЕТ			
Акции	49.007.539	76.510.880	56.1
Обврзници	186.625.287	110.426.945	-40.8
Други хартии од вредност	8.139.638	3.625.744	-55.5
ВКУПНО	243.842.464	190.563.569	-21.8
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	136.570	286.487	109.8
Обврзници (НВ во ЕВРА)	4.652.745	2.764.897	-40.6
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	35.783.428	13.895.444	-61.2
МБИ	1.201,09	1.188,73	-1.0
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1.632	1.470	-9.9
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	78	78	0.0
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	17.445.390.131	17.684.897.803	1.4
Обврзници (НВ во ЕВРА)	21.643.143.167	21.815.830.277	0.8
ВКУПНО	39.088.533.298	39.500.728.080	1.1
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	29	32	10.3
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	14	17	21.4
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	17.417.319	11.209.622	-35.6
Број на трансакции	116	86	-25.9
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	12	11	-8.3
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	275.948.818	292.956.851	6.2
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	4	3	-25.0
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	6.445.637	1.268.530	-80.3

Од вкупниот промет на Берзата, 69,7% или 179,68 милиони денари е реализиран на официјалниот пазар, додека на неофицијалниот пазар, остварениот промет достигна вредност од 77,04 милиони денари (29,9% од вкупниот промет). Прометот со другите хартии од вредност изнесуваше 1,22 милиони денари, односно 0,5% од вкупниот промет.

Во јуни 2004 година, најголемо процентуално учество во прометот имаа акциите на Алкалоид АД Скопје, Благој Ѓорев Велес, Макпетрол Скопје, Комерцијална Банка Скопје и Топлификација Скопје.

Во овој период, реализирани се 9 блок трансакции во вкупна вредност од 233,3 милиони денари, што претставува намалување од 20,4% во однос на вредноста на блок трансакциите реализирани во претходниот месец.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА АД СКОПЈЕ

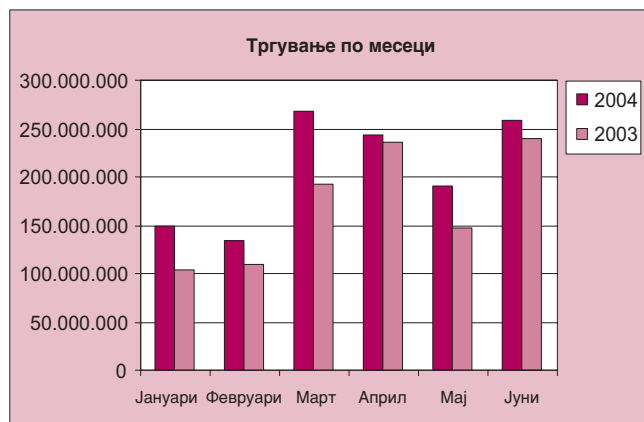
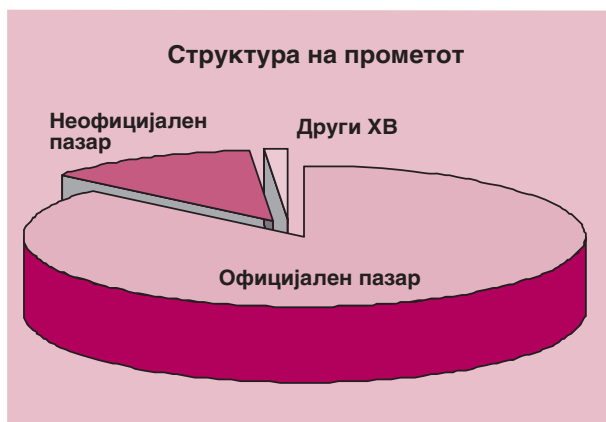
ПОЛУГОДИШЕН ПРЕГЛЕД

Берзански показатели

	јануари-јуни 2003	јануари-јуни 2004	% промена
ПРОМЕТ			
Акции	384.710.719	466.968.742	21.4
Обврзници	519.736.032	761.706.988	46.6
Други хартии од вредност	123.734.781	15.932.513	-87.1
ВКУПНО	1.028.181.532	1.244.608.243	21.0
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	1.254.883	1.231.972	-1.8
Обврзници (НВ во ЕВРА)	14.776.727	18.900.583	27.9
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	333.862.015	80.884.584	-75.8
МБИ	995,22	1.150,27	15.6
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	8.593	9.077	5.6
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	100	78	-22.0
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА			
Акции	16.390.910.330	17.314.681.694	5.6
Обврзници	20.833.306.546	21.44.557.023	2.9
Вкупно	37.224.216.876	38.759.238.717	4.1
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	54	51	-5.6
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	98	99	-
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	10.491.648	12.571.800	19.8
Број на трансакции	88	92	4.5
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	56	65	16.1
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ ТРАНСАКЦИИ	2.454.891.711	1.111.276.871	-54.7
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	73	10	-86.3
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	283.531.885	8.308.546	-97.1

СТРУКТУРА НА ПРОМЕТОТ

Пазарен сегмент	промет во денари	промет во евра	%	Број на трансакции
Официјален пазар	1.075.387.825	17.545.050	86.4	8.526
Неофицијален пазар	153.287.905	2.500.506	12.3	347
Други ХВ	15.932.513	259.933	1.3	204
ВКУПНО	1.244.608.243	20.305.489	100,0	9.077

Тргување по месеци

	Јануари	Февруари	Март	Април	Мај	Јуни
2004	149.886.740	134.838.066	267.541.161	243.842.464	190.563.569	257.936.254
2003	103.276.652	109.427.243	192.906.339	236.178.776	147.525.976	238.866.546

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕТО СО АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМО УЧЕСТВО ВО ПРОМЕТОТ (официјален пазар) ЈАН/ЈУНИ 2004

Ред. бр.	Акција	Промет (денари)	Промет (ЕВРА)	Учество во прометот(%)	Количина	Број на трансакции	Пазарна капитализација (денари)
1	Комерцијална банка-Скопје	63.810.397	1.041.269	20,3	22.578.0	215	1.009.188.750
2	Макпетрол Скопје	36.193.440	590.561	11,5	2.922.0	286	1.236.202.000
3	Алколоид Скопје	50.060.296	816.719	16,0	25.798.0	623	2.604.737.153
4	Благој Горев Велес	29.464.949	480.872	9,4	41.709.0	108	464.400.000
5	Тетекс Тетово	15.411.340	251.452	4,9	49.714.0	59	141.603.970
6	Топлификација Скопје	19.019.579	310.311	6,1	13.815.0	203	562.500.000
7	Стопанска банка Битола	16.255.100	265.192	5,2	6.057.0	41	696.420.000
8	Гранит Скопје	9.602.085	156.644	3,1	105.650.0	413	260.424.000
9	РЖ Услуги Скопје	7.859.199	128.222	2,5	157.149.0	13	95.871.687
10	Фустеларко Борец Битола	6.954.906	113.495	2,2	7.608.0	63	73.099.800
	Останати	59.049.546	963.388	18,8	210.854.0	735	10.170.234.335
	ВКУПНО ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	313.680.837	5.118.125	100.00	643.854.00	2.759	17.314.681.695

АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМ ПОРАСТ НА ЦЕНАТА

Ред. бр	Акција	Јануари-Јуни 2003 просечна цена	Јануари-Јуни 2004 просечна цена	% промена Јануари-Јуни 2004/ Јануари-Јуни 2003
1	Комерцијална банка АД Скопје	1.793.6	2.719.7	51.6
2	Макпетрол АД Скопје	10.027.8	12.257.1	22.2
3	Скопски Пазар АД Скопје	2.196.4	2.588.3	17.8
4	Алколоид АД Скопје	1.634.1	1.922.4	17.6
5	Гранит АД Скопје	81,7	90,5	10.8

АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМО НАМАЛУВАЊЕ НА ЦЕНАТА

Ред. бр	Акција	Јануари-Јуни 2003 просечна цена	Јануари-Јуни 2004 просечна цена	% промена Јануари-Јуни 2004/ Јануари-Јуни 2003
1	Адинг АД Скопје	3.825.0	2.521.8	34,1
2	Европа АД Скопје	1.148.0	873,0	24,0
3	Жито Вардар АД Велес	793,3	690,0	13,0
4	Топлификација АД Скопје	1.494.9	1.372.6	8,2
5	Бетон АД Скопје	1.502.4	1.481.4	1,4

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕ СО ОБВРЗНИЦИ И ДРУГИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

	Највисока	Најниска	Почетна	Последна	Просечна цена	Обем	Промет (денари)	Промет (Евра)
Обврзници на РМ (старо девизно штедње) РМ01	79.7	70.0	73.0	71.5	72.2	4.301.288	191.257.584	3.120.365
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН01	79.9	64	73.4	64.1	70.1	179.317	7.828.581	128
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН02	80.4	62.0	72.5	63	69.6	2.351.941	103.846.296	1.694.330
Обврзници на РМ за денационализација-РМДЕН03	65.0	55.0	64.9	62.2	62	12.068.037	458.774.528	7.484.499
Конвертибилни сертификати (штедилници) РМКСФ	27.0	3.0	25.7	4.1	15.1	80.884.354	13.661.953	223
Мин. за финансии-Државен запис 2004/07-91	98.72	98.72	98.72	98.72	98.72	230	2.278.560	37.032

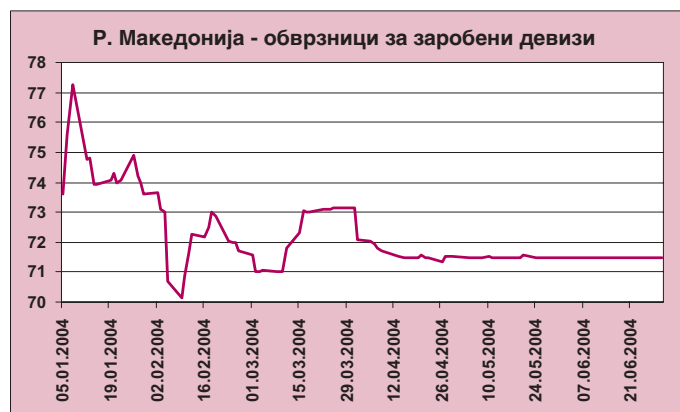
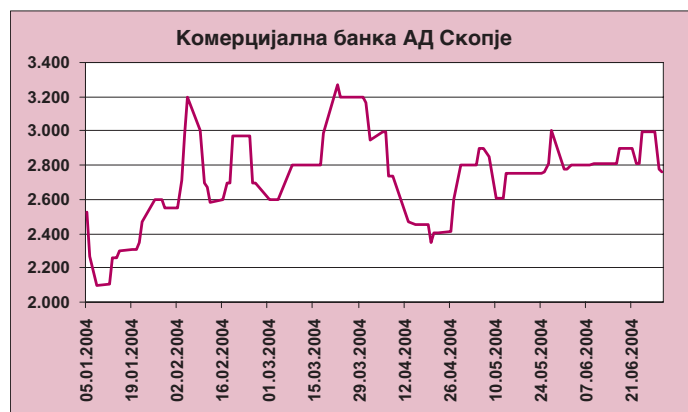
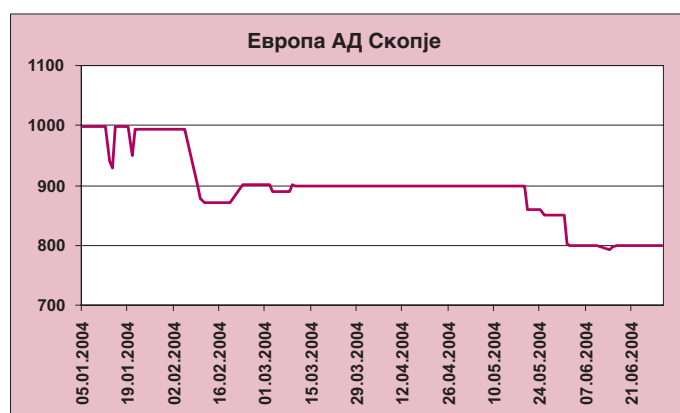
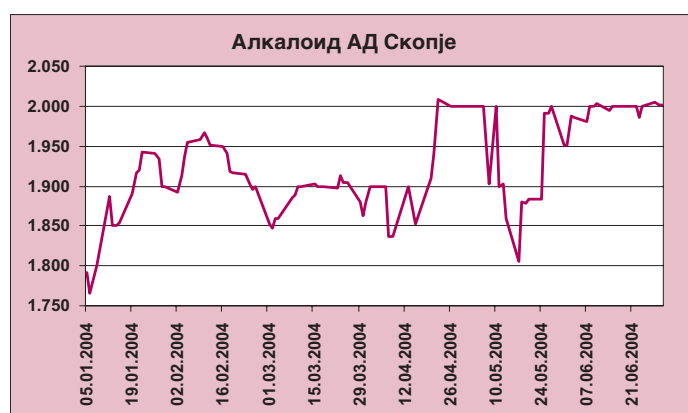
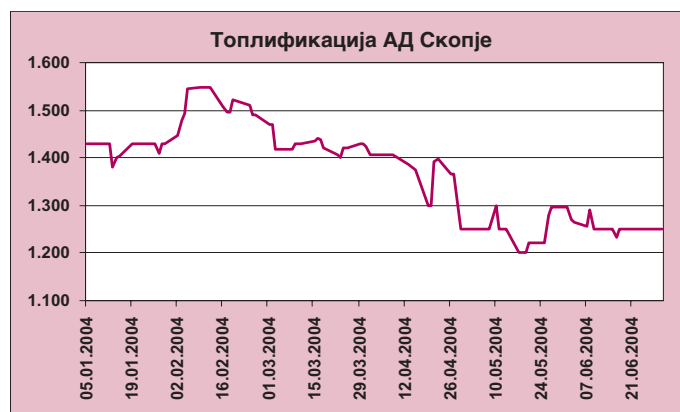
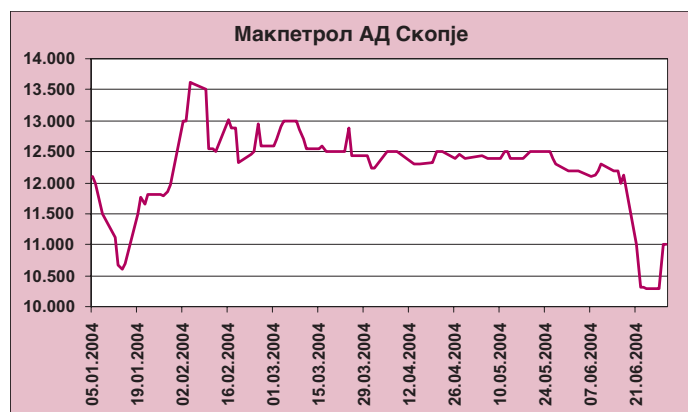
ПРЕГЛЕД НА ПРИЈАВЕНИ БЛОК ТРАНСАКЦИИ

ЈАНУАРИ - ЈУНИ 2004

Назив на издавачот	Датум на трансакција	Номинална вредност	Цена по акција (денари)	% од основната главнина	Обем (акции)	Промет (денари)
БИМ АД Свети Николе	05.01.2004	200 ДЕМ	2.400	14.65	1.488	3.571.200
Инст. за архитект. и урб. ПЛАН Охрид	08.01.2004	1.000 ДЕН	1.000	54.73	544	544.000
Кораб АД Дебар	13.01.2004	50 ЕМУ	3.055	20.39	92	281.060
Хелматекс АД Скопје	19.01.2004	5,25 ЕМУ	184	17.19	30.260	5.567.840
Жито Полог АД Тетово	26.01.2004	100 ДЕМ	1.600	8.97	5.028	8.044.800
Топлификација АД Скопје	28.01.2004	51,13 ЕМУ	1.566	2.62	11.250	17.617.500
Бетон АД Охрид	03.02.2004	500 ДЕМ	839	42.45	3.255	2.730.945
Гранит АД Скопје	04.02.2004	5 ЕМУ	94	2.47	71.566	6.727.204
Табак Осигурување АД Скопје	04.02.2004	500 ЕМУ	32.000	5.05	280	8.960.000
Табак Осигурување АД Скопје	04.02.2004	500 ЕМУ	31.000	3.95	219	6.789.000
Градски Трговски Центар АД Скопје	05.02.2004	50 ЕМУ	1.850	0.16	3.146	5.820.100
Комерцијална Банка АД Скопје	05.02.2004	5.000 ДЕН	3.000	0.58	3.226	9.678.000
Машинопромет АД Скопје	10.02.2004	50 ДЕМ	380	19.32	13.135	4.991.300
Југотутун АД Свети Николе	11.02.2004	102,26 ЕМУ	613	24.75	5.012	3.072.356
Југотутун АД Свети Николе	12.02.2004	102,26 ЕМУ	613	22.86	4.631	2.838.803
Стоби АД Велес	12.02.2004	51,13 ЕМУ	1.532	42.26	4.652	7.126.864
ЗИК Оранжерији АД Куманово	18.02.2004	100 ДЕМ	509	64.65	4.849	2.468.141
Комерцијална Банка АД Скопје	23.02.2004	5.000 ДЕН	2.600	0.55	3.028	7.872.800
Прокредит банка АД Скопје	23.02.2004	5 ЕМУ	306.44	25	250.000	76.610.000
Охридска банка АД Охрид	24.02.2004	2.650 ДЕН	2.650	0.79	1.900	5.035.000
ЕМО АД Охрид	02.03.2004	60 ДЕМ	276	7.8	28.709	7.923.684
Инвестбанка АД Скопје	09.03.2004	2.670 ДЕН	2.666	3.48	7.500	19.995.000
Пролетер АД Скопје	09.03.2004	50 ЕМУ	320	10.35	4.775	1.528.000
Тетекс-Кредитна банка АД Скопје	09.03.2004	1.000 ДЕН	2.172	0.88	5.984	12.997.248
Тетекс-Кредитна банка АД Скопје-приоритетни	09.03.2004	1.000 ДЕН	2.172	0.47	3.222	6.998.184
Македонија Турист АД Скопје	16.03.2004	25,56 ЕМУ	990	2.74	12.403	12.278.970
Еуропрофил АД с.Алдинци Крушево	17.03.2004	5 ЕМУ	96	33.06	23.146	2.222.016
Силика Минерали АД Мак. Брод	23.03.2004	3.065 ДЕН	320.5	37.49	3.432	1.099.956
Нова Трговија 2003 АД Штип	24.03.2004	10 ДЕМ	120	10.22	32.063	3.847.560
Фустеларко Борец АД Битола	30.03.2004	51,13 ЕМУ	1.400	4.51	3.669	5.136.600
Фустеларко Борец АД Битола	31.03.2004	51,13 ЕМУ	1.400	4.48	3.644	5.101.600
СОКОМАК АД Битола	31.03.2004	100 ДЕМ	2.452	60.5	14.641	35.899.732
Стопанска банка АД Битола	31.03.2004	3.000 ДЕН	3.000	0.81	2.563	7.689.000
ВКУПНО					563.312	309.064.463

ТРГУВАЊЕ СО КОТИРАНИТЕ ДРУШТВА НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА

ОПИС	Номинална вредност	Број на издадени акции	Макси- мална цена	Мини- мална цена	Просечна цена	Број на истргувани акции	Промет во денари	Промет во ЕВРА	Пазарна капитал. (000 денари)	Пазарна капитал. (000 ЕВРА)	Обрт на акции
Агросервис Скопје	2.905 ДЕН	51.911	500	500	500.0	897	448.500	7.317	25.955	423	1.73
Адинг Скопје	51,13 ЕМУ	48.300	3.060	2.754	2.907.0	41	113.220	1.847	133.018	2.170	0.08
Алгрета Ресен	100 ДЕМ	12.431	1.540	1.400	1.470.0	159	242.620	3.958	19.144	312	1.28
Алкалоид Скопје	25,56 ЕМУ	1.301.230	1.975	1.766	1.896.9	11.802	22.503.830	367.194	2.447.373	39.925	0.91
Бетон Скопје	255,65 ЕМУ	43.684	1.500	1.490	1.498.0	1.174	1.758.816	28.704	65.260	1.065	2.69
Благој Ѓорев Велес	25,56 ЕМУ	516.000	690	580	654.4	16.421	10.852.324	177.092	356.014	5.808	3.18
Витаминка Прилеп	51,13 ЕМУ	80.980	1.870	1.870	1.870	85	158.950	2.595	151.433	2.470	0.10
ГД-Тиквеш Кавадарци	51,13 ЕМУ	68.000	200	200	200.0	6.915	1.383.000	22.562	13.600	222	10.17
ГП Маврово Скопје	51,13 ЕМУ	248.249	1.350	951	1.155.9	507	625.914	10.213	236.085	3.851	0.20
Гранит Скопје	5 ЕМУ	2.893.600	100	90	91.3	42.614	3.928.845	64.098	260.424	4.248	1.47
Европа Скопје	51,13 ЕМУ	255.583	999	870	915.0	1.492	1.356.237	22.128	230.025	3.752	0.58
Жито Вардар Велес	50 ЕМУ	73.037	690	690	690.0	358	247.020	4.033	50.396	822	0.49
Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	825.637	600	460	546.1	3.816	2.066.092	33.710	379.793	6.196	0.46
Жито Прилеп Прилеп	50 ЕМУ	68.379	610	610	610.0	105	64.050	1.045	41.711	680	0.15
ЗК Пелагонија Битола	51,13 ЕМУ	278.620	335	310	326.3	254	83.310	1.359	90.552	1.477	0.09
Инвестбанка Скопје	2.670 ДЕН	215.209	600	600	600.0	110	66.000	1.077	136.440	2.226	0.05
Интернешнал Хотелс АД Ск.	1 ЕМУ	530.554	600	600	600.0	15	9.000	147	318.332	5.193	0.00
Јака табак Радовиш	51,13 ЕМУ	116.999	1.000	1.000	1.000.0	115	115.000	1.876	116.999	1.909	0.10
Карпош Скопје	200 ДЕМ	49.852	606	551	578.5	112	66.332	1.082	30.210	493	0.22
Комерцијална банка Скопје	5.000 ДЕН	552.935	3.289	2.100	2.687.7	18.076	51.069.770	833.376	1.305.283	21.293	3.27
Македонија Турист Скопје	25,56 ЕМУ	452.247	1.150	930	1.066.6	4.503	4.905.445	80.038	515.562	8.410	1.00
Макпетрол Скопје	511,29 ЕМУ	112.382	13.995	10.560	12.324.2	2.147	26.763.573	436.718	1.375.129	22.433	1.91
Металец Битола	51,13 ЕМУ	10.248	1.604	1.604	1.604.0	13	20.852	340	16.438	268	0.13
Макотекс Скопје	35,9 ЕМУ	94.063	220	220	220.0	76	16.720	273	20.694	338	0.08
Охридска банка Охрид	2.650 ДЕН	235.149	2.649	2.200	2.409.3	865	2.174.548	35.476	586.741	9.572	0.37
Раде Кончар Скопје	25 ЕМУ	202.269	246	168	224.7	1.043	229.307	3.741	49.758	812	0.52
Реплек Скопје	562,42 ЕМУ	17.020	9.801	8.000	8.684.4	41	351.615	5.737	136.160	2.221	0.24
РЖ Институт Скопје	5,11 ЕМУ	113.392	60	60	60.0	6.075	364.500	5.947	6.804	111	5.36
РЖ Интер-Траншпед Скопје	5,11 ЕМУ	585.399	27	25	25.7	51.605	1.330.335	21.704	14.635	239	8.82
РЖ Макстил Скопје	5,11 ЕМУ	14.622.944	102	92	97.0	35	3.270	53	1.345.311	21.946	0.00
РЖ Техничка контрола Ск.	5,11 ЕМУ	210.419	60	54	54.0	1.986	119.046	1.942	11.363	185	0.94
Рудници Бањани Скопје	25 ЕМУ	65.502	620	620	620.0	670	415.400	6.777	40.611	662	1.02
Силекс Кратово	43,77 ЕМУ	451.464	65	64	64.7	992	64.190	1.047	29.345	479	0.22
Скопски Пазар Скопје	51,13 ЕМУ	100.088	3.060	2.118	2.541.5	1.658	4.739.307	77.330	303.167	4.946	1.66
Стопанска банка Битола	3.000 ДЕН	298.960	3.000	2.699	2.745.7	3.393	9.586.500	156.418	726.308	11.848	1.13
Тетекс Тетово	51,13 ЕМУ	456.787	310	310	310.0	33.175	10.284.250	167.803	141.604	2.310	7.26
Тетовска банка Тетово	3.000 ДЕН	146.852	1.736	1.306	1.459.2	1.490	2.265.597	36.977	266.798	4.352	1.01
Технометал Вардар Скопје	51,13 ЕМУ	80.186	730	691	706.8	638	450.379	7.348	56.259	918	0.80
Топлификација Скопје	100 ДЕМ	450.000	1.550	1.380	1.451.7	6.848	9.960.560	162.532	640.596	10.450	1.52
Транскоп-Патнички сооб. Бит.	100 ДЕМ	30.000	600	600	600.0	76	45.600	744	18.000	294	0.25
Тутунски комбинат Прилеп	51,13 ЕМУ	509.050	751	600	677.0	1.206	787.016	12.840	313.066	5.107	0.24
Фустеларко Борец Битола	100 ДЕМ	84.302	1.089	850	957.8	1.391	1.358.506	22.167	84.302	1.375	1.65
ВКУПНО		27.559.913				223.603	172.036.840	2.807.198	13.022.396	212.437	0.81

ПРОМЕТ НА ЧЛЕНКИТЕ НА МАКЕДОНСКА БЕРЗА А.Д СКОПЈЕ

/ во денари*

ЈАНУАРИ - ЈУНИ 2004

Ранг	Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Држава	% Држава	Блок	% од блокови	Вкупно
1	ЦЛ	54.640.829	2.2	0	0	935.703.316	42.1	990.344.145
2	КБ	697.042.608	28.0	5.241.674	63.1	112.701.144	5.1	814.985.426
3	ТН	459.713.306	18.5	526.640	6.3	327.343.164	14.7	787.583.110
4	БД	196.064.323	7.9	0	0	215.663.680	9.7	411.728.003
5	МК	155.823.595	6.3	0	0	215.222.829	9.7	371.046.424
6	МИ	151.293.502	6.1	241.956	2.9	130.962.936	5.9	282.498.394
7	СБ	220.711.672	8.9	0	0	57.745.968	2.6	278.457.640
8	ФР	180.946.620	7.3	1.026.574	12.4	37.660.718	1.7	219.633.912
9	ЕУ	104.538.565	4.2	0	0	71.863.867	3.2	176.402.432
10	ББ	65.587.135	2.6	1.271.703	15.3	45.270.056	2.0	112.128.894
11	ОХ	80.881.001	3.2	0	0	20.076.400	0.9	100.957.401
12	БЛ	79.934.137	3.2	0	0	12.348.800	0.6	92.282.937
13	ТК	16.936.800	0.7	0	0	39.990.864	1.8	56.927.664
14	ПТ	25.102.394	1.0	0	0	0	0.0	25.102.394
	Вкупно	2.489.216.487	100,0	8.308.547	100	2.222.553.742	100,0	4.720.078.776

* двојно пресметување (и при купување и при продавање)

ПРИВАТИЗАЦИЈА НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА ЗАГУБАРИ

Новата програма за приватизација е веќе во тек, и е назначен консултант за продажба на 22 поголеми претпријатија. Се планира продажбите да бидат комплетирани до крајот на април 2004 година. Сите овие претпријатија претрпеа големи тешкотии во периодот на политичка нестабилност во Македонија и на Балканот, меѓутоа во постабилна средина повеќето од нив имаат потенцијал да ги повратат загубените пазари со нов комерцијален и финансиски менаџмент. Поголемите претпријатија веќе привлекоа сериозно внимание од страна на некои странски и домашни инвеститори. Што се однесува до инвеститорите, приватизационата програма е одлична можност за стекнување на средства со добар квалитет, високо обучена спремна работна сила, во екомонија каде тро-

шоците се ниски, а која се граничи со ЕУ. Со оглед на поранешните неуспешни обиди за приватизација, средствата на овие претпријатија се понудени за продажба на оној понудувач кој ќе достави највисока понуда. Не постои минимум цена, ниту пак услови за вработување или пак идни инвестиции.

Владата верува дека најдобар начин да се создадат работни места е со поттикнување на стабилни инвестирања во Македонија, наместо со поставување на предуслови за продажбите кои ги одвраќаат потенцијалните купувачи. Во тебелата подолу, наведени се датумите за објава на тендери за сите претпријатија кои ќе бидат приватизирани. Сите тендери ќе бидат отворени минимум еден месец.

Затворени тендери

Претпријатие	Предвиден термин за објава на тендер	Краен термин за објава на тендер	Дејност	Вид на продажба
Астибо	26.02.2003	Завршен	Производство на облека	Ликвидација / стечај
Готекс	10.03.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидација / стечај
Годел	09.04.2003	Завршен	Производство на кожа	Ликвидација / стечај
Силика	25.03.2003	Завршен	Огноотпорни материјали	Ликвидација / стечај
Готекс ИИ	14.05.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидација / стечај
Македонка ткаенини	28.05.2003	Завршен	Текстил	Ликвидација / стечај
Нокатекс	30.05.2003	Завршен	Производство на текстилни влакна	Ликвидација / стечај
Македонка предилница	16.07.2003	Завршен	Текстил	Ликвидација / стечај
МЗТ ФАМ	30.07.2003	Завршен	Производство на машини	Ликвидација / стечај
Микрон	10.10.2003	Завршен	Електрични апарати за домаќинство	Ликвидација / стечај
Фринко	08.10.2003	Завршен	Фрижидери и замрзнувачи	Ликвидација / стечај
Техника	13.10.2003	Завршен	Градежништво	Ликвидација / стечај
ФАС	03.11.2003	Завршен	Автобуси	Ликвидација / стечај
Хемтекс	29.09.2003	Завршен	Производство на полиестерски влакна	Ликвидација / стечај
Нова Македонија	12.11.2003	Завршен	Заштитени марки	Ликвидација / стечај
Порцеланка	19.11.2003	Завршен	Керамички плочки / порцелан	Ликвидација / стечај
Руен	04.03.2004	Завршен	Делови за возила	Ликвидација / стечај
Нова Македонија	15.03.2004	16.04.2004	Печатење, објавување и дистрибуција	Ликвидација / стечај

Отворени тендери

Претпријатие	Предвиден термин за објава на тендер	Краен термин за објава на тендер	Дејност	Вид на продажба
Злетово	03.04.2004	29.04.2004	Рудници	Ликвидација / стечај
Тораница	03.04.2004	29.04.2004	Рудници	Ликвидација / стечај
Саса	03.04.2004	29.04.2004	Рудници	Ликвидација / стечај
Годел	20.04.2004	19.05.2004	Кожа	Ликвидација / стечај

* Сите податоци за загубарите во овој дел се добиени од консултанската кука ангажирана од страна на Владата на Република Македонија

ПАЗАР НА ПАРИ И КРАТКОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Прометот на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во **април 2004 година** бележи зголемување од 50,2% во споредба со претходниот месец, евидентирано преку зголемената реализација која достигна износ од 1.012 милиони денари. Споредено со истиот месец минатата година, прометот е намален за 33,4%.

Во анализираниот период, побарувачката на ликвидни средства достигна износ од 1.245 милиони денари, што споредено со претходниот месец претставува пораст од 72,5%. Во однос на истиот месец минатата година побарувачката на ликвидни средства на пазарот на пари е намалена за 24,6%.

Вкупната понуда на ликвидни средства на Пазарот на пари во месец април изнесува 1.153 милиони денари и истата во однос на претходниот месец бележи намалување за 14,98%, додека на годишно ниво понудата на пазарот на пари во анализираниот период е помала за 57,94%.

Просечната пондерирана каматна стапка во април 2004 година изнесува 6,66% и во однос на претходниот месец е поголема за 0,15 процентни поени, додека во однос на истиот месец минатата година бележи пад за 3,93 процентни поени.

Во **мај 2004 година**, прометот остварен на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност изнесува 1.128 милиони денари што во однос на прет-

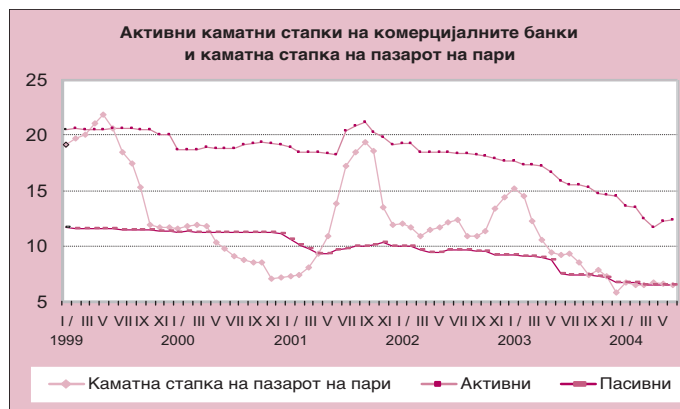
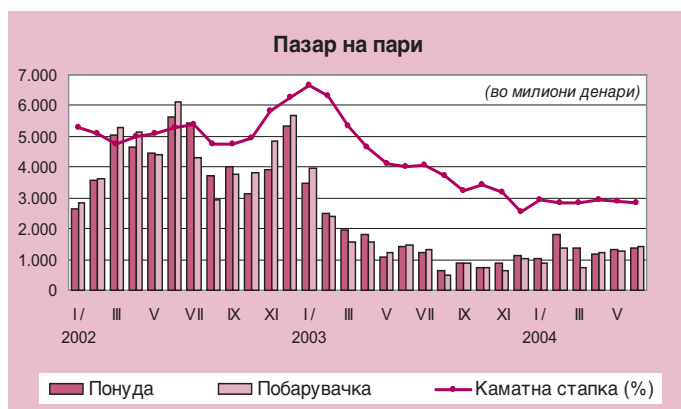
ходниот месец претставува пораст за 11,4%. Споредено со месец мај минатата година, прометот на Пазарот на пари бележи пораст од 15,2%.

Побарувачката на ликвидни средства во мај изнесува 1.290 милиони денари и во однос на претходниот месец е поголема за 3,59%. Во однос на истиот месец минатата година во мај оваа година побарувачката бележи пораст за 3%.

Во петтиот месец од годината, понудата на ликвидни средства изнесува 1.308 милиони денари и во однос на претходниот месец е поголема за 13,4%. Споредена со истиот месец минатата година, во мај оваа година понудата на ликвидни средства бележи пораст за 21,9%.

Просечната пондерирана каматна стапка во мај 2004 година изнесува 6,55% и во споредба со претходниот месец е помала за 0,11 процентни поени. Во однос на истиот месец минатата година пондерирана каматна стапка во мај оваа година е помала за 2,81 процентни поени.

Прометот на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност остварен во **јуни 2004 година** изнесува 1.131 милиони денари што претставува пораст од 0,3% во споредба со претходниот месец. Споредено со истиот месец минатата година, прометот во месец јуни бележи пад од 18,3%.

Пазар на пари во 2003 и 2004 година (по месеци)

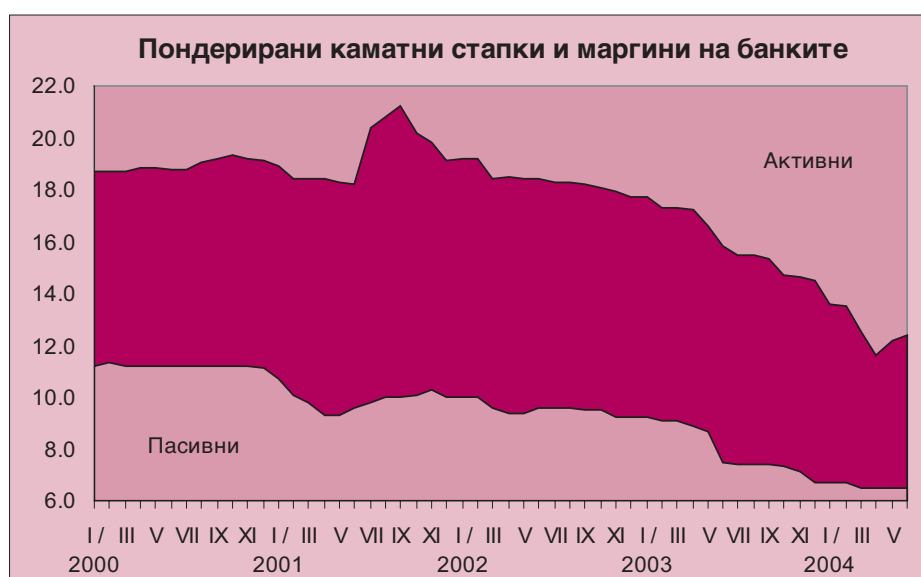
	I.03	II.03	III.03	IV.03	V.03	VI.03	VII.03	VIII.03	IX.03	X.03	XI.03	XII.03	I.04	II.04	III.04	IV.04	V.04	VI.04
Вкупен промет (во милиони денари)	3.224	2.330	1.493	1.350	979	1.371	1.204	476	837	659	560	894	823	1,337	674	1,012	1,128	1,131
Каматна стапка (% на годишно ниво)	15,20	14,44	12,19	10,59	9,36	9,16	9,34	8,52	7,41	7,87	7,25	5,82	6,67	6,48	6,51	6,66	6,55	6,51

Во истиот период, побарувачката на ликвидни средства достигна 1.431 милион денари, или 10,9% повеќе во однос на претходниот месец. Споредено со јуни 2003 година, побарувачката на ликвидни средства бележи пад од 2,9%.

Понудата на ликвидни средства на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во месец јуни изнесува 1.369 милиони денари, што во споредба со претходниот месец претста-

вува пораст од 4,7%. Во однос на истиот месец минатата година понудата на ликвидни средства во месец јуни бележи пад од 3,6%.

Просечната пондерирана каматна стапка во месец јуни 2004 изнесува 6,5% што во споредба со минатиот месец е намалување од 0,04 процентни поени. Споредено со истиот месец минатата година пондерираната каматна стапка е помала за 2.6 процентни поени.

ДЕПОЗИТИ НА НАСЕЛЕНИЕТО И НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА КАЈ БАНКИТЕ

Трендот на пораст на депозитите на населението и на претпријатијата кај банките продолжува и во првиот месец од вториот квартал од 2004 година.

Депозити на население

Вкупните депозити на населението во **април 2004 година** изнесуваа 40.672 милиони денари, што претставува месечен пораст од 3,8%. Порастот главно се должи на дополнителниот расположлив доход на населението, креиран со исплатата на дел од државните обврзници за старото девизно штедење. Притоа, поголем дел од исплатените средства беше задржан на денарските депозити по видување, додека преостанатите средства беа редистрибуирани на орочените денарски депозити, девизните депозити по видување и краткорочно орочените депозити во девизи. На годишно ниво, порастот на вкупните депозити на населението во април оваа година изнесува 20%.

Вкупните депозити на населението во **мај 2004 година** беа речиси непроменети во однос на претходниот месец, при што е регистрирано незначително намалување од 0,1%. Во рамки на структурата на депозитите на населението, намалување се забележува кај денарските и девизните депозити по видување (за 4,2% и 0,3%, соодветно), додека кај останатите категории на депозити е регистриран пораст. Ваквите движења укажуваат на делумна редистрибуција на средствата добиени со исплатата на државните обврзници за старото девизно штедење (од депозити по видување на орочени депозити). Од аспект на рочноста, месечниот пораст на долгорочните депозити изнесува 0,2%, додека за ист толкав процент е забележано месечно намалување кај краткорочните депозити. Меѓугодишната стапка на пораст на вкупните депозити на населението изнесува

19,2%, при значителен пораст на девизните депозити по видување.

Вкупните депозити на населението во **јуни 2004 година** изнесуваа 41.395 милиони денари и во однос на претходниот месец се повисоки за 1.9%. Во рамките на структурата на вкупните депозити направени се одредени измени. Притоа, намалување е регистрирано кај долгорочните штедни влогови на населението (20.3%), додека останатите категории на депозитите бележат благ рамномерен пораст. Овој рамномерен пораст на депозитите укажува на тоа дека населението се преориентирало од долгорочно штедење во насока на орочување на депозити на една година. Овој месец е забележано и поинтензивно штедење на странска валута пораст за 1.5% во однос на минатиот месец. Притоа, интензивен пораст е евидентиран кај штедните влогови по видување на населението во странска валута. Годишната промена на вкупните депозити изнесува 7.187 милиони денари т.е се повисоки за 21% како резултат на порастот на штедните влогови по видување во странска валута и краткорочно орочените девизни депозити.

Депозити на претпријатија

Депозитите на претпријатијата во **април 2004 година** достигнаа 14.881 милиони денари. Притоа, динамиката на вкупните депозити на претпријатијата главно беше детерминирана од движењето на краткорочните депозити, кои изнесуваа 13.835 милиони денари, односно месечен пораст од 5,3%, наспроти долгорочните депозити чиј износ е 1.046 милиони денари. Така, порастот на денарските и девизните депозити по видување, како и повисокото ниво на орочени девизни депозити на претпријатијата до еден месец придонесоа за месечен пораст на депозитите на претпријатијата за 5,1% и нивен годишен пораст за 30,4%.

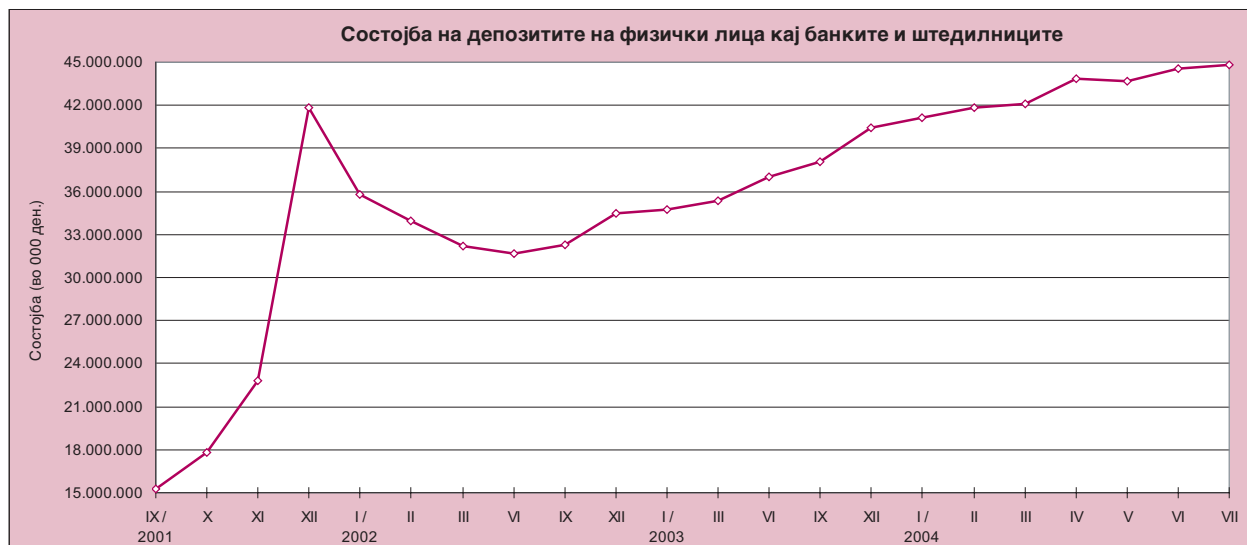
Во мај 2004 година, вкупните депозити на претпријатијата достигнаа 17.098 милиони денари, што претставува пораст на месечна основа за 14,9%, при значително зголемување на краткорочните денарски и девизни депозити. Така, месечниот пораст на краткорочните депозити на претпријатијата изнесуваше 15,6%, додека денарските и девизните депозити пораснаа за 11,8% и 17,7%, соодветно, на месечно ниво. На годишна основа, вкупните депозити на претпријатијата беа повисоки за 50,5%, што пред се' се должи на порастот на краткорочните девизни депозити на претпријатијата (девизните депозити по видување и орочените девизни депозити до еден месец).

Во јуни 2004 година, вкупните депозити на претпријатијата изнесуваа 16.354 милиони денари, односно забележаа пад од 4.4% во однос на претходниот месец. Причината поради ова е намалувањето на орочените денарски депозити на претпријатијата, и тоа краткорочните од 15.997 ми-

лиони денари во мај на 15.381 милиони денари во јуни и долгорочните од 1.101 во мај на 973 во јуни. На годишно ниво вкупните депозити повисоки се за 37.3%. Меѓугодишната промена на депозитите на претпријатијата пред се е детерминирана од порастот на тековните сметки на претпријатијата во странска валута, како и на краткорочно орочените девизни депозити на претпријатијата.

Депозити на претпријатија

Во април 2004 година, вкупните средства на Фондот изнесуваат 3,13% од вкупните депозити на физичките лица кај банките и штедилниците. Од вкупно пресметаната обврска за обесштетување во износ од 109,281 милиони денари, во анализираниот период Фондот за осигурување на депозити исплатил обесштетување во износ од 58 илјади денари. Заклучно со април 2004 година, Фондот исплатил 92,57% од вкупно пресметаната обврска за обесштетување.

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

обезбедени и гарантирани од Владата на Република Македонија, состојба во мај 2004 година (податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни во деловните банки)

Кредитна линија	Стоковна кредитна линија од Италија за МСП (за опрема од италијанско производство). Банка агент-МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на КfW од Германија. Банка агент-МБПР	Финансиска поддршка од ЕУ за мали и средни претпријатија. имплементатори ЕАР и МБПР
Износ	50.000 - 2.000.000 €	50.000 - 400.000 €	до 30.000 ЕВРА
Рок на враќање	7 години, со вклучен грејс период	До 8 години со вклучен грејс период	до 5 год.
Грејс период	до 1,5 год.	до 1 година	до 6 мес.
Годишна каматна стапка	Фиксна 7% годишно	10% на годишно ниво за инвестиции во производство (опрема и сл.) и 11% за останати вложувања (деловен простор и сл.)	до 10% односно 10,5 %
Обезбедување	Хипотека, банкарска гаранција, депозити и хартии од вредност	Хипотека, меници, залог на подвижни пре дмети, права и хартии од вредност или залог на недвижен имот	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, барирен чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или барирен чек од други бонитетни правни лица - гаранции, хипотека, минимум 130% од износот на кредитот, рачна залога минимум 130% од износот на кредитот, депон. на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција.
Намена на кредитот	Средствата се одобруваат за профитабилни инвестициони проекти на приватни инвеститори	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 70% од кредитот се користи за основни средства; Максимум 30% од кредитот може да се користи за обртни средства	Долгорочно финансирање на нови проекти преку набавка на опрема или машини. До 20% од вкупниот износ на кредитот може да се користи за обртен капитал.
Целни групи	Сите МСП освен од дејностите: Е -Трговија, Ј -Јавна управа, Задолжителна социјална заштита, М -Приватни домаќинства со вработ. лица и Н-Екстериторијални организации и тела.	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Правни лица со најмалку 51% во приватна сопственост, кои вработуваат најмалку 20 лица, кои се на почетокот на бизнисот или кај кои бизнисот е започнат најмалку пред 5 години
Степен на искористеност на средствата	Италија обезбеди 12.7 милиони €, од кои остануваат за користење 8,5 милиони €. Искористени се 31%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	КfW од Германија обезбеди 15 милиони €, од кои остануваат за користење 871.000 €. Искористени се 94,19%. Од наплатените анuitети ќе се креира револвинг фонд.	ЕУ обезбеди 7,9 милиони €, од кои остануваат за користење 2,8 милиони €.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Балканска банка Скопје, Еуростандард банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Ивест банка Скопје,Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Охрид, Радобанк Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, Тетовска банка Тетово, Тутунска банка Скопје	Балканска банка АД Скопје,Еуростандард АД Скопје,Извозна и кредитна банка АД Скопје,Инвест банка АД Скопје,Комерцијална банка АД Скопје,Македонска банка АД Скопје,Охридска банка АД Охрид,Радобанк АД Скопје,Стопанска банка АД Скопје: Стопанска банка АД Битола,Тетовска банка АД Тетово,Тутунска банка АД Скопје	Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, КИБ АД Куманово
Забелешка	Еднократна провизија од 1,2% се плаќа за услугите на прокураторот, доколку се користат негови услуги		Кредитите се користат и се отплатуваат во денари.

Кредитна линија	Кредитирање мали бизнис (микро и мали кредити) од страна на КФВ од Германија. Банка агент МБПР	Кредитирање на производство наменето за извоз, од средствата на МБПР	Кредити за развој на приватниот сектор од Меѓународна банка за обнова и развој (МБОР)
Износ	50 - 15.000 € микро кредити, до 50.000 € мали кредити	30.000 2.000.000 €	До 1.125.000 € за МСП, До 75.000 € за индивидуални земј. производители
Рок на враќање	до 2 години	2-12 месеци (за извозни аранжмани)	до 3 год.(за основни средства) до 2 год. (за инд. зем. производители)
Грејс период	до 3 месеци	/	
Годишна каматна стапка	До 17% на годишно ниво за микро кредити до 12% на годишно ниво за мали кредити	Во зависност од рокот на отплата 2 месеци 7,5% годишно 4 месеци 8,0% годишно 6 месеци 8,5% годишно 12 месеци 9,0% годишно	Променлива, околу 7% (ЛИБОР + 3% + банкарски трошоци)
Обезбедување	Бланко меница со изјава з аверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; Бариран чек со изјава заверена кај нотар, Меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица - гаранции; Хипотека; Рачна залога на подвижни предмети и права; Дело на вредносни предмети и хартии од вредност; Граѓански чекови; по потреба и друго, прифатливо за Банката. При проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо -економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот.	Рачна залога на подвижни предмети и права; Бонитетни хартии од вредност; Други вообичаени форми на обезбедување	Хипотека, залог
Намена на кредитот	Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација; Финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока).	Финансирање обртни средства за подготовка на производство наменето за извоз.	Набавка на нова опрема, тековни обртни средства, градежни работи, инженеринг, консултантски услуги и лиценци.
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчи, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност.	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз.	Мали и средни претпријатија, како и индивидуални земјоделски производители.
Степен на искористеност на средствата	Кредитна банка за обнова КФВ од Германија обезбеди 6.5 мил. €, кои се искористени 100%. Од наплатените ануитети ќе се креира револвинг фонд.	Македонска банка за поддршка на развојот обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се пласирани 7 милиони ?.	Средствата од МБОР се 100% искористени. Од наплатената главнина формиран е револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Прокредит банка АД Скопје и Можности ДОО Скопје	Балканска банка АД Скопје,Еуростандард банка АД Скопје,Извозна и кредитна банка АД Скопје,Инвест банка АД Скопје,Комерцијална банка АД Скопје,Македонска банка АД Скопје,Охридска банка АД Охрид,Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје,Стопанска банка АД Битола,Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје, Силекс Банка АД Скопје	Инвестбанка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радо банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка		Сопствено учество 15%. Провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобрените, а неискористен кредит.	Сопствено учество 20% од пресметков. вредност на проектот. Провизија на ангажирани средства 0,75% на одобрените, а неискористен кредит.

Кредитна линија	Кредити од кредитната линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1: Мали и големи кредити за индивидуални земјоделци	Кредити од кредитната линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1: Кредити за мали и средни претпријатија	Кредити од кредитната линија од Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 2: Финансиски услуги во земјоделството
Износ	1.000-10.000 \$ (мали) 1.000-30.000 \$ (големи)	1.000-75.000 \$	2000 \$ микро кредити, 25000 \$ за примарно земјоделско производство, 75000 \$ за преработка и трговија со земјоделски производи
Рок на враќање	Од 1 до 6 години, зависно од намената	Од 1 до 6 години, зависно од намената	1 до 7 години зависно од видот на кредитот
Грејс период	од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	6 мес. до 2 год. зависно од видот на кредитот
Годишна каматна стапка	6% годишно	6% годишно (7% за трговија на мало)	6% годишно за микро и кред. за з.производство 7% год. за преработка и тргов.со з. производи
Обезбедување	Хипотека во однос 2:1, банкарски чекови, девизни средства, Гаранција од ликвидна организација, Банкарска гаранција, Акцептни налози од ликвидно претпријатие	Хипотека во однос 2:1, Банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептни налози од ликвидно претпријатие.	Хипотека на движен имот (трактори, возила, механизација и др.), хипотека на недвижен имот и други инструменти за обезбедување по барање на банката
Намена на кредитот	1. Развој на сточарство; 2. Растително производство	1. Развој на мали претпријатија 2. Комерцијална трговија	Подобрување на животниот стандард на популацијата од целната група.
Целни групи	Индивидуални земјоделци од определени подрачја во источниот и југоисточниот дел на Македонија	Мали и средни претпријатија (на ниво на село).	Невработени лица од земјоделските неразвиени средини, сиромашни земјоделски домаќинства, како и мали и средни претприемачи од РМ
Степен на средствата	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2,9 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените ануитети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 6.7 мил. \$, од кои остануваат за користење 2,9 мил. \$. Искористени се 57%. Од вратените ануитети ќе се креира револвинг фонд.	ИФАД обезбеди 7.5 мил. \$. Средствата започнаа да се користат во октомври 2003. Досега се пласирани 1 мил. й. Од вратените ануитети се планира да се креира револвинг фонд.
кои го нудат кредитот	Инвестбанка АД Скопје	Инвестбанка АД Скопје	Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Можности ДОО Скопје и ФУЛМ
Забелешка	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити; задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на банката. Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент.	

Кредитна линија	Поддршка на развојот на мали и средни претпријатија од Владата на Холандија Имплементатор - Македонската развојна фондација за претпријатијата	Проектот за развој на приватниот сектор на Фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван	Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија од Банката за развој при Советот на Европа
Износ	1. Заем тип 1 до 10.000 € 2. Заем тип 2 од 15.000 до 75.000 € 3. Заем тип 3 до 15.000 €	до 400.000 \$ за мали и средни претпријатија до 200.000 \$ за земјоделство	нема лимит
Рок на враќање	до 5 години	до 7 години за МСП, до 5 години за земјоделство	од 5 до 10 години
Грејс период	до 1 година	1-3 години	1-3 години
Годишна каматна стапка	Ја одредува индивидуално секоја финансиска институција	ЛИБОР +2,5%	од 6,4 до 6,9% (ЕУРИБОР + 4% до 4,5%)
Обезбедување	Согласно кредитната политика на финансиската институција вклучена во спроведување на кредитната линија	Хипотека на недвижен имот, залог на опрема	Хипотека, залога на опрема и други инструменти прифатливи за банките.
Намена на кредитот	За инвестиции во основни средства и работен капитал	Набавка на машини, опрема, градежни работи, други основни средства, (освен стекнување на земја), набавка на сировини, репроматеријали (за мали и средни претпријатија); Набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на сировини, репроматеријали (за кредити во областа на земјоделството)	Изградба/набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови. Едукативен тренинг. Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи.
Целни групи	Заем тип 1: индивидуални земјоделци, самостојно вработени и претприемачи на микро претпријатија; Заем тип 2: мали претпријатија со 4 до 20 вработени; Заем тип 3: микро претпријатија со најмногу 3 вработени		МСП од текстилна, кожна, прехранбена индустрија и др. гранки, кои би овозможиле креирање нови работни места, освен примарно земјоделско производство
Степен на искористеност на средствата	Владата на Холандија обезбеди 7,2 мил. € од кои остануваат за користење 1,2 мил. €. Искористени се 85%. Од наплатената главнина се формира револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.	Фондот за меѓународна соработка и развој (ИЦДФ) - Тајван ги обезбеди средствата за оваа кредитна линија, која е искористена 100%. Деловните банки од вратените анuitети создадоа револвинг фондови.	Средствата од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) во износ од 5.112.800 ? се 100% искористени. Од наплатената главнина банките учеснички формираат револвинг фонд, кој се пласира под истите услови.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Тутунска банка АД Скопје, ИК банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Можности ДОО Скопје	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Работбанк АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Охридска банка АД Охрид, Македонска банка АД	Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје; Комерцијална банка АД Скопје,
Забелешка			Според сознанија на одделни деловни банки, кај малите и средни претпријатија постои слаб интерес за кредити од оваа кредитна линија.

Кредитна линија	АПЕКС глобален заем од Европска Инвестициона Банка	Репласирање на средства од компензациони фондови од странска помош (Одлука од Сл. в. 51/2001)
Износ	20.000 € до 12.500.000 €	Износот не е дефиниран, а се финансира најмногу до 50% од вредноста на конкретниот проект.
Рок на враќање	од 5 до 7 год.	краткорочни кредити
Грејс период	1 година	долгорочни кредити
Годишна каматна стапка	окулу 8%, (9% преку МБПР)	9 месеци
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	3 месеци
Намена на кредитот	Основни средства и зголемување на постојниот обртен капитал поврзан со проектот	3%
Целни групи	Мали и средни претпријатија од сите производни дејности	Банкарска гаранција
Степен на искористеност на средствата	Европска инвестициона банка обезбеди 20 милиони € од кои остануваат за користење 17,8 милиони €. Искористени се 11%. Од вратените ануитети ќе се креира револвинг фонд.	Хипотека во висина 2:1
Деловни банки кои го нудат кредитот	Комерцијална банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Македонска банка за поддршка на развојот АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје и Охридска банка АД Охрид	сировини
Забелешка		инвестициони проекти
		МСП од областа на стопанството
		Отплатени средства од странски помошти кои генерираат компензациони фондови. Во моментот нераспределени се 88.000.000 денари
		Министерство за финансии - Одделение за компензациони фондови
		Селекција на пријавените проекти врши Комисијата за менаџмент со компензациони фондови, формирана од Владата.

ФАКТИ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈА СОСТОЈБА 31.12.2003 ГОДИНА

Состојба на почеток на приватизацијата

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	403	149.174	1.101.109.147
Градежништво	117	33.499	118.205.995
Трговија	385	20.773	252.619.574
Транспорт и сообраќај	63	12.080	67.505.331
Финансии и услуги	120	4.417	26.247.146
Занаетчиство	58	3.017	9.376.752
Угостителство и туризам	70	5.890	111.824.957
ВКУПНО	1.216	228.850	1.686.888.902

Извор: Изработено врз основа на завршни сметки од претпријатијата (според ЗПП) со состојба 31/12/1994

Приватизација во тек до 31/12/2003

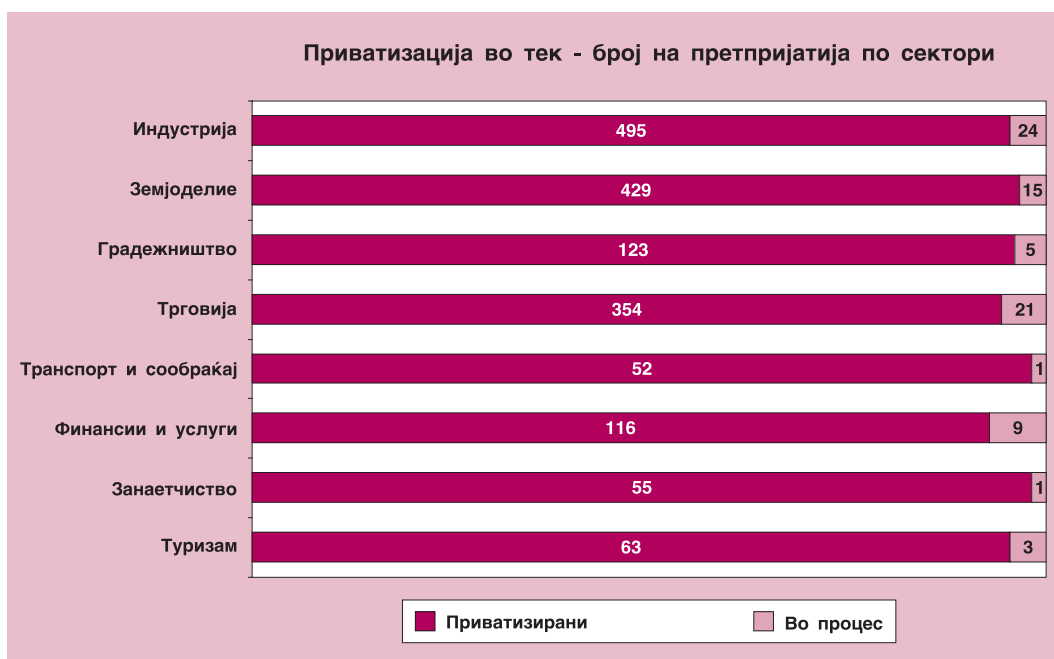
Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	24	4.385	17.635.539
Земјоделеие	15	1.160	10.013.480
Градежништво	5	133	4.750.073
Трговија	21	1.503	6.500.869
Транспорт и сообраќај	1	43	484.391
Финансии и услуги	9	155	531.569
Занаетчиство	1	75	184.065
Угостителство и туризам	3	202	1.703.927
ВКУПНО	79	7.656	41.803.913

Завршена приватизација до 31/12/2003

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	495	138.246	1.473.774.000
Земјоделеие	429	20.521	201.173.820
Градежништво	123	31.890	120.124.967
Трговија	354	19.159	256.895.285
Транспорт и сообраќај	52	7.260	40.260.965
Финансии и услуги	116	7.347	115.069.317
Занаетчиство	55	2.914	24.639.230
Угостителство и туризам	63	4.281	93.728.168
ВКУПНО	1.687	231.618	2.325.665.752

Приватизација во тек - број на претпријатија по сектори

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	495	24
Земјоделеие	429	15
Градежништво	123	5
Трговија	354	21
Транспорт и сообраќај	52	1
Финансии и услуги	116	9
Занаетчиство	55	1
Туризам	63	3
ВКУПНО	1.687	79

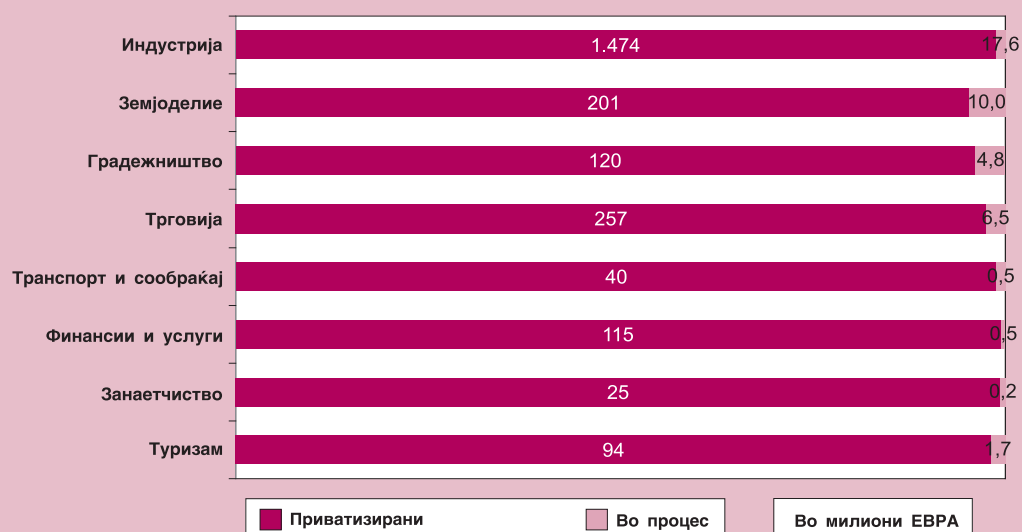

Приватизација - тековна состојба

(ЕУР)

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустрија	1.473.774.000	17.635.539
Земјоделеие	201.173.820	10.013.480
Градежништво	120.124.967	4.750.073
Трговија	256.895.285	6.500.869
Транспорт и сообраќај	40.260.965	484.391
Финансии и услуги	115.069.317	531.569
Занаетчиство	24.639.230	184.065
Туризам	93.728.168	1.703.927
ВКУПНО	2.325.665.752	41.803.913

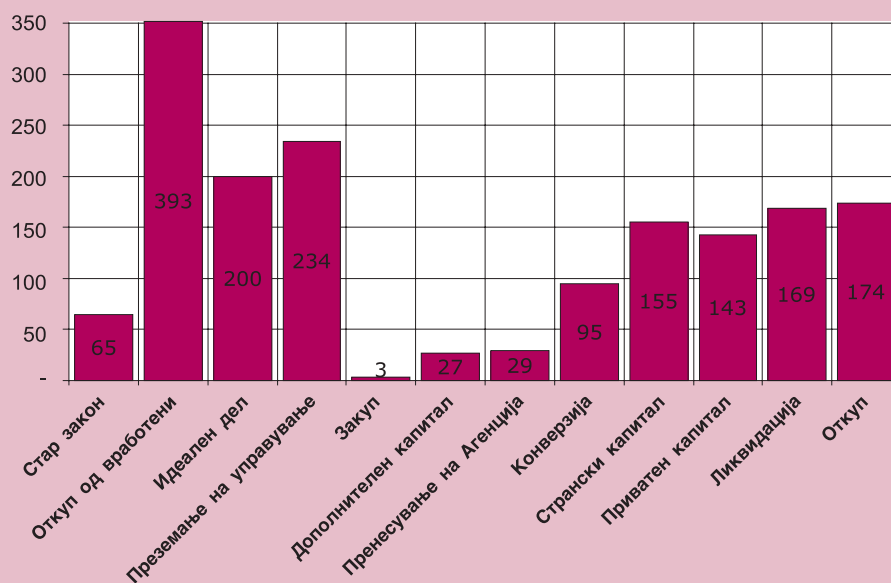
Приватизација - тековна состојба

Број на приватизирани претпријатија според моделот на приватизација

Модел	Претпријатија	Вработени	Вредност (ЕУР)
Стар закон	65	11.522	58.528.096
Откуп од вработени	393	16.855	76.965.175
Идеален дел	200	25.904	326.129.029
Преземање на управување	234	71.075	704.681.194
Закуп	3	-	595.839
Дополнителен капитал	27	7.620	96.739.753
Пренесување на Агенција	29	14.962	145.654.379
Конверзија	95	25.725	327.847.697
Странски капитал	155	1.843	25.257.846
Приватен капитал	143	4.854	34.428.177
Ликвидација	169	1.089	58.138
Откуп	174	50.169	528.780.429
ВКУПНО	1.687	231.618	2.325.665.752

Број на приватизирани претпријатија според моделот на приватизација

КРАТКИ ВЕСТИ

Успешно завршување на Стенд бај аранжманот со ММФ

Бордот на Извршни Директори на ММФ, на 2 Август 2004 година ги разгледуваше Вториот и завршен Преглед на извршувањето на Стенд бај аранжманот и екс-пост анализата на искуствата од досегашните аранжмани на ММФ во Република Македонија. Со задоволство е констатирано дека Република Македонија успешно го заврши Стенд бај аранжманот и ги исполни сите формални критериуми за следење на извршувањето на програмата. Тоа овозможи да се реализираат двете суштински макроекономски цели на аранжманот - задржување на ниска инфлација и сведување на буџетскиот дефицит на ниско, одржливо ниво. Остварувањето на овие цели е посебно значајно заради тоа што е постигнато во комплексни политички услови и истовремена имплементација на Охридскиот мировен договор. Извршните директори и честитаа на Владата на РМ за спроведувањето на здрава фискална и монетарна политика и ја потенцираа потребата од задржување на истата политика до крајот на 2004 година, што подразбира задржување на таргетираното ниво на буџетскиот дефицит за втората половина од годината, одржување на ниска инфлација, одржување на девизните резерви на ниво на четиримесечен увоз, динамички рамномерно трошењето на буџетските средства со цел да се избегне негативниот ефект врз каматните стапки, како и добра координираност на монетарната и фискалната политика. Во однос на надворешната трговија и платниот биланс, беше истакната потребата од диверзификација на извозот, како и привлекување на нови гринфилд инвестиции во извозно-ориентирани дејности. Тоа ќе го помогне економскиот раст, а воедно ќе придонесе за подобрување на позицијата во тековната сметка на платниот биланс.

Покрај ова, беше истакнато дека за остварување на подинамичен и долгорочен економски раст, потребно е да се продолжи со агресивно спроведување на реформските активности. Притоа, посебно беше истакнато значењето на реформите во судството, јавниот сектор, здравството, корпоративното управување, антикорупциските активности и подобрувањето на бизнис климата. Од своја страна, Бордот искажа спремност за поддршка на овие активности, најверојатно преку склучување на среднорочен аранжман со Република Македонија со силно изразена реформска ориентација.

Како резултат на успешното спроведување на аранжманот, ММФ одобри повлекување на средства од последните две транши од Стенд бај аранжманот во износ 8 милиони СДР, што претставува 11,7 милиони САД долари кои се очекува наскоро и да бидат евидентирани во девизните резерви на НБРМ.

Факторингот - нов финансиски инструмент во Манедонија

Запознавање со факторингот како нов финансиски инструмент на македонскиот пазар и потенцијална бизнис-можност за банките и претпријатијата е целта на проектот што во наредната година ќе го спроведе организацијата за развој на претпријатија во Југоисточна Европа-СЕЕД. Како финансиски инструмент факторингот уште не е присутен во Македонија, но експертите очекуваат тој да почне да се применува од септември годинава. "Оваа финансиска услуга најмногу ја бараат извозниците кои се презадолжени со обезбедување средства. Факторингот ќе им овозможи зголемување на извозот и на активностите надвор од државата", изјави претставникот на Македонската банка за поддршка на развојот.

НБРМ ја зголеми каматата на благајничките записи

Народна банка на Република Македонија одлучи да ја зголеми каматната стапка на благајничките записи за 0,5 проценти. Со оваа одлука, како што соопшти НБРМ, се очекува натамошно зголемување на денарските активности во земјата и продолжување на политиката на стабилен девизен курс и ниска инфлација согласно планираната макроекономска политика.

Продаден кочански Руен

Патрик Роса, сопственик на луксембуршката компанија Диемо Холдинг СА, стана сопственик на најголемиот македонски производител на машински спојници, Руен од Кочани. Со уплата од 220.000 евра и најава за уплата на остатокот од 2,2 милиони евра до 13 септември, купувачот на Руен и формално го одбележа влезот во фабриката. Новиот сопственик најави дека во следните три години ќе инвестира дополнителни четири милиони евра, а најави и враќање на 750 работници од поранешните 1.050 вработени во Руен.

Диемо Холдинг е компанија чии сопственици се француските бизнисмени што ги реактивираа Фенимак и Југохром. Последниве неколку денови се вршат интензивни подготовки со цел во Руен да се вгради нова, современа технологија што ќе го следи развојот на светската автомобилска индустрија.

Усвоен Законот против перење пари

При секоја трансакција од 15 илјади евра и повеќе, во иднина ќе мора да се утврди идентитетот на клиентот, а менувачниците ќе го утврдуваат идентитетот на лицата, кои ќе менуваат сума поголема од 2.500 евра. Ова е основата на Законот за спречување пари кој пратениците во Собранието го усвоија на седница во скратена постапка. Министерот за финансии, Никола Поповски, во текот на амандманската расправа истакна дека една од целите на овој закон е да се намали готовинското плаќање за поголеми суми пари. Со овој закон, како што се наведува во текстот, би се обезбедил систем на превентивни мерки и дејства против перењето пари и финансирањето тероризам што ќе биде во согласност со одредбите од меѓународните документи. На истата седница

беше усвоен и Законот за Царинска управа со кој се регулира организацијата, делокругот и надлежностите на царинските службеници.

Република Македонија доби кредитен рејтинг

Меѓународната рејтинг агенција Standard and Poor's кон крајот на јули 2004 година, на Република Македонија ѝ додели прв суверен долгорочен кредитен рејтинг **ББ** со позитивни изгледи во наредниот период. Овие позитивни изгледи се показател дека рејтинг агенцијата очекува покачување на рејтингот на Република Македонија во наредниот период.

The logo of Standard & Poor's is displayed in white serif font on a black rectangular background. The word "STANDARD" is on the top line, and "&POOR'S" is on the bottom line, with an ampersand connecting them.

Клучни фактори во позитивната оценка се рапидниот прогрес во политичката стабилност, воден од Рамковниот договор и перспективите за членство во ЕУ, макроекономската стабилност, умерените нивоа на надворешна задолженост на земјата и умерениот до низок буџетски дефицит.

На патот кон членство во ЕУ, Република Македонија ќе треба да надмине одредени слабости, како што се подобрување на одржливата политичка стабилност, решавање на структурните нерамнотежи во економијата и проблемот на невработеноста. Подобрувањето на рејтингот на Република Македонија ќе зависи од прогресот во овие области. Со ова објавување, Република Македонија го доби првиот официјален суверен кредитен рејтинг од страна на независна рејтинг агенција, што претставува и основа за развој на позитивна кредитна историја. Тоа значи дека Република Македо-

нија повеќе не спаѓа меѓу ретките земји во регионот и Европа кои немаат кредитен рејтинг.

Оценката за рејтингот на една земја ја детерминира сегашната и идна кредитна способност-односно вкупниот финансиски капацитет и спремност за плаќање на сопствените финансиски обврски. Со добиениот кредитен рејтинг Република Македонија има отворен пристап до меѓународните пазари на капитал и можност за алтернативни извори на финансирање на платниот биланс и на екстерната сметка, наместо досегашното задолжување со кредити кај меѓународните финансиски институции. Доделениот суверен кредитен рејтинг претставува предуслов за оценка на рејтингот и на приватниот сектор. Рејтингот се оценува со буквите од А до Д, при што тројно А е највисокиот рејтинг што може да го добие една држава. Рејтингот со оценка тројно Б, па нагоре, се толкува како инвестициски рејтинг и земјите што го добиваат се сметаат за мошне сигурни за инвестирање.

За споредба, меѓународната рејтинг агенција Standard and Poors, Романија ја има рангирано со оценка ББ, а на Бугарија пред еден месец ѝ додели инвестициски рејтинг БББ -, исто како и Хрватска. Кон крајот на март оваа година и Босна и Херцеговина го доби својот прв суверен кредитен рејтинг Б3, доделен од рејтинг агенцијата Moody's.

Фабриката за порцелан "Порцеланка" пред активирање

По повторното продавање на велешка "Порцеланка" на швајцарската фирма за 800.000 евра, по две години застој, овој значаен капацитет се подготвува да почне со работа.

Моментално во фабричките хали се повикани 25 стручни работници од неколку претпријатија од градот кои

имаат задача да го подготват производствениот погон за нормално работење. Тие во наредните денови во погонот за производство на керамички плочки, а потоа и во другите погони ќе вршат реконструкција на постројките и машините. За започнување на производството ќе бидат повикани дел од некогашните работници на "Порцеланка" кои по неколку децении ангажирани во фабриката останаа без работа и сега во Бирото за вработување се водат како невработени лица.

Според утврдената програма, производството во "Порцеланка" ќе се пушта етапно. Така, по активирање на постројките за производство на порцелан и керамички плочки, се планира производство на градежни елементи што ги нема во Македонија, а се бараат и на странскиот пазар. Исто така, сопствениците планираат да ги отворат вратите на "Порцеланка" за странски инвеститори со што ќе се создаде можност за вработување поголем број квалификувани работници.

Потпишан договор за закуп на "Бунарџик"

Министерот за транспорт и врски Агрон Буџаку и директорот на велшката фирма "Глендор Естејт Лимитед", Овен Ливелин, потпишаа Договор за долготраен закуп на градежно земјиште и објекти на слободната економска зона "Бунарџик" лоцирана во близината на Скопје. Со потпишувањето на Договорот, велшката фирма и официјално ќе управува со оваа слободна економска зона со која треба да стопанисува во следните 50 години со можност за продолжување на рокот за уште 25 години.

Конкретната реализација на Договорот за "Бунарџик" ќе придонесе за развој на македонската економија и за привлекување на странски инвестиции, како еден од приоритетите на

Владата, изјави министерот Буџаку. Директорот на "Глендор Естејт Лимитед" Овен Ливелин најави дека официјалниот маркетинг за работење на зоната стартува веднаш и дека интерес за инвестирање во неа досега пројавиле осум компании и се очекува овој број да се зголеми.

Буџаку и Ливелин го истакнаа значењето на зоната и во поглед на отворањето нови работни места, бројка што ќе зависи од природата и квалитетот на инвеститорите.

"Глендор Естејт Лимитед" беше избрана за основач и управувач на зоната "Бунарџик" во февруари годинава на меѓународниот тендер што го распиша Владата во декември минатата година. Велшката фирма се обврза дека во првите пет години ќе развие 20% од зоната, за 10 години 50%, а за 15 години комплетно да ја развработи.

Силмак работи под полна пареа

Во печките на "Силмак" во Јегуновце, дневно се произведуваат 150 тони феролегури. Поради специфичноста на технолошкиот процес, производството се одвива континуирано и во деновите на викендите и празниците. Од "Силмак" пристигнуваат вести дека во погонот "Електрометалургија", производството на феросилициуми се одвива над планот. Тоа е една

од примарните задачи што раководството на Силмак го зацрта со последниот план што е во фаза на спроведување. Во овој најголем производител на феролегури во Македонија, целокупното производство е за извоз. Според податоците, во првите седум месеци на тековната година, од извоз биле остварени над 20 милиони евра. Последниот контингент феросилициум е испорачан за Турција, а се извезува и во поранешните ЈУ републики - БиХ, Србија и Црна Гора како и во Германија, Италија, Грција и во други европски земји.

Како резултат на освоените пазари, континуитет во производството и празни магацини и складишта без залихи, на подобрената економско-финансиска состојба, наскоро се очекува вработување на уште една група отпуштени работници, како заокружување на преземената обврска со купопродажбата на некогашниот загубар "Југохром".

Добиени средства од првата транша од заемот од Светската Банка

Кон крајот на август, на сметката на Министерството за финансии депонирани се средствата од првата транша од заемот од Светската банка наменет за Вториот проект за прилагодување на управувањето со јавниот сектор (Public Sector Management Adjustment Loan 2) во износ од 10 милиони САД долари, кој претставува дел од тригодишната Стратегија на Светската банка за поддршка на земјата 2004-2006 и е наменет за буџетска и платно-билансна поддршка во 2004 година. Добивањето на средствата се должи и на успешното извршување на Вториот и завршен Преглед на извршување на Стенд бај аранжманот и експост анализата на искуствата од досегашните аранжмани на ММФ во Република Македонија, како и успешно реализирање на активностите за

исполнување на условите од првата транша предвидени во матрицата на ПСМАЛ аранжманот.

Исполнувањето на условите за повлекување на првата транша претставува успешно завршување на дел од реформските активности предвидени со ПСМАЛ 2 аранжманот кои овозможуваат создавање на ефикасна јавна администрација, одржлив буџетски систем и зголемена контрола на работењето во сите сегменти од јавниот сектор. Втората транша во износ од 20 милиони американски долари се очекува да биде одобрена од страна на Светската банка до крајот на 2004 година по исполнување на сите останати услови. Со добивањето на првата транша од заемот по Вториот проект за прилагодување на управувањето со јавниот сектор, Владата на Република Македонија превзеде обврска за продолжување на структурните реформи во сите сектори, притоа давајќи особен акцент на структурните реформи во јавниот сектор, кои ќе придонесат за создавање на ефикасна јавна администрација, која ќе биде во функција на одржлив економски развој.

Македонско-израелската фирма за земјоделско производство пред регистрација

Иницијативата за воспоставување соработка со израелската фирма "Унифуд", што ја поведе Сојузот на земјоделците на Македонија, ќе заврши со регистрација на мешовита македонско-израелска фирма. Како што ис-

такнуваат во Сојузот, фирмата ќе работи во рамките на Земјоделскиот институт во Скопје. Менаџерскиот тим на израелската корпорација планира да воспостави кооперативни односи на 10 илјади хектари обработлива површина, на кои ќе се произведуваат домати, пиперки, краставици и моркови. Според досегашните преговори, "Унифуд" на земјоделците ќе им дава семенски материјал, минерални ѓубрива и заштитни средства, а ќе изгради и систем за наводнување капка по капка, што ќе чини околу сто илјади евра за еден хектар. Израелците ќе понудат и експертска помош за постигнување високи приноси.

Делегација на американската компанија "Џонсон контрол" во Македонија

Американската компанија "Џонсон контрол" ги испитува можностите за инвестирање во бизнис во земјава, иако според најавите на нејзините први луѓе, конкретна зделка не може веднаш да се очекува. Делегација од оваа корпорација допатува во Македонија, со цел заеднички да се испитаат можностите за соработка со нашиот државен врв. По средбата, договорено е "Џонсон контрол" да испрати свој експертски тим во земјава, кој би ги согледал инвестициските можности и стратегиските сфери на интрес, со однапред подготвен прашалник и сценарија за вложување. "Фирмата има

намера да воспостави трајни врски и партнерство за подолг период", се вели во официјалното владино соопштение. Од она што неофицијално се дознава, компанијата има во план разни алтернативи за ширење на својот бизнис во земјава, од идејата за отворање сопствено производство, односно гринфилд-инвестиција, па се до деловна соработка со одделни македонски претпријатија. Имено, "Џонсон контрол" би можела кај нас да отвори сопствена компанија, која би се занимавала со изработка на софтверски решенија за потребите на нејзините фирми низ светот или, пак, да воспостави деловна соработка со одредени македонски фирми, меѓу кои "Амак СП" од Охрид, "Руен"- Кочани, погон од кратовски "Силекс" што изработува седишта, "Виза бус", ФАС "11 октомври".

Премиерот Костов ја запознал делегацијата со актуелната безбедносно-политичка состојба во земјава, активностите на Владата за спречување на корупцијата, приоритетите за економски развој и влез во ЕУ, како и со стратегијата за унапредување на малото стопанство. "На фирмите и институциите во Македонија им е сосема јасно дека заинтересираните инвеститори за влез во Македонија се водени од идејата за профит, а не од алтруизам. Затоа сме подготвени да работиме на развивање на свеста и менталитетот кон пазарна економија", истакна првиот министер

Со блок-трансакции ќе се тргува само над пет милиони денари

По препораките добиени од Комисијата за хартии од вредност, Македонската берза ја усогласи постапката за склучување и пријавување на блок-трансакции. Измените предвидуваат продажба на блок-трансакциите над пет милиони евра.

Максималниот број на учесници во продажбата преку блок-трансакции е зголемен на 30. Првичната верзија на промените што ги предложи Берзата предвидува учество на само 10 купувачи и продавачи во една блок-трансакција, на што најмногу реагираа брокерските куќи.

Промените во постапката уследија откако Комисијата во јуни прогласи мораториум за блок-трансакции. Со последните измени, блок-трансакција може да се случи само ако нејзината вредност изнесува најмалку пет милиони денари, при што исто лице не смее да се јавува како купувач и продавач. Исто така, еден брокер не може да ги застапува истовремено и купувачот и продавачот на акциите. Понудената цена на блок-трансакција на сите берзански пазари не смее да отстапува повеќе од 20% од просечната во последните 30 дена, или во однос на номиналната вредност на акциите.

Каматите на ломбардните кредити намалени од 14% на 11%

Каматните стапки на ломбардните кредити се намалуваат од 14% на 11%, одлучи Советот на Народна банка. Ломбардните заеми ги користат банките во крајна инстанција, откако ги имаат исцрпено сите други можности за обезбедување на потребните ликвидни средства. Во НБМ велат дека оваа мерка е донесена од причина што досега банките слабо ги користеле ломбардните кредити, бидејќи им биле скапи. Со нивното поевтинување, ќе можат почесто да ги употребуваат, наместо да држат непотребни резерви од ликвидност кај себе.

Советот на НБМ донесе и одлука да се зголеми процентот на дозволеното дневно користење на задолжителната резерва од сегашните 60% на 80% од страна на банките. "Ова значи дека банките ќе можат дневно да користат по 80% од средствата што како задолжителна резерва ги чуваат кај НБМ, но на крајот на месецот повторно ќе мора да го исполнат целосниот износ на задолжителна резерва, објаснуваат во НБМ. И оваа мерка е во функција на подобрување на управувањето со ликвидноста на банкарските институции. Во НБМ велат дека преку овие мерки индиректно може да се влијае врз рационализирање на банкарското работење и намалување на нивните трошоци. Гувернерот на НБМ вчера ги извести членовите на Советот дека во рамките на пакетот мерки што се преземаат за подобро управување со ликвидноста кај банките, покрај одлуките на Советот, ќе се извршат и промени во оперативното работење на НБМ, кои се во директна надлежност на гувернерот.

Исто така, износот со кој НБМ се јавува на девизниот пазар сега се зголемува од 15.000 евра на 100.000 евра. "Досега кога банките ќе побараа да купат девизи од НБМ, морше да купат

најмалку по 15.000 евра, а сега најнискиот износ е 100.000 евра. Целта ни е да ги упатиме банките повеќе да тргуваат меѓу себе, а не и за ситни износи девизи да се јавуваат во НБМ", објаснуваат во Централната банка.

Рестартирана гостиварската текстилна фабрика "Готекс"

Ткајачницата во некогашниот гостиварски текстилен гигант "Готекс" повторно е во погон. Седум месеци по купувањето на овој загубар од фирмата "Ексим комерц", повторно беа активирани 56 разбои, како и помошните машини кои засега се опслужуваат од четириесетина вработени.

Во план е до почетокот на септември да се рестартираат уште шеесетина, како и да почнат со работа и другите погони на фабриката за доработка на ткаенините, што ќе овозможи работа за над 100 текстилни работници. Почетокот на производството во новата фирма го означил министерот за економија Стевчо Јакимовски, кој истакнал дека Министерството за економија и банките ќе се ангажираат за подобрување на условите за работа во областа на текстилот. Овој капацитет некогаш вработувал повеќе од 600 работници, но поради милионските загуби отиде во ликвидација.

Извозот од струмичкиот регион зголемен за 3% во првата половина од годината

Струмичкото стопанство во првите шест месеци од годината од извоз оствари 20 милиони долари, што е за 3% повеќе во однос на истиот период минатата година. Извезени се повеќе различни стоки како тутун, вино, јагнешко месо, зеленчук, конфекција, обувки, санитарни производи и друго. Според податоците на локалните аналитичари, најголемиот дел од пласманот на стоките и услугите е реализиран во Србија и Црна Гора, Германија, Италија, Грција и во САД, но извозот бележи постојан пораст и во Бугарија, Босна и Херцеговина, Словенија, Австрија, Романија, Русија и во Украина.

Најголеми извозници во Струмичкиот регион, според вредноста на остварениот девизен прилив се тутунското претпријатие Струмица Табак, фабриката за санитарна керамика Македонија, модните конфекции Герас Цунев и Единство, рудникот за неметали Огражден, винарска визба и агроиндустрискиот комплекс во целина.

Се очекува годинава извозот на стоки и услуги од Струмичко да достигне над 40 милиони долари, а увозот околу 45 милиони долари.

ПО ИНТЕГРАЦИЈАТА

Клучната економска загриженост е слабиот раст во Европа во споредба со остатокот од светот, особено САД. Во основа на оваа загриженост лежат проблемите со надолните долгорочни трендови на продуктивноста, употребата на трудовите ресурси и – гледајќи напред – намалувањето на работната сила поради стареењето на популацијата

На 1 мај 2004 година, во најголемото проширување на Заедницата од нејзиното формирање, десет земји станаа нови членки на Европската унија. Само 15 години по падот на Берлинскиот ѕид, осум земји од централна и источна Европа станаа нејзини членки, заедно со Кипар и Малта, зголемувајќи го членството на ЕУ за две третини, територијата за една четвртина и населението за една петтина (на повеќе од 450 милиони жители). Ваквиот чекор во европската интеграција се очекува дополнително да го зацврсти мирот и да поттикне просперитет на континентот. Но, овој настан е засенет со сомневањата присутни во Европа и пошироко, во врска со способноста на ЕУ да се приспособи на променливите економски услови.

Клучната економска загриженост е слабиот раст во Европа – особено во 12-те земји во епицентарот на европската интеграција кои го користат еврото како заедничка валута – во споредба со остатокот од светот, особено САД. Во основа на оваа загриженост лежат проблемите со надолните долгорочни трендови на продуктивноста, употребата на трудовите ресурси и – гледајќи напред – намалувањето на работната сила поради стареењето на популацијата.

Овие структурни грижи стануваат итни и поради стравувањата на краток рок. Со оглед на тоа што еврозоната се уште излегува од продолжената стагнација, **и навидум зависноста од извозот за растеж**, ап्रेसијацијата на еврото во однос на доларот и

дефицитот на тековната сметка на САД од 5% од БДП, перспективите за европската економија во голема мера се потпираат на тоа дали Европа може да ги подобри перформансите на својот домашно генериран раст. Овие стравувања се поголеми поради перцепциите дека, фискалните и монетарните политики на еврозоната се премногу ориентирани кон одржување на среднорочна стабилност, а недоволно фокусирани на одржување на побарувачката на краток рок. Заедно со постојаната загриженост за импликациите од стареењето на населението врз долгорочниот раст и фискалната одржливост, тензиите кои произлегуваат од имиграцијата, како и меѓународната критика за високиот степен на заштита на земјоделството, јасно е дека проширувањето се случи во време на значителен сомнеж во потфатот за интеграција.

За да се добијат некои перспективи на овие прашања, корисно е да се вратиме наназад и да ја погледнеме економската историја на повоена Европа. Во оваа статија е дадена рамка со која ќе го разбереме главното прашање – дали и како социјалниот и економскиот модел на ЕУ може да доведе до робусен раст, или пак, дали за одржување на робусен раст е потребно приспособување на европскиот модел. Гледајќи напред, од оваа перспектива, се чини дека иднината не е толку сива како што понекогаш сметаат набљудувачите, ниту пак розова како што може да сугерира изборот на европската политика.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

Двојни импулси на Европа

И покрај влијанието на многу фактори, може да се смета дека повоените настани рефлектираат два широко засновани, опаѓачки и растечки, и понекогаш спротивни импулси: кон социјална солидарност и правичност од една страна, и кон финансиска дисциплина и економска ефикасност од друга. Историските корени на овие преференци се длабоки. Солидарната димензија потекнува од широката желба за социјален мир и кохезија (со корени во политиките за социјална помош наследени од крајот на 19-от век), политичките и социјалните пресврти во првата половина на 20-от век (што кулминираа во Втората светска војна) и релативна хомогеност на европските народи. Дисциплинската димензија, можеби дури и изненадувачки, се чини дека има слични корени. Најспомнуван е случајот на Германија, каде корените на длабоката желба за економска стабилност датираат уште од катастрофалната хиперинфлација во почетокот на 20-тите години. Овие двојни импулси предизвикаа многу земји да развијат се поддржливи системи на социјално осигурување – системи што го контролираат социјалното трошење во дисциплинирана, самофинансирачка рамка. Притоа, корпоративистичките традиции на континентална Европа, збогатени со различни форми на „социјално партнерство“ ја зацврстија структурата, за добро или лошо, преку сите ешалони на општеството.

И покрај влијанието на многу фактори, може да се смета дека повоените настани рефлектираат два широко засновани, опаѓачки и растечки, и понекогаш спротивни импулси: кон социјална солидарност и правичност од една страна, и кон финансиска дисциплина и економска ефикасност од друга

Овие преференци постојат и денес. Во основа, континентална Европа се обврза да биде финансиски дисципли-

плинирана држава на благосостојба. Робусниот раст се наоѓа на сечија агенда, за што сведочи и повикот на самитот на ЕУ во Лисабон во март 2000 година, за Европа да се претвори во „најдинамична и најконкурентна економија во светот“. Но, разликите се појавуваат токму во потрагата за раст. Едноставно кажано: дали растот може најдобро да се постигне преку дисциплина (пристап повеќе ориентиран на понудата за што е потребно прилагодување на социјалниот модел), или преку солидарност (пристап кој бара, ако не олабавување на финансиската дисциплина, тогаш повеќе трошење)? Иако разликите се фундаментални, двете страни се внимателни за да не ја доведат во прашање, барем не гласно, суштинската вредност на другата: државата на благосостојба и финансиска дисциплина. Причината е едноставна: како и денес, комбинацијата од овие две претставува отворена преференција на електоратот со децении. Според тоа, општиот тон на економските политики е повикување кон двете, како што е случајот со Лисабонската декларацијата.

Импулс кон интеграција

Во повоениот период, солидарноста и дисциплината ја движела европската интеграција, при што солидарноста беше основа. По завршување на двете светски војни, солидарноста обезбеди импулс за отстранување на бариерите и зголемување на животниот стандард преку конвергенција во доходот по жител – процес познат како реална конвергенција. Во контекст на ова, почетоките на ЕУ датираат од Европската заедница за јаглен и челик формирана во 1952 година. Ова доведе до две точки на напредок на реалната конвергенција: Договорот од Рим (1957) со кој се формира Европската економска заедница (царинска унија со заеднички надворешни тарифи и заедничка земјоделска политика); и

Единствениот европски акт (1986) со кој сите членки се обврзуваат да формираат единствен пазар на ЕУ за стоки, услуги, капитал и работна сила.

Со текот на времето, овој импулс кон европска интеграција беше избалансиран со повеќе дисциплина, можеби најочигледно во институционалните достигнувања дизајнирани да обезбедат ценовна и финансиска стабилност во унијата – таканаречена номинална конвергенција. На почетокот, дисциплината беше обезбедена со бретонвудскиот систем на девизен курс. Но, неговото распаѓање во почетокот на седумдесеттите иницираше потрага по ново номинално сидро, што кулминираше во Европски монетарен систем кон крајот на седумдесеттите години. Механизмот на девизен курс на овој систем ги ограничуваше флукуациите на девизниот курс во земјите-членки, а Германија израсна во неоспорена земја на номинално сидро. Меѓутоа, постојаните номинални дивергенции и поврзаните притисоци врз девизниот курс во рамки на механизмот на девизен курс, ја истакнаа потребата од поголема конвергенција на макроекономските политики. Овие прашања кулминираа на почетокот на деведесеттите, кога либерализацијата на движењето на капитал и обединувањето на Германија, во 1992 година ја предизвикаа кризата во механизмот на девизен курс, забрзувајќи ја ратификацијата на Договорот од Мастрихт и основата за Економската монетарна унија (ЕМУ). Покрај критериумите за девизен курс, потенцијалните земји-членки сега беа обврзани да исполнат и други критериуми за номинална конвергенција, особено во поглед на инфлацијата, фискалниот дефицит и јавниот долг. Фискалните одредби од договорот подоцна беа истакнати и во регулативите познати како Пакт за стабилност и раст. Во почетокот на 1999 година, 11 членки на ЕМУ неотповикливо го фиксираа својот девизен курс и го прифатија евро како единствена валута, а новоформираната Европска централна

банка (ЕЦБ) ја презеде задачата за водење единствена монетарна политика во еврозоната.

Во основа, континентална Европа се обврза да биде финансиски дисциплинирана држава на благосостојба. Робусниот раст се наоѓа на сечија агенда, за што сведочи и повикот на самитот на ЕУ во Лисабон во март 2000 година, за Европа да се претвори во „најдинамична и најконкурентна економија во светот“

Импулсот за подлабока економска интеграција беше придружен со слично проширување на заедницата – процес воспоставен да продолжи дури и по најновата рунда на проширување. Европската заедница за јаглен и челик се состоеше од шест земји во срцето на Европа (Белгија, Франција, Германија, Италија, Луксембург и Холандија). Во следните бранови на проширување, во 1973 (Ирска, Данска и Обединетото Кралство), 1981 (Грција), 1986 (Португалија и Шпанија) и 1995 (Австрија, Финска и Шведска), членството во ЕУ се зголеми на 15 земји. Со најновото проширување, семејството на ЕУ се зголеми на 25 земји со значителен економски и културен диверзитет – диверзитет што само ќе се зголемува. Бугарија и Романија се доста напред во своите преговори и се подготвени да станат членки во следните неколку години. Исто така, претстојат и одлуки за временскиот распоред на преговорите со Турција. Земјите од Западен Балкан се следни, Комисијата на ЕУ веќе даде зелено светло за апликацијата на Хрватска. Во чекор што оди подалеку од интеграцијата, иницијативата „пошироко европско соседство“ на ЕУ вклучува 14 земји кон исток и југ и има за цел да развие „круг на пријатели“ со кој ЕУ сака да има мирољубиви односи и соработка базирани на заеднички вредности. Исланд, Норвешка и Швајцарија и понатаму останаа надвор од ЕУ.

Интеграцијата претставува голем извор на економскиот раст во Европа.

Таа беше дел од брзата реална конвергенција на Европа со САД во голем дел од повоениот период, додека создавањето на заедничкиот пазар значително ја зголеми трговијата во зоната и регионалниот раст. Навистина, доказите покажуваат дополнителни позитивни трговски ефекти во еврозоната по формирањето на ЕМУ. Уште повеќе, и покрај првичните стравувања дека ќе се случи спротивното, трговијата со земјите кои не се членки на ЕУ, со текот на времето, исто така се зголеми. На ист начин, промоцијата на номинална конвергенција – особено преку Мастришките критериуми и формирањето на ЕМУ – ја **загрози** дисциплината на фискалните и монетарните политики, конвергенцијата кон ниска едноцифрена инфлација во Европа и, барем за кратко, нагло забрзување на реформите кај идните членки. Всушност, до деведесеттите години, ЕУ заслужено стана столб во Источна Европа за здрави макроекономски политики и аспирации кон повисоки нивоа на реален доход, како и демократија, солидарност и човекови права. Стекнувањето членство во клубот стана приоритет за владите и им овозможи да ја обезбедат поддршката на народот потребна за надминување на предизвиците на транзицијата.

Покрај критериумите за девизен курс, потенцијалните земји-членки сега беа обврзани да исполнат и други критериуми за номинална конвергенција, особено во поглед на инфлацијата, фискалниот дефицит и јавниот долг. Фискалните одредби од договорот подоцна беа истакнати и во регулативите познати како Пакт за стабилност и раст

Опаѓачки раст

Иако интеграцијата поттикна висок раст, во добар дел преку промени на национално ниво, нејзините позитивни ефекти постепено беа истиснати од

помалку бенигните ефекти на домашните ригидности.

Работите не започнаа на таков начин. Во почетокот, моделот на Европа беше ефективно реализиран во сите точки: социјална кохезија, финансиска дисциплина и брз раст. Навидум, како што доходот, вработеноста, инвестициите, потрошувачката и богатството се движеа нагоре во позитивен круг, недостасуваа обиди да реалната конвергенција се сведе на американските нивоа во првите три децении од повоениот период. Конвергенцијата се зајакна делумно преку надворешно наметнатата дисциплина на бретонвудскиот систем и релативно добрите резултати во инфлацијата.

Меѓутоа, се покажа дека следните три децении се тешки. Комбинацијата на два големи нафтени шокови, се подарежливиот систем на социјална заштита и нереалните очекувања за доход, се акумулираа во текот на овој период, и заедно со финансиската недисциплина поврзана со распаѓањето на бретонвудската рамка резултираа во значителна макроекономска нестабилност и нерамнотежи. Експериментите со кејнзијанските политики за стабилизација во седумдесеттите се покажаа како неуспешни и овие политики беа дискредитирани, особено во Германија. На крај, системот се претвори во парадигма. Тој ги штитеше работните места и реалниот доход на оние кои веќе се вработени, но исто така, **повторно ја потврдуваше финансиската дисциплина со се поголемо зголемување на германската марка како нејзино сидро**. Резултатот беше големо зголемување на даноците за вработените што на крај ја поткопа вработеноста, но ги стимулираше инвестициите. Со ова, се зајакна продуктивноста на работната сила и се зачува конкурентноста на оние кои веќе имаа работа.

Како што се зголемуваше невработеноста, системот дополнително се прилагодуваше. Умереноста на платите,

заедно со мерките за намалување на трошоците за работна сила и зголемувањата флексибилност на пазарот на труд, особено за новите учесници, доведе до значително зголемување на вработеноста во средината на деведесеттите.

Се на се, европските резултати и понатаму не предизвикуваат завист. Во средината на деведесеттите, доходот по жител изнесуваше околу 75% од нивото во САД, а нагло зголемување во продуктивноста на работната сила се неутрализираше со слабостите во вработеноста. Подоцна, со намалување на порастот на продуктивноста во Европа, доходот по жител се намали на околу две-третини од нивото во САД. Негативните перцепции на овие бледи резултати во еврозоната беа зголемени со поголемите, и подобро познатите, разлики во порастот на БДП кои потекнуваа од трансатлантските разлики во порастот на населението.

Премногу стабилност и дисциплина?

Забавувањето на растот, честопати, во голем дел се припишува на „присрасноста кон стабилност“ на ЕУ (или на еврозоната), односно нејзината неволност да се вклучи во противциклически политики за управување со побарувачката, кои би вклучиле зголемување на побарувачката (преку пониски каматни стапки и поголем фискален дефицит) кога растот е слаб, или преку придушување на побарувачката (преку повисоки каматни стапки и помали фискални дефицити или суфицит) кога растот е силен. Како што споменавме претходно, европската рамка на макроекономски политики навистина отскокна од импулсот кон дисциплина, односно од желбата да се задржи она што се смета за акумулација на монетарни и фискални ризици – што на крај му наштетуваат на растот – поврзани со неограниче-

ните политички и социјални процеси. Особено од седумдесеттите па наваму, фокусот е на воспоставување и одржување среднорочна стабилност, а не на управување со вкупната побарувачка на краток рок преку противциклически политики. Оваа насока јасно произлегува од овластувањето на Европската централна банка содржано во Договорот од Мастрихт: „главната цел... е да се одржува ценовна стабилност“. Тоа е, исто така, јасно од одредбите во договорот за обезбедување цврсти државни финансии: „Земјите-членки избегнуваат преголеми државни дефицити“, кога почитувањето на оваа одредба се проценува во однос на референтните вредности од 3% од БДП за фискален дефицит и 60% коефициент на долг и БДП.

Акцентот што овој резултат го става на стабилноста, предизвикува недоразбирање за макроекономските политики. Никој не ги слуша критиките дека европските институции недоволно ги земаат предвид цикличните фактори. Ова ги наведува набљудувачите да мислат дека критиките се уште пооправдани отколку што се сметаше на почетокот.

Во овој контекст, ЕЦБ е критикувана поради тоа што недоволно ги земала предвид цикличните услови при формирањето на каматните стапки, на што се добива одговор дека тоа е погрешно сфаќање на нејзината мисија. Нејзина цел постојано беше ценовна стабилност - сега и засекогаш. Всушност, таа во голема мера се однесува како таргетер на инфлацијата, имајќи ги предвид импликациите од растот врз инфлацијата.

Ситуацијата дополнително е комплицирана со, де факто, еволуцијата на рамките на политики на Европа во текот на минатите неколку години, кон поциклични пристапи. Еден пример за тоа е постепеното стеснување на дефиницијата на ЕЦБ за ценовна стабилност од 0-2% на 1-2% и, најново, до инфлација од „близу до, но под 2%“. Друг пример е постепеното прифаќање на улогата на автоматските фискални стабилизатори, на проценките за циклично прилагодени салда за мерење на основната фискална позиција и на целта за постигнување на основна рамнотежа на среден рок, во проценките на фискални политики поврзани со Пактот за стабилност и растеж. Системот бара решение што ја поврзува дисциплината со добри политики за управување со побарувачката.

Како и да е, разликите во доходот по жител постојат меѓу САД и речиси секоја земја на ЕУ, при што прашање е дали тие рефлектираат преголема солидарност, или „социјален избор“ – односно подготвеност да се жртвува повисок доход по жител за одредени социјални цели, како на пример повеќе слободно време

Имајќи го тоа предвид, контрастот меѓу европските и американските пристапи кон макроекономските политики останува: Европјаните заземаат среднорочен став, во добар дел поради тоа што системот на социјална

заштита (солидарност) ги штити оние кои се негативно погодени од променливоста на циклусот; САД се повеќе проактивни во обезбедување краткорочен раст и вработеност, во добар дел поради тоа што заштитата е помала. Имајќи ги предвид овие разлики во структурата, компаративните проценки на макроекономските политики треба повеќе да се фокусираат на растот и инфлацијата отколку на цикличните промени во ставот за политики. Во врска со ова, може да се забележи дека, мерено во однос на цикличната нестабилност на производството или вработеноста, резултатите на Европа се споредливи со (ако не и подобри), од оние на САД. Спротивните перцепции, главно, рефлектираат нешто потрајно: подолгорочно ослабнување на растот во Европа.

Недостапна солидарност?

Многумина сметаат дека слабеењето на растот во Европа е одраз на нејзините премногу дарежливи аранжмани за социјална заштита, кои, преку пригушување на стимулите за работа и штитење на бизнисите и работниците од дисциплините на конкуренцијата, резултираа во прекумерни трошоци. Во овој контекст, ова доведе до големо неискористување на трудовите ресурси и го забави инкорпорирањето на новите технологии и приспособувањето кон променливите извори на компаративна предност.

Реалноста е поразлична. Европа презеде многу реформи во изминативе години, при што некои од нив почнаа да се исплатуваат. Многу од нив се дизајнирани да ја зајакнат страната на побарувачката на пазарот на труд, или во форма на сведување на платите на умерено ниво, како и други мерки за намалување на трошоците за работна сила или мерки што ги прават пазарите на труд пофлексибилни и поттикнуваат нови учесници. Во кон-

текст на ова, со иницијативата за единствен пазар се бараше начин за борба против „евро-склерозата“ преку започнување длабоки и широки реформи на пазарите на производи и на финансиските пазари. Реформите на ова поле и понатаму течат. Зголемувањето на конкуренцијата ја зголемува ефикасноста, вклучувајќи ја и употребата на работната сила на тие пазари.

Овие политики постигнаа повеќе отколку што најчесто се признава. Еврозоната генерираше речиси 10 милиони работни места меѓу 1997 и 2003, 2 милиони повеќе отколку САД. Иако зголемувањето на вработеноста го забави растот на продуктивноста, ова би можело да ги рефлектира проблемите на транзициското прилагодување. Придобивките од реформите честопати доаѓаат дури по неколку децении, а не години, и состојбата со вработеноста треба и понатаму да се подобрува. Нееднаквата дистрибуција на растот во Европа, исто така, треба да се земе предвид. Тој е особено слаб во Германија, земја каде реформите на пазарот на труд најмногу се одложуваа. Во сите други земји, растот и вработеноста се посилни. Всушност, тие се најсилни во помалите, поотворени економии, делумно поради тоа што интеракцијата на солидарноста и дисциплината доведе до поопфатни и проактивни политики во овие земји. Ова се однесува, исто така, и за скандинавските земји, кои имаат најсилни системи за социјална заштита.

Како и да е, разликите во доходот по жител постојат меѓу САД и речиси секоја земја на ЕУ, при што прашање е дали тие рефлектираат преголема солидарност, или „социјален избор“ — односно подготвеност да се жртвува повисок доход по жител за одредени социјални цели, како на пример повеќе слободно време. Речиси половина од разликата меѓу доходот по жител на САД и Европа е поврзана со фактот што Европејците работат помалку работни часови по лице: околу 1.500

часови годишно наспроти 1.800 работни часови во САД. Многу набљудувачи во Европа го сметаат ова како преференција за слободно време наспроти работа. Спротивен став, кој почнува со забелешката дека годишните работни часови во САД и Европа беа исти пред 30 години, е дека сегашниот јаз е одраз на големите дестимулирања за работа наметнати во последните 30 години, имплицитно преку обид за „делење“ на вработеноста. Бидејќи Европа преминува од период на голема понуда на работна сила, во период на се' помала понуда поради стареење на населението, перспективите за раст делумно зависат од тоа кој е во право и дали стимулите, доколку се значајни, ќе се променат. Како и да е, промените ќе се случат во блиска иднина, делумно поради волјата да се биде подготвен за ефектите од глобализацијата и новите технологии. Многу влади избраа да го решат проблемот со стареење на населението, не преку поедноставување на системот на социјална заштита, туку преку суфицит во буџетот. Ова ја намали каматата на јавниот долг, со што на владите им овозможи да си дозволат претстојно зголемување на јавната потрошувачка за пензии и здравство, без да се поткопа фискалната позиција. Овој пристап, во традиција на финансиски дисциплинирана социјална држава, не го менува системот на стимулирање и не прави многу за подобрување на перспективите за раст.

Иако минатите реформи може на крајот да ги подобрат резултатите во годините пред нас, растот веројатно, сепак ќе разочара, а дисциплината и лошите времиња ќе останат основниот поттик за реформи. Структурното приспособување поттикнато од дисциплината не е најдобрата опција.

Гледајќи напред

Солидарноста и дисциплината се сметаат како основа на повоената економска историја на Европа и може да се смета дека континентот сеуште сака да ги доведе во поголема хармонија.

Сепак, импликациите на долг рок се значајни: нерешените тензии меѓу солидарноста и дисциплината и понатаму се длабоко проблематични, особено на национално ниво. Поради солидарно заснованите тенденции да се задржи статус кво, електоратите даваат отпор на реформите ориентирани кон иднината и инсистираат на конкретни, директни и брзи докази за проблемот, пред да прифатат дека тој треба да се реши. Оттаму, пристапот кон реформите е пристрасен и епизоден (дури и кога е длабок, ориентиран кон иднината), додека политички сè потешките реформи се сметаат за неопходни доколку се сака силен раст.

Според тоа, иако минатите реформи може на крајот да ги подобрат резултатите во годините пред нас, растот веројатно, сепак ќе разочара, а дисциплината и лошите времиња ќе останат основниот поттик за реформи. Структурното приспособување поттикнато од дисциплината не е најдобрата опција. Она што наместо тоа е потребно, е потемелен пристап ориентиран кон иднината, кон реформата, при што солидарноста и дисциплината ќе се избалансираат преку политиките кои генерираат поголем долгорочен раст. Ова не е невозможно, бидејќи некои од помалите земји постигнаа успех на овој начин. Меѓутоа, постигнувањето на темелни реформи на национално ниво – особено во поголемите економии – ќе бара вештина (можеби и малку среќа). Сепак, најмногу од сè, ќе биде потребна волја од креаторите на политики и електоратите, да гледаат подалеку од сегашниот изборен циклус.

Преземено од:
"Finance and development", June, 2004

МОНЕТАРНАТА ПОЛИТИКА ВО ФУНКЦИЈА НА РАЗВОЈОТ И СТАБИЛНОСТА НА НАЦИОНАЛНАТА ЕКОНОМИЈА

Стабилноста и репутацијата на монетарните институции се најважното средство за реализација на оптимална монетарна политика насочена кон стабилизирање на инфлаторните очекувања и одржувањето на економскиот раст на ниво на потенцијалниот

Остварувањето и одржувањето на стабилноста на цените е камен темелник на здравата монетарна политика. Стабилноста на цените го унапредува економскиот раст и благосостојбата преку зголемувањето на ефикасноста на пазарниот механизам, олеснувајќи го долгорочното планирање, минимизирајќи ги дисторзиите што настануваат по пат на интеракцијата меѓу инфлацијата и даночното законодавство, книговодствените правила, финансиските договори, и слично. Стабилноста на цените истотака ја зголемува економската благосостојба преку унапредување на стабилноста на производството и вработеноста. Политиките на одржување на ниска и стабилна инфлација придонесуваат за

усидрување на инфлаторните очекувања на економските субјекти на ниско ниво, што го поттикнува носењето на долгорочни деловни одлуки (B. S. Bernanke, 2003, p.1)

Во современите услови, овој поглед е прифатен од сите централни банки во све-

тот. Постои широк консензус дека, при водењето на монетарна политика, централната банка треба да се потпира врз следните шест принципи¹:

1. На долг рок “не постои размена” меѓу инфлацијата и невработеноста, така што може да се избира комбинацијата помеѓу стапката на инфлација и вработеноста. Инфлацијата на долг рок неизбежно води кон зголемување на невработеноста. Зголемувањето на паричната маса е неутрално на среден и долг рок, т.е. монетарната експанзија има трајни ефекти само врз нивото на цените, меѓутоа не и врз производството или невработеноста.

2. Депресијацијата на девизниот курс ја подобрува конкурентноста спрема странство само привремено.

3. Деловната заедница инвестира само ако очекува перманентен економски раст и стабилно економско окружување. Инфлацијата претставува трошок, било од аспект на ефикасноста на алокацијата на ресурсите (трошоци за ефикасна алокација) или од аспект на долгорочниот економски раст.

4. Монетарната политика влијае врз стапката на инфлација со одредено временско задоцнување кое по своето траење е неизвесно и со варијабилна јачина, што ја оневозможува Централната Банка да ја контролира инфлацијата врз периодична основа (од период во период). Каматните стапки се примарен инструмент во борбата против инфлацијата и тие можат да се

д-р Глигор Бишев

е Прв генерален директор на Стопанска банка А.Д. Скопје. Роден е во 1958 година во Струмица, Република Македонија. Дипломирал на Економскиот факултет во Скопје во 1980 година, а магистрирал на истиот во 1985 година на тема “Понуда на пари во современата монетарна теорија”. Докторира на Економскиот факултет во Скопје во 1991 година. Извршувал голем број на одговорни функции, меѓу кои ќе ги споменеме: Заменик гувернер на Народната банка на Република Македонија, член на Управниот одбор на Агенцијата за санација на банка, член на Управниот одбор на Пазарот на пари, Скопје и многу други функции. Во моментот, покрај функцијата Прв генерален директор, Глигор Бишев е Вонреден професор на дипломските студии на Економски факултет – Прилеп, Професор на пост-дипломските студии на Економскиот институт во Скопје, член на Societe Universitaire Europeenne de Recherches Financieres (SUEF) и член на Комисијата за хартии од вредност. Одлично го говори англискиот јазик.

¹ Mr. Leigh-Pemberton, BIS Review, No. 185/1991, p. 5, Paul R. Masson, Miguel A. Savastano, and Sunil Sharma, The Scope for Inflation Targeting in Developing Countries, IMF Working Paper, WP/97/130, October 1997, pp. 5-6.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

намалат по опаѓањето на инфлаторните притисоци. Ниските каматни стапки водат кон зголемување на инфлацијата, а позитивните каматни стапки се индикатор за здрава растечка економија.

Парите не се неутрални на краток рок, т.е. монетарната политика има значителен транзитoren ефект на голем број реални варијабли, како што се производството и невработеноста. Сепак, постои несовршено разбирање за природата и/или големината на овие ефекти, за периодот во кој тие се манифестираат и механизмот преку кој монетарните импулси се пренесуваат врз останатиот дел од економијата.

6. Не постои прифатливо ниво на инфлација. Штом монетарната политика се релаксира или целта на стабилноста на цените се дискредитира, доаѓа до забрзување на инфлацијата.

Овие принципи за водење на монетарна политика се засновани врз Friedman (1968) – Phelps (1967) моделот за постоење на природна стапка на невработеност. Природната стапка на невработеност, односно потенцијалната стапка на економски раст е определена од страна на факторите на понудата и долгорочно може да се менува само преку спроведување на структурни реформи. На краток рок, таа е дадена големина. Согласно со тоа, на долг рок, економијата мора да се соочи со потенцијалната стапка на економски раст, која неможе да се забрза со зголемување на инфлацијата. Затоа, долгорочните структурни реформи се клучни за зголемување на долгорочниот економски раст. Притоа, кога економијата се движи долж патеката на потенцијален економски раст, доаѓа до стабилизирање на нивото на инфлацијата без перманентни тенденции на акцелерација или децелерација на стапката на инфлација.

Меѓутоа, на кое ниво да се стабилизира стапката на инфлација за да

се реализира долгорочен економски раст определен со факторите на понудата, односно, кое ниво на стабилност на цените треба да претставува долгорочна цел на монетарната политика. Притоа, под стабилност на цените не се подразбира долгорочно фиксирање на стапката на инфлацијата за одредена цифра. Таргетирањето на одредена цифра за инфлацијата е бесмислено (A. Greenspan in B. Woodward, 2000, p. 170). “Стабилноста на цените е постигната кога инфлаторните очекувања стануваат благотворни (поволни), така што потрошувачите и деловниот свет не ја земаат инфлацијата како фактор при носењето на одлуки за купување или инвестирање” (A. Greenspan in B. Woodward, 2000, p. 170). Од тој аспект, остварените стапки на инфлација во минатото се битни за одржувањето на траен економски раст на ниво на потенцијалниот само доколку тие одлучувачки влијаат врз формирањето на инфлаторните очекувања.

Многу ниската инфлација, односно дефлацијата, исто така, претставуваат голем проблем за економијата. Во таков случај агрегатната побарувачка не е доволна за одржување на долгорочен економски раст на ниво на потенцијалниот. Уште повеќе, заради многу ниската инфлација или дефлација, промената на релативните цени по поделни производи неможе да се идентификува. Заради тоа е многу тешко да се идентификуваат профитабилните од непрофитабилните проекти, затоа што профитабилноста генерално опаѓа. Исто така, многу ниската инфлација и дефлација се особено штетни доколку финансискиот систем е слаб, а задолженоста на претпријатијата и населението висока. Во такви услови, се зголемува должничкиот товар и се влошува функционирањето на финансиските пазари.

Процесот на “должничка дефлација” (израз промовиран на почетокот од дваесеттиот век од страна на амери-

канскиот економист Ирвинг Фишер) беше важен фактор за дефлацијата и депресијата во САД во 1930-тите. Исто така, “должничката дефлација” играше важна улога во креирањето на економските проблеми во Јапонија во периодот на осумдесеттите и деведесеттите години.

Улогата на институциите на монетарната политика

Стабилноста и репутацијата на монетарните институции се најважното средство за реализација на оптимална монетарна политика насочена кон стабилизирање на инфлаторните очекувања и одржувањето на економскиот раст на ниво на потенцијалниот (Barro and Gordon 1983). Од тој аспект, од особена полза е да се размисли за оптималната поставеност на монетарните институции користејќи го искуството од минатото и теоријата на некомплетни договори. Согласно оваа теорија се поставуваат рамки како треба да изгледаат договорите ако одредени аспекти од нив не можат да се верификуваат (применат) по пат на надворешно присилно извршување на договорот. Од аспект на монетарната политика, постојат два поврзани различни аспекти на проблемот на посветеноста (заложбата). Прво, неможността по пат на присила да се реализира заложбата, бидејќи монетарните аранжмани можат секогаш да се променат во услови на непостоење на надворешна институција за нивна присилна примена, значи институционалните аранжмани за водење на оптимална монетарна политика не се дадени засекогаш (Mervyn King, 2004, p. 4).

Разликите во склоностите можат да влијаат на варијациите на монетарните аранжмани што се дизајнираа во различни временски периоди. Класични примери за тоа е јавното мислење во Германија по хиперинфлацијата пред првата светска војна, јавното мислење во високоразвиените земји по висока-

та инфлација во седумдесеттите и осумдесеттите години и јавното мислење на почетокот од трансформациониот процес кога транзиционите економии се соочија со висока инфлација. Стојалиштето на јавноста по овие епизоди на висока инфлација беше создавање на монетарни аранжмани кои ќе осигурат испорака на монетарна политика која ќе ја зачува стабилноста на националната валута.

Во исто време, поради непознавањето на сите можни варијации во однесувањето на економските субјекти и постојаното стекнување на нови знаења, не може еднаш за секогаш да се постави оптимален монетарен аранжман и оптимална монетарно правило кое важи засекогаш. Затоа и трајните заложби се неможни. Фиксирањето на трајно монетарно правило значи однапред да се откажеме од сето знаење и искуство што ќе го стекнеме во иднина. Поради тоа, ниту едно монетарно правило не се вградува длабоко во процесот на одлучување на монетарните власти, како што е негово издигнување на ниво на закон. Наместо тоа, се поставува монетарен аранжман кој креира и одржува стабилни и доверливи монетарни институции. Статус и целите на таквите монетарни институции може да се вградат во законот или во уставот, но сепак, оптималното монетарно правило треба да биде отворено на промени како резултат на процесот на учење и стекнатото искуство.

Стабилноста на цените е клучна за носење на долгорочни инвестициони одлуки, за правилна алокација на ресурсите во профитабилни проекти и прифаќање на пресметани ризици

Согласно со тоа, оптимален монетарен аранжман е оној кој ќе го имплементира она монетарно правило за кое во дадениот момент се верува дека претставува оптимална монетарна стратегија и ќе се отстапи од него са-

мо ако јавното мислење го смени колективниот став за тоа како треба да изгледа монетарното правило.

Примери за одржување на монетарните правила во одредени земји

Здравите и стабилни монетарни институции играат важна улога во одржувањето на стабилна и ниска инфлација на нивото на потенцијалниот раст на економијата. Важноста на монетарните институции во изборот и унапредувањето на монетарните правила ќе бидат илиустрирани преку неколку случаи.

Искуството со висока и варијабилна инфлација може да претставува важен фактор во формирањето на јавното мислење кон дизајнирањето на монетарните институции и монетарните правила за контрола на истата

Првиот случај е Аргентина. По годините на хиперинфлација во 1991 година, се донесе одлука курсот на Аргентинскиот песо да се фиксира за САД доларот. По хиперинфлацијата, и слабите монетарни институции, воведувањето на валутен одбор беше главен елемент за примена на успешна стабилизациона стратегија. По одреден период, меѓутоа, фиксниот курс на песото во однос на доларот ја слабееше меѓународната конкурентност, и бараше одржување на високи реални каматни стапки, што го запре растот на економијата од 1997 година. Примена на пофлексибилен режим на девизен курс во пораните фази ќе беше многу подобро за економијата (Jurgen Stark, 2004). Кризата кулминираше во 2001 година, кога БДП опадна за една петтина. Стана јасно дека фиксниот курс на песото во однос на доларот е политички и економски неодржливо. Во јануари 2002 година, песото девалвираше за 40% во однос на доларот, по што се премина на флексибилен

режим на девизен курс. Трошоците за економијата беа големи: колапс на банкарскиот систем, колапс на валутата што беше врзана за доларот една деценија, петгодишна рецесија и прогласување на неможност за враќање на надворешниот долг.

Аргентина ја заврши 2003 година со ниска инфлација и раст на БДП од 8%. Меѓутоа, структурните реформи и градењето на ефикасни и стабилни институции остануваат трајни приоритети во агендата на Аргентина.

Вториот случај е Бразил. Во 1998 година, Бразил прифати режим на корегирање на девизниот курс по претходно објавена стапка (preannounced crawling peg). Меѓутоа, степенот на корекцијата на курсот не беше во согласност со очекувањата на финансиските пазари и фундаменталните фактори што го детерминираат девизниот курс. Во септември 1998 година каматните стапки се удвоија од 20% на 40%, за да се одбрани девизниот курс. Тоа привремено го стабилизира курсот, но високите реални каматни стапки го запреа економскиот раст без притоа да се намали недовербата на финансиските пазари. Високите каматни стапки од 40% станаа неодржливи и во јануари 1999 година режимот на девизен курс кој се корегира по претходно објавена стапка беше укинат.

Овие два примери го потврдуваат фактот дека монетарните правила не се дадени засекогаш. Преку високите каматни стапки може да се поддржува стабилноста на девизниот курс заради непокриените каматни паритети (uncovered interest parity). Меѓутоа, со тоа се игнорира фактот дека високите каматни стапки со кои се брани фиксниот девизен курс, всушност ја доведуваат во прашање одржливоста на самиот фиксен режим и ја зголемуваат веројатноста за негово укинување (Mervyn King, 2004).

Третиот пример се монетарните правила на Федералниот Резервен Систем

на САД што ги применува од крајот на 2000-та година. Соочувајќи се со најдлабоката рецесија од 1930-тите години со која САД беа погодени првенствено според нивото на невработеноста, монетарните власти пристапија кон забрзано олабавување на монетарната политика и депресијација на девизниот курс на доларот (The Economist March 13th 2004). Парите никогаш не биле поевтини во САД. Каматната стапка на пазарот на пари се намали од 6,25% на крајот од 2000 на 1% од средината на 2003 година. Реалната каматна стапка на пазарот на пари стана негативна (-0,9%). Истовремено, за две ипол години, доларот во однос на Еврото депресијаше за 39%, а во однос на Јапонскиот јен за 18%. Според моделот на Одборот на Гувернери на Федералниот резервен систем, десетпроцентна депресијација на доларот има ист ефект како и намалувањето на каматните стапки од 0,5%. Во случајот на Европа, ефектот е обратен, десетпроцентна депресијација на еврото има ист ефект како и зголемувањето на каматните стапки за 1%. Истовремено се пристапи кон голема фискална експанзија што резултираше во зголемување на буџетскиот дефицит на 4,9% од БДП на крајот од 2003 година.

Профитабилноста на компаниите, моторот на економскиот раст се обнови. Во 2003 година приносите од акции (Dow Jones Industrial Average), во САД се зголемија за 21%. Економијата на САД во четвртиот квартал од 2003 година растеше со 7,8%. За цела 2003 година БДП се зголеми за 3,8%. САД излезе од рецесија и од зоната на многу ниска инфлација. Стабилноста на цените се задржа на 2,2%.

Четвртиот пример е суспендирањето на процедурата за прекумерни буџетски дефицити, клучна карактеристика на Пактот за стабилност и економски рат на Европскиот Монетарен Систем во декември 2003 година.

“Институционалната структура на монетарната унија создава основа за јавната доверба во еврото и таа почи-

ва врз два столба: монетарни институции ориентирани кон стабилноста што е осигурано со договорот од Мастрихт за нивно основање и пактот за стабилност и економски раст. Двата столба се поткопани, оставајќи ја Европската монетарна унија во сериозна неприлика” (Ernst Welteke, 2003).

Покрај одржувањето на стабилноста на цените, оптималното монетарно правило треба да ја оневозможи редистрибуцијата на доходот и имотот во корист на одредени интересни групи за сметка на други, преку одржување на каматни стапки и девизен курс што се засновани врз фундаменталните фактори (Stokey, 2002).

Имено, продолжената слаба економска активност (раст на БДП од 0,5% во 2003), неможеше да се стимулира само прку политиката на евтини пари. Ниските каматни стапки (номинално 2%, реално - 0,3%) не беа доволни за поттикнување на домашното трошење. Силното евро во однос на доларот го оневозможуваше заздравувањето засновано на извозот. Растот мораше да дојде преку стимулирањето на буџетското трошење, особено во Германија и Франција кои беа најсилно погодени со рецесионите движења. Резултат од тоа се надминувањето на буџетските дефицити над поставениот лимит од 3% од БДП (Франција 4% од БДП, Германија 4,1% од БДП). Притоа, постојат барања, пактот за стабилност и економски раст трајно да се укине “пактот за стабилност и економски раст е нежелателен, и лош за нашите економии. Треба да бараме пофлексибилни и посоефицирани правила” – Loukas Tsoukalis, 2004, p. 15). Инфлацијата се задржа на ниво од 2,2%.

Петтиот пример се напредните транзициони економии кои од 1 мај 2004 година станаа членки на Европската Унија. Тие ги трансформираа своите монетарни правила од правила засновани врз нефлексибилен режим на

девизен курс и ендеген монетарен раст на монетарно правило со флексибилен режим на девизен курс и директно таргетирање на инфлацијата: Чешка во 1998 година, Полска 1999 година и Унгарија во 2001 година. Истовремено, Словенија остана да го применува правилото на монетарно таргетирање во услови на флексибилен режим на девизен курс, следејќи ја во целост традицијата на Германската Бундесбанка, пред воведување на еврото. Репутацијата и стабилноста на монетарните институции им овозможуваше да ги потиснат инфлаторните очекувања и деловниот свет и населението да ги перцепира цените стабилни, и во услови кога стапката на инфлација се движеше помеѓу 4% - 6%: во Чешка 3,2 % (просек 1998 - 2003 со варијации од 6,8% до 0,6%), Унгарија 8,2% (просек 1998 - 2003 со варијации 11,2 до 5,3%), Полска 5,3% (просек 1998-2003 со варијации од 9,8% до 0,9%) и Словенија 7,3% (просек 1998 - 2003 со варијации од 8,9% до 6,4%). Притоа, во периодот на директно таргетирање на инфлацијата и флексибилен режим на девизниот курс, во Полска, Чешка и Унгарија остварена е повисока стабилност на цените (пониска инфлација) во однос на примената на претходното монетарно правило кога е применуван нефлексибилен режим на девизен курс. Од тој аспект се покажа дека режимот на девизниот курс (фиксен или флексибилен) е ирелевантен за одржување на стабилноста на цените во услови на постоење на стабилни монетарни институции со висока репутација.

Земјите со слаби монетарни институции се упатени на фиксен режим на девизен курс како интермедијарна цел на монетарната политика, за да преку валутата за која се врзува националната валута (во Македонскиот случај еврото) се увезе и репутацијата и довербата на соодветната странска монетарна институција (Европската Централна Банка).

Монетарните правила во овие земји им овозможуваа да ги одржуваат реалните каматни стапки на пазарот на пари помеѓу - 0,5 и + 2,5%, цените на финансиските пазари да се во согласност со фундаменталните фактори, висока профитабилност што го движи деловниот свет и приливот на капитал, ценовна стабилност и економски раст на ниво на потенцијалниот.

Така, во 2003 година, просечниот принос од акции во светот изнесуваше 29%. Во САД приносот од акции изнесуваше 21%, во Европа 11%, а во економиите во настанување 64%. Во напредните транзициони економии приносот од акции се движеше помеѓу 15 и 18% (Financial Times, December 27/28, 2003, p.1). Согласно со тоа, се проценува дека фундаментите што ја движат економијата се здрави и периодот на низок економски раст е минато.

Примена на монетарните правила во Р. Македонија

Основно монетарно правило кое го употребуваат монетарните органи во Република Македонија за одржување на стабилноста на цените е таргетирање на фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото. Оваа монетарна стратегија се употребува од октомври 1995 г. До крајот на 2001 година, валута во однос на која се фиксираше девизниот курс на денарот беше германската марка, а од 2002 година тоа е еврото. И покрај тоа што правилото за таргетирање на фиксен девизен курс фактички се применува од октомври 1995 година, до крајот на 1996 година, монетарните органи, како интермедијарна цел на монетарната политика ја објавуваа паричната маса. Фиксниот девизен курс отпочна да се објавува како интермедијарна цел на монетарната политика од 1997 година. Меѓутоа, продолжи да се објавува и стапката на пораст на паричната маса, иако во такви услови растот на монетарните агрегати и камат-

ните стапки стануваат варијабли кои се подредени и имаат функција да го поддржат нивото на фиксираниот девизен курс на денарот во однос на еврото.

стапки. Притоа се жртвува и стабилноста на економскиот раст. Наместо минимизирање на варијациите во инфлацијата и производството се пос-

Крајни и интермедијарни цели на монетарната политика

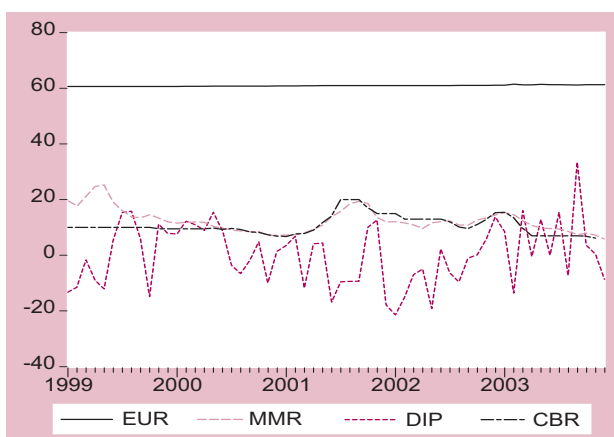
ПРОЕКЦИИ				ИНДИКАТИВЕН ТАРГЕТ		ПОСТИГНУВАЊЕ		
	Цел стапка на инфлација (крај на период)	Таргет	Стапка на раст	Монетарен агрегат	Стапка на раст	Стапка на инфлација* (крај на период)	Курс МКД/ЕУР (крај на период)	Монетарен (крај на период)
1992	2408.4	M1	755.1	-	-	1925.2	14.97	704.5
1993	434.2	M1	268.3	-	-	229.6	50.37	236.6
1994	70.0	M3- денар	81.0	-	-	55.4	51.26	56
1995	17.8	M1	23.0	-	-	9.2	51.81	10.4
1996	6.0	M1	12.5	-	-	0.2	52.08	0.4
1997	2.0	МКД/ДЕН	стабилен	M1	9.1	4.5	60.48	13.4
1998	5.0	МКД/ДЕН	стабилен	M1	11.0	-1	60.59	11.5
1999	3.0	МКД/ДЕН	стабилен	M2-денар	11.4	2.3	60.62	33.5
2000	4.0	МКД/ДЕН	стабилен	M2-денар	13.5	6.1	60.79	17.5
2001	1.2	МКД/ДЕН	стабилен	M2-денар	12.1	3.7	60.96	11.3
2002	2.5**	МКД/ЕУР	стабилен	M2-денар	7.4	1.8**	61.07	7.9
2003	3.0**	МКД/ЕУР	стабилен	M2-денар	9.6	1.2**	61.29	15.4
2004	2.8**	МКД/ЕУР	стабилен	M2-денар	11.7			

* до 1999 инфлација мерена преку цени на мало, а од 2000 инфлација мерена преку трошоци на живот

** просечна инфлација

Со прифаќањето на фиксен девизен курс за интермедијарна цел на монетарната политика, монетарните органи истовремено прифаќаат дека нема да применуваат монетарна политика што е независна од земјата за која се врзува девизниот курс на националната валута. Тоа значи дека монетарниот раст во националната економија станува ендогена варијабла детерминирана од монетарниот раст во земјата за чија валута се врзува девизниот курс за да се одржи фиксниот режим на девизен курс (Kool, Tatom, 1994). Притоа, земјата што избира режим на фиксен девизен курс за интермедијарна цел на монетарната политика, не може да има ниту една друга економска варијабла за своја трајна цел. Се осигурува стабилност на една цена на финансиските пазари - девизниот курс, но затоа се произведува максимална варијабилност (нестабилност) на останатите цени на финансиските пазари, особено на каматните

тигнува апсолутна стабилност на девизниот курс за сметка на висока варијабилност во нивото на каматните стапки и реалниот сектор - производството и вработеноста.

Девизен курс ден/еур, каматни стапки на пазарот на пари, индустриско производство

Девизниот курс не се смета за важна цена. Таа нема влијание врз тековната сметка во платниот биланс, конку-

рентноста спрема странство, приливот и одливот на капитал, профитите, економскиот раст, цените на акциите, инфлацијата, каматните стапки и сл. Напротив, затоа што цената на домашната валута не се утврдува на девизните пазари и во себе не ги вклучува сите информации што се слеваат на финансиските пазари, фиксниот девизен курс на долг рок (случајот со Аргентина) може да стане контрапродуктивен. Земјата да ја губи конкурентноста спрема странство, реалните каматни стапки се високи, профитабилноста да опаѓа, приливот на странски капитал да се намалува, економскиот раст да е под потенцијалниот или во екстремни случаи да се соочи со продолжена стагнација.

Здравоста и довербата во монетарните институции се основен критериум при изборот на режимот на девизен курс за транзиционите економии. Доколку транзиционите економии се способни да развијат здрави фискални, финансиски и монетарни институции кои ќе испорачаат доверба на

општеството дека ќе бидат ориентирани кон одржување на стабилноста на цените, тогаш монетарната политика може да се користи за стабилизирање на економијата - стабилност на цените на ниво на потенцијалниот економски раст. Во такви услови, монетарните органи можат да го изберат своето монетарно правило и да оптираат помеѓу фиксен или флексибилен режим на девизен курс (Guillermo A. Calvo and Frederic S. Mishkin, June 2003, p. 16). Од тој аспект јакнењето на институциите и нивната репутација е клучно и за избор на оптимално монетарно правило.

Од тој аспект, приоритет е изградбата на стабилни, доверливи и одговорни институции. "Клучот за успех кај економиите во настанување не е пред се изборот на режимот на девизен курс, туку здравоста на фундаменталните макроекономски институции во земјата, ... помало внимание треба да се посвети на прашањето што е поприфатливо фиксен или флексибилен режим на девизен курс, а поголемо вни-

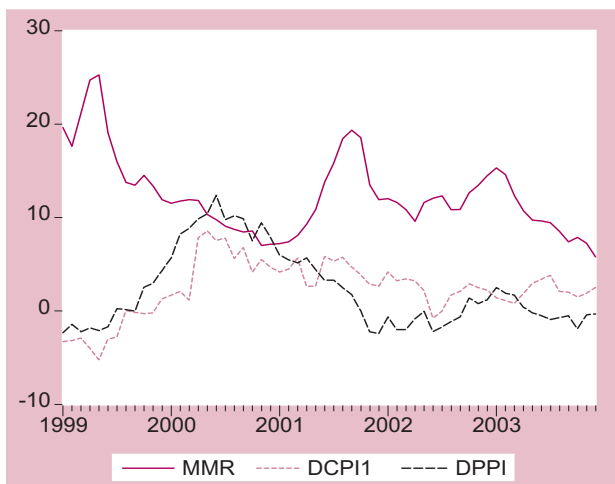
Основни макроекономски индикатори	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Бруто домашен производ	3.4	4.3	4.5	-4.5	0.9	3.2
Индекс на трошоци на живот (просек)	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8	1.2
Индекс на трошоци на живот (крај на година)	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1	2.4
Индекс на цени на производители (просек)	4.0	-0.1	8.9	2.0	-0.9	-0.3
Индекс на цени на производители (крај на година)	-3.9	4.2	-1.5	-2.4	1.1	-0.2
Салдо на консолидарниот буџет	-1.7	0.2	2.5	-7.2	-5.7	-1.0
Салдо на тековната сметка (% од БДП)	-7.5	-0.9	-2.1	-6.9	-8.7	-6.3
Курс (ден/ЕУР (просек)	60.54	60.62	60.73	60.91	60.98	61.30
M2 денар стапка на раст (дек./дек.)	11.1	33.5	17.5	11.3	7.9	15.4
M2 стапка на раст (дек./дек.)	14.4	29.7	24.4	66.3	-8.0	18.8
Каматна стапка на пазар на пари (годишен просек)	18.1	11.6	7.2	11.9	11.9	9.9
Каматна стапка налагајнички записи на НБРМ (годишен просек)	8.5	9.9	8.9	13.7	12.6	8.2
Реални плати (годишна стапка на раст)	3.8	3.6	-0.3	-1.9	5.0	3.4
Продуктивност на трудот во индустријата (1998 = 100)	100.0	106.4	112.9	112.8	114.3	126.9
Индекс на македонската берза - МБИ (крај на година)				978.0	1094.7	1178.7
Индекс на македонската берза - МБИ (стапка на раст - крај на година)					11.9	7.7

*проценки

Извор: Министерство за финансии. Државен завод за статистика, НБРМ

мание да се посвети на фундаменталната поставеност на институциите” (Guillermo Calvo and Frederic Mishkin, June 2003, p. 5).

Каматни стапки на пазарот на пари трошоци на живот и
цени на производителите на индустриски производи

Монетарното правило кое сега е во примена испорачува многу ниска стапка на инфлација што се граничи со дефлација. Цените на трошоци на живот во февруари растеа со годишна стапка од 1,4% (проектирано за 2004 година 2,8%). Истовремено, мерено според цените на производителите на индустриски производи Македонија се соочува со дефлација. Тие опаѓаат четиринаесет месеци по ред. Во февруари 2004 во однос на истиот месец од претходната година тие се намалија за 1,8%. Реалните каматни стапки на пазарот на пари, заради поддршката на фиксниот девизен курс се одржуваат на исклучително високо ниво од +7% годишно (повисока реална каматна стапка на пазарот на пари се одржува во Бразил +10 годишно). Притоа, фиксниот девизен курс од интермедијарна цел на монетарната политика, се трансформира во крајна цел на монетарната политика. Имено, во услови на опаѓање на инфлацијата, заради потребата од одржување на фиксен девизен курс и одредено ниво на девизни резерви, каматните стапки на пазарот на пари се зголемија од 6,5% на 8%.

Профитабилноста во економијата е ниска и се движи на ниво од 1 до 2%. Индексот на акции на Македонската берза во 2003 година се зголеми за 7,7%, што ги прави неатрактивни за инвеститорите кога светските берзи на акции носат принос од 29%, а приносите на берзите во економиите во настанување изнесуваа 64%.

Монетарното правило и слабото микроекономско реструктурирање не обезбедуваат движечка сила за бизнисот и економскиот раст. Не постојат инвеститори што своите средства ќе ги ивестираат во Македонија за толку низок принос.

Сегашното монетарно правило станува неодржливо од аспект на цената на која е изложен реалниот сектор. Профитабилноста е ниска и не стимулира инвестирање и прилив на странски капитал. Согласно со тоа економскиот раст останува слаб и недоволен за да ја апсорбира високата невработеност. Индустриското производство опаѓа четири месеци по ред а невработеноста останува трајно висока (35%).

Во последниве години, голем број на пазарни економии во настанување се соочија со финансиски кризи, макроекономска нестабилност со економска стагнација и контракција на економската активност. Во овие земји спаѓаат Бугарија (1997), Чешка (1998), Русија (1998), Источна Азија (1997), Аргентина (2001-2002), Турција (2000-2001) и сл. По овие случувања се води активна дебата како да се избере оптимално монетарно правило и соодветен режим на девизниот курс кои ќе придонесат кон одржување на макроекономска стабилност - стабилност на цените на ниво на потенцијалниот економски раст. Предност за Македонија е што оваа дебата се води во услови кога пазарниот механизам се уште функционира без длабоко вградени дисторзии. Предност е што можеме да учиме на искуствата од

другите. Притоа, градењето на стабилни, ефикасни и доверливи монетарни институции го зголемуваат из-

борот на излезни решенија и го намалуваат ризикот.

Користена литература

1. Ackermann Josef, Time to Strengthen Emerging Markets Finance, Financial Times, Tuesday February 17, 2004.
2. Banaian King, The Presence of High Real Interest Rates in Macedonia, Causes, Effects and Recommendations, March 21, 2003.
3. Bernake S. Ben, An unwelcome fall in inflation, BIS Review No. 34/2003.
4. Bishev Gligor, Challenges for Economic Recovery, Macedonian Affairs, January 2003, Vol. IV, No. 8
5. Бишев Глигор, Макроекономските предизвици, Министерство за финансии на Република Македонија, Билтен бр 11/2002
6. Bishev Gligor, Petkovski Mihail, Understanding Reforms in Macedonia, Vienna Institute for International Comparative Economic Studies, November 2003.
7. Borio C. E. V., A Hundred Ways to Skin a Cat: Comparing Monetary Policy Operating Procedures in the United States, Japan and the Euro Area, BIS Review No. 9/2004.
8. Calvo A. Guillermo, Mishkin S. Frederic, NBER Working Paper 9808, June 2003.
9. Cecchetti G. Stephen, The New Economy and the Challenges for Macroeconomic Policy, NBER Working Paper 8935, May 2002.
10. Edwards Sebastian, The Great Exchange rate Debate After Argentina, NBER Working Paper 9257, October 2002.
11. European Commission, The Western Balkans in Transition, Occasional Papers, No. 5, January 2004.
12. Heikensten Lars, Monetary Policy and the Economic Situation, BIS Review No. 6/2004
13. Heikensten Lars, Monetary policy – some current issues, BIS Review No. 9/2004.
14. International Monetary Fund, FYR Macedonia, First Review Under the Stand-By Arrangement and Request for Waiver of Applicability of Performance Criteria, September 29, 2003.
15. International Monetary Fund, FYR Macedonia, Financial System Stability Assessment, September 29, 2003.
16. King Mervyn, The Institutions of Monetary Policy, BIS Review No. 5/2004
17. Kool J.M. Clemens and Tatom A. John, The P-Star Model in Five Small Economies, Federal Reserve Bank of St. Louis Review, May/June 1994.
18. Morgan Michael, Hughes Jennifer and Munter Paivi, Equity Markets set for Best Results in 17 Years, Financial Times, Saturday December 27/Sunday December 28, 2003.
19. OECD-EBRD, Entrepreneurship and Enterprise Development in FYR Macedonia, OECD-EBRD Country Assessment and Action Plan, May 31 2001.
20. Stark Jurgen, Promoting Stability and Growth – Economic Reforms and Sound Institutions, BIS Review No. 15/2004.
21. The Economist, Let the Dollar Drop, February 7th 2004.
22. The Economist, A Test of Faith in Lula, Will the Economy Bounce Back Fast Enough to Silence the Doubters?, March 6th 2004.
23. The Economist, Argentina and IMF, Which is the Victim?, March 6th 2004.
24. The Economist, The not-so-mighty dollar, December 6th 2004.
25. The Economist, American Interest Rates, Playing Loose with Money, March 13th 2004.
26. Tsoukalis Loukas, Economic Growth is key to a new EU Treaty, Financial Times, Tuesday March 30, 2004
27. USAID/BearingPoint Fiscal Reform Project and the Research Department of the National Bank of the Republic of Macedonia, Exchange Rate Policies in the Republic of Macedonia: Alternatives to the Peg, Skopje, July 2003.
28. Woodward Bob, Maestro, Greenspan's FED and the American Boom, Simon and Schuster, New York, 2000.
29. World Bank, FYR Macedonia, Tackling Unemployment, September 17, 2003.
30. World Bank, Country Assistance Strategy, September, 2003.

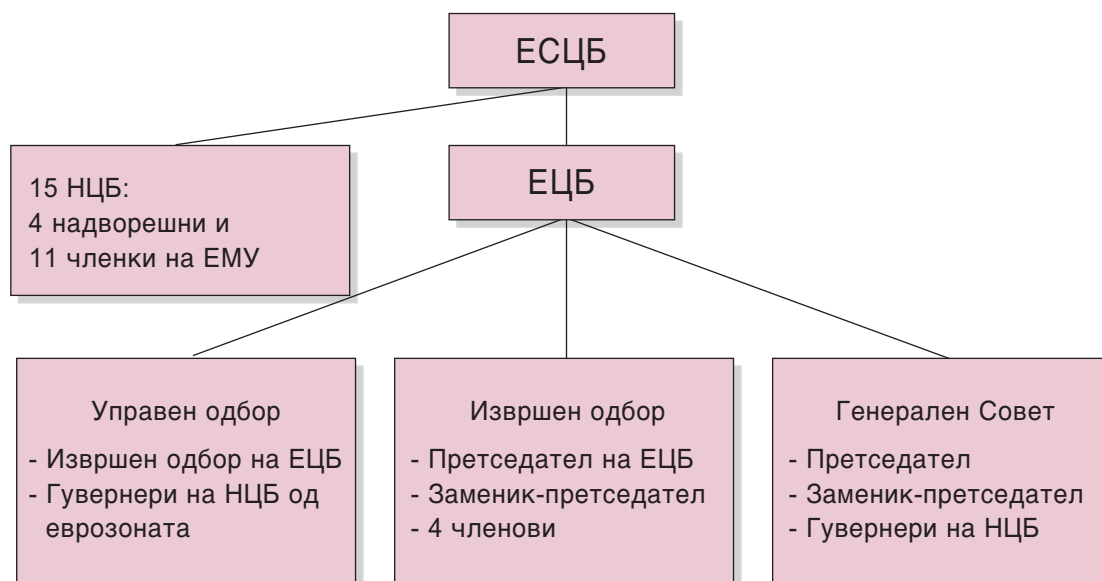
ИМПЛИКАЦИИ ОД ПРОШИРУВАЊЕТО НА ЕМУ ВРЗ ПРОЦЕСОТ НА МОНЕТОРНОТО ОДЛУЧУВАЊЕ

Во услови кога монетарната интеграција е следен чекор по економското интегрирање, неопходно е реформирање на системот на одлучување во рамките на Европската централна банка (ЕЦБ). Притоа, целта на реформите е да се обезбеди поголема ефикасност при одлучувањето, со истовремено балансирање помеѓу барањата на поединечните земји

Проширувањето на ЕУ наметнува потреба од определени промени и од институционален аспект. Ова пред сè се однесува на процесот на управување и одлучување, кој може значително да се усложни со зголемувањето на бројот на земји-членки. Притоа, комплексноста на проблемот, во голема мерка произлегува од големиот број на земји кои истовремено ќе ѝ се приклучат на Унијата и значителните разлики помеѓу постојните и новите земји-членки.

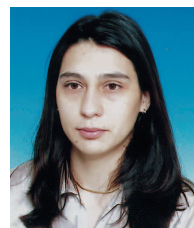
членки во еврозоната. НЦБ на земјите членки, надвор од еврозоната немаат право да учествуваат во донесувањето и имплементацијата на одлуките за водењето на монетарната политика во еврозоната.

Тековната поставеност на процесот на управување и одлучување во ЕЦБ, базира на управувачките тела на ЕЦБ: **Управен одбор и Извршен одбор.**

Европскиот Систем на Централни Банки (ЕСЦБ) е составен од ЕЦБ и националните централни банки (НЦБ) на сите членки на Европската Унија. Од друга страна, Евросистемот се однесува на ЕЦБ и НЦБ на земјите

Извршниот Одбор го сочинуваат Претседателот на ЕЦБ, Заменик-претседателот на ЕЦБ и 4 други членови со докажано искуство во монетарното или банкарското работење. Членовите се избираат со заедничка одлука на вла-

Ана Митреска
дипломирала на Економскиот факултет во Скопје (отсек Финансии и банкарство), каде во моментот ја изработува и магистерската теза од областа на монетарната анализа. Од 2000 година е вработена во Народна банка на Република Македонија, а во моментот ја извршува функцијата на заменик директор во Дирекцијата за истражување. Посетувала неколку семинари од областа на макроекономијата, во организација на Меѓународниот монетарен фонд и Банката за меѓународни порамнувања, како и низа на обуки од областа на монетарната економија, организирани од страна на централните банки на Германија, Швајцарија и Англија.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

М-р Борко Ханџиски
е вработен како Помлад истражувач во Дирекцијата за истражување на НБРМ од февруари 2002 година, а од август 2004 година е на едногодишна привремена работа во Канцеларијата на Светска Банка во Скопје. За време на работењето во НБРМ, посетувал постдипломски студии во Хановер, Германија (во траење од една година) и се стекнал со диплома Master in Business Administration (MBA) од реномираниот американски универзитет Purdue University. Исто така, како вработен во НБРМ престојувал на едномесечно стручно усовршување од областа на макроекономијата во Joint Vienna Institute. Инаку, додипломските студии ги завршил на Економскиот Факултет - Скопје, при што се специјализирал на насоката Економија (отсек Финансии и Банкарство). Во текот на студиите, со помош на студентската организација AIESEC бил практикант во деловна банка во Пасау, Германија, а веднаш по завршувањето на студиите бил краткотрајно ангажиран како Проект Менаџер во Канцеларијата на Советот на Европа во Скопје.

дите на земјите членки (на ниво на претседатели на влада) по препорака на Советот на Европската Унија (по претходна консултација на Советот со Европскиот парламент и Управниот одбор на ЕЦБ). Надлежностите на Извршниот одбор се однесуваат на имплементација на монетарната политика во согласност со одлуките и насоките на Управниот одбор и активности според делегираните овластувања од Управниот одбор.

Основните функции на Управниот одбор (го сочинуваат сите членови на Извршниот одбор и гувернерите на НЦБ на земјите кои се дел од еврозоната) се однесуваат на:

- донесување на насоки и одлуки за остварување на обврските во Евро-системот;
- утврдување на целите на монетарната политика, како и остварувањето на краткорочните цели;
- донесување насоки за имплементација на утврдените цели.

Земјите членки на ЕУ, кои се надвор од ЕМУ партиципираат во одлучувањето преку **Генералниот Совет**. Генералниот Совет го сочинуваат Претседателот, Заменик-претседателот и гувернерите на НЦБ на сите земји членки во Унијата. Главните задачи на Генералниот Совет се однесуваат на завршување на третата фаза од ЕМУ за оние земји кои сè уште го немаат воведено еврото.

Во согласност со очекуваното проширување на Европската Унија и следствено, промена на системот на гласање, од ЕЦБ е побаран предлог за воспоставување на нов ефикасен механизам на одлучување. Оваа потреба, се смета дека е детерминирана од две главни причини:

а) новиот бран на проширување на еврозоната ќе придонесе за значително зголемување на учеството на

мали земји кои се во процес на економска експанзија. Барањата на овие земји во доменот на монетарната политика дивергираат во однос на потребите на повеќето постоечки членки на еврозоната.

б) зголемувањето на бројот на членовите во Управниот одбор на ЕЦБ, може да доведе до неефикасни дискусии за економските движења во ЕМУ и следствено несоодветно водење на монетарната политика (Управниот одбор на ЕЦБ сега функционира по правилото еден член - еден глас, при што за повеќето одлуки, вклучувајќи ги и одлуките кои се однесуваат на политиката на каматни стапки е потребно просто мнозинство¹).

Во услови на централизирана монетарна политика и децентрализирана фискална политика, монетарното одлучување може дополнително да се усложни со проширувањето на монетарната унија.

Независно од проширувањето на ЕМУ, Управниот одбор на ЕЦБ веќе има голем број на членови (се состои од 18 членови, наспроти 12 члена, со право на глас на Комитетот за операции на отворен пазар (FOMC) во САД). Доколку сите сегашни и идни членки на ЕУ би станале дел од еврозоната, бројот на членови во Управниот одбор би достигнал 33, со што сериозно би се нарушиле условите за дискусија и ефикасно донесување на одлуки.

Од тие причини, можните алтернативи на идниот систем на одлучување базираат на неколку принципи: а) ротација; б) репрезентација (формирање на конституенци) и в) извршно одлучување (делегирање на надлежностите на технократи).

а) Принципот на ротација претпоставува задржување на сегашната структура на Управниот одбор, но со формирање на подгрупи со право на

¹ Во случај на еднаков број на гласови, одлучувачки е гласот на Претседателот.

глас, кои ќе ротираат во согласност со определен временски распоред. Предноста на овој систем е во помалиот број на членови со право на глас, додека слабоста е во исклучувањето на членовите без право на глас од дискусиите на кои базираат монетарните одлуки (нема континуитет);

б) Принципот на репрезентација претпоставува формирање на подгрупи на централни банки, кои би делегирале право на глас на свои претставници (систем на конституенци, карактеристичен за Одборот на директори на ММФ). Предноста на овој механизам повторно е во помалиот број членови со право на глас, додека слабоста е во можноста овие членови да застапуваат определени интересни групи (односно да не бидат независни експерти);

би го решила проблемот на прекубројност на членовите со право на глас и проблемот на доминација на националните интереси. Сепак, ова значи губење на информациите за специфичностите на одделните економии, концентрирани кај претставниците од поединечните земји (така, Регионалниот одбор на гувернери во Федералниот комитет за операции на отворен пазар се состои од членови-експерти за локалните движења). Воедно, слабоста на овој предлог произлегува и од потенцијалната доминација на поголемите земји (заради притисоките од овие земји за поголемо учество на нивни претставници, како и заради дистрибуцијата на експерти, која е во полза на поразвиените земји (доколку БДП се третира како индикатор за квалитетот на човечкиот капитал).

Предности и слабости на алтернативите

	Ротација на државите членки	Претставување (формирање на конституенци)	Делегирање на совет за монетарна политика
Решавање на "проблемот на бројноста"	да ^а	да ^а	да
Решавање на "проблемот на предрасудите на малите земји"	да ^в	да ^в	да
Градење на чувство на заеднички европски идентитет	не	не ^б	да ^г
Можност да се согледаат како демократски законитости	да ^в	да ^в	не

а - членките без право на глас да не учествуваат во дискусиите

б - освен во градењето на идентитет во помали групи се смета како чекор кон градење на европски идентитет. Ваквиот став би можел да биде дебатирен. Heisenberg (2003) тврди дека групирањето на земјите членки би можело да помогне во изградбата на заедничкиот европски идентитет.

в - предмет на дебата, би можело да зависи од поединечностите.

г - освен ако во советот за монетарна политика се далеку подоминантни големите земји.

в) Извршното одлучување би значело делегирање на монетарните одлуки на монетарен совет, составен од експерти, независно од нивната национална припадност. Оваа алтернатива

Врз основа на предностите и слабостите на различните механизми на одлучување во февруари 2003 година (по стапувањето на сила на Спогодбата од Ница), ЕЦБ го објави својот офи-

цијален предлог². Предлогот на ЕЦБ базира на принципот на ротација, при што во предвид ќе се зема економското значење на земјите-членки. Притоа, ЕЦБ смета дека предлогот ќе биде во функција на поефикасно и навремено одлучување, во услови на проширување на евро-зоната, независно од бројот на земји-членки.

Доколку се задржи принципот на една земја - еден глас, монетарната политика би била под влијание на интересите на новите земји-членки, со што монетарните одлуки не секогаш ќе ги рефлектираат преференциите на ЕМУ во целина

Според предлогот на ЕЦБ, сите гувернери на НЦБ ќе имаат право на учество во дискусиите на Управниот одбор, додека системот на гласање ќе биде ротирачки. Притоа, механизмот ќе функционира на следниов начин:

- шесте членови на Извршниот одбор ќе имаат перманентно право на глас;
- гувернерите на централните банки нема да имаат повеќе од 15 права на глас;
- петнаесетте права на глас ќе ротираат во две групи (за ЕМУ со 16-21 земја членка) или во три групи (доколку ЕМУ се состои од 21 земја-членка);
- 4 од преостанатите 15 права на глас ќе бидат доделени на 5-те најголеми економии³ (прва група на земји);
- доколку постојат две групи, преостанатите 11 права ќе им бидат доделени на земјите во втората група;

- доколку постојат три групи, на втората група (во која ќе влегуваат првата половина од преостанатите земји) ќе ѝ бидат доделени 8 права, а преостанатите 3 права ќе ѝ бидат доделени на третата група на земји.

Во предлогот на ЕЦБ постои и еден вид на “излезна клаузула”, која вели дека системот на гласање нема да се менува сè додека бројот на членки не достигне 19.

Се чини дека предлогот на ЕЦБ има интенција да воспостави баланс помеѓу принципот еден член-еден глас и принципот на репрезентација. Воедно, тој ја редуцира можноста за доминантно влијание на новите мали членки на ЕМУ. Сепак, се смета дека овој предлог не го елиминира проблемот на голем број членови со право на глас. Воедно, особено критикуван е критериумот за утврдување на големината на земјата (БДП и агрегираниот биланс на финансиските институции), кој го игнорира бројот на жители на земјата и овозможува поголемо влијание во одлучувањето на земји со висок БДП и голем финансиски сектор (како на пример Луксембург).

На 21 март 2003 година, Советот на Европската Унија ги прифати официјалните предлози на ЕЦБ, и истите ќе стапат на сила по ратификацијата од страна на сите земји членки. Сепак, тоа не значи дека во меѓувреме нема да бидат понудени и некои други алтернативи, кои би ги корегирале слабостите на овој предлог на ЕЦБ.

² Предлогот значи измена на член 10.2 од Статутот на ЕСЦБ и ЕЦБ.

³ Рангирањето на земјите се утврдува врз основа на нивото на БДП (пондер од 5/6) и агрегираниот биланс на финансиските институции (пондер од 1/6)

Алокација на земјите во одделни групи (сценарија со различен број на земји-членки на ЕМУ)

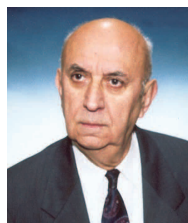
	Евро - 22 (тековната евро зона плус 10 земји кои се очекува да се приклучат во ЕУ во 2004) - без В. Британија, Шведска и Данска (рангирани според методологијата на ЕЦБ)	Евро - 25 (тековната ЕУ плус 10 земји кои се очекува да се приклучат во ЕУ во 2004) (рангирани според методологијата на ЕЦБ)	Евро - 25 Рангирани според учество во капиталот на ЕЦБ
Група 1 (4 права на глас)	Германија Франција Италија Шпанија Холандија	Германија Велика Британија Франција Италија Шпанија	Германија Велика Британија Франција Италија Шпанија
Група 2 (11 права на глас)	Белгија Австрија Ирска Полска Португалија Грција Луксембург Финска Чешка Унгарија Словачка	Холандија Белгија Шведска Австрија Данска Ирска Полска Португалија Грција Луксембург Финска Чешка Унгарија	Полска Холандија Белгија Шведска Австрија Грција Португалија Данска Чешка Унгарија Финска Ирска Словачка
Група 3 (3 права на глас)	Словенија Литванија Кипар Латвија Естонија Малта	Словачка Словенија Литванија Кипар Латвија Естонија Малта	Литванија Словенија Латвија Луксембург Естонија Кипар Малта

Забелешка: класификацијата базира на проценти податоци од 2002 г. (податоците во последната колона се за 2001 г.)
Економиите кандидати за влез во ЕУ во просек растат побрзо од повеќе тековни членки на ЕУ, така што со тек на времето би можело да се очекува постепени промени во рангирањето.

ГЛОБАЛИЗАЦИЈА НА ФИНАНСИСКИТЕ ТЕКОВИ И СОВРЕМЕНОТО БАНКАРСТВО

Се смета дека таа улога ја одигра меѓународното движење на капиталот, од причина што глобализацијата на меѓународните финансии, односно финансиските услуги беше побрза, подинамична и посеопфатна

Глобализацијата на меѓународните финансиските токови

д-р Тихомир Јовановски

Теоретските истражувања во последните триесеттина години упатуваат на сознание дека меѓународната трговија не беше главниот катализатор за забрзување на глобалните економски интеграции. Со отфрлањето на фиксните девизни курсеви во седумдесеттите години од XX век, финансиските токови забрзано се зголемија, бидејќи тогаш се отворија вратите на краткорочниот капитал.

До кое ниво е остварена глобализацијата во областа на финансиските трансакции во светот може да се види од следната табела:

Кон овие податоци треба да се додаде и користењето на поедини валути во меѓународните финансиски трансакции. Имено, светската трговија воглавно се реализира во САД долари (околу 50%), во европска валута околу 30% и во јапонски јен околу 6%. Холдинзите на вкупната актива (приватните и јавните) диспропорционално се деноминирани во САД долари. Секако, користењето на оваа

Учество на трите економски велесили

Показатели	САД	ЕУ	Јапонија
1. Учество во светскиот БДП (во 1998 година)	20.7	20.4	8.0
2. Учество во светскиот извоз (екс-интра-ЕУ) во 1998	15.2	14.7	6.1
3. Учество во светска трговија	50.0	31.0	6.0
4. Учество во свет.долгору.хартии од вредност 1998	37.2	34.5	17.0
5. Учество во долгот на земјите во развој (1996 г.)	50.2	15.8	18.1
6. Учество во вкупните дев.резерви (1995)	56.4	25.8	7.1
7. Учество во девизните трансакции (1995)	41.5	35.0	12.0

Извор: Robert N.McCalley, William R..White "The Euro and European Financial Markets" London, 1999

Се смета дека на меѓународниот пазар дневната трговија пораснала од 15 милијарди САД долари во 1973 година на 880 милијарди долари во 1992 година, односно 1.300 милијарди \$ во 1995 година со тенденција за натамошно зголемување. Или уште еден податок: од 1980 до 1993 година меѓународното продавање и купување на финансиските средства пораснало од помалку од 10% од БДП домашниот производ во САД, Германија и Јапонија до 135% во САД, до 170% во Германија и 80% во Јапонија.

или онаа валута како меѓународно средство за плаќање се рефлектира на меѓународниот пазар на капитал. Ако се има предвид дека дневниот просек на прометот на промптниот, терминскиот и своп пазарот во 1995 година изнесувал 1.572 милијарди долари, а на крајот на 2000 година околу 1.900 милијарди долари, тогаш јасно е зошто се остварува непоштедна "борба" помеѓу поедините валути на големите учесници на финансиските пазари. Таа "борба" не е само за престиж туку за нешто повеќе од тоа - профит.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

Во одговор на прашањето кои се факторите што влијаат на глобализацијата на финансиските пазари, може да се каже дека во основа постојат три групи на фактори.

Првата група ја сочинуваат дерегулацијата и либерализацијата на пазарот и активностите на учесниците на финансиските пазари, што се остваруваат во поедини финансиски центри во светот и зголемувањето на степенот на меѓународната конкуренција;

Во **втората група** спаѓа техничко-технолошкиот напредок (електронските пари, електронските финансии, електронското банкарство) што овозможува полесна контрола и мониторинг со цел да се остварува побрз проток на информации;

Третата група го содржи зголемениот степен на институционализација на меѓународните финансиски пазари, односно на интернационализацијата на финансиските пазари и хармонизација на правилата на однесување на финансиските пазари.

Посебно внимание заслужува прашањето на инвестирањето во услови на стабилизација, или како по пат на поинакво инвестирање се остварува позабрзан и попозитивен процес на глобализација. Современото инвестирање во услови на глобализација треба да овозможи постигнување на подобра рамнотежа помеѓу можностите и ризиците. Суштински гледано, тоа значи дека интегрирањето во глобалната економија треба да биде придружено со инвестиции од кои луѓето во целиот свет ќе имаат корист, посебно сиромашните. Треба да се остваруваат инвестиции во подобри национални економски политики и со подобра економска соработка.

Во тој контекст, во поново време, теоретските истражувања упатуваат на следните неколку насоки за инвестирање наменето за создавање на подо-

бри услови за остварување забрзана и успешна глобализација:

1. Постоене на се поизразита зависност. Тоа значи дека ниедна земја да не може да го наметне сопственото влијание врз останатите земји во светот. Во истовреме, се повеќе ќе се обрнува внимание на ризиците што произлегуваат од поразвиените и понепредните земји при нивните залагања во решавањето на проблемите на пазарите во земјите во развој и во нивните пазари;

2. Почитување на самоодговорноста како еден вид природна противтежа на слободата, човековото достоинство и националниот идентитет. Самоодговорноста треба да биде почитувана од земјите при донесување на поединечни (индивидуални) и заеднички одлуки при инвестирањето;

3. Остварување на принципот на солидарност кај сите земји во борбата со сиромаштијата во светот. Тоа значи и почитување на залагањата за остварување на економски, социјален и еколошки одржлив развој при конципирањето и остварувањето на инвестиционата политика;

4. Почитување на еднакви правила за сите. Тоа, во суштина значи почитување на владеење на правото во рамки на поедините земји и јавноста во донесување на одлуки на меѓународно ниво. Почитување на меѓународно прифатените стандарди и правила на однесување и тоа како правила на игра во глобалната економија; и

5. Почитување на правилата на однесување: различен пристап во различни услови. При тоа треба да се почитуваат две премиси: искуствата на човекот треба да се сметаат како дел од богатството на планетата и натпреварот помеѓу економските модели треба да се сваќа и остварува како здрав пристап кон глобалната економија.

Почитувањето и практикувањето на погоре изнесените насоки упатува на потреба од реформирање на ММФ во согласност со потребите за поуспешно и поправедно остварување на глобализацијата. Тие реформи во основа би се остварувале во следниве области:

- Обезбедување на подобри социјални институции за земјите што спроведуваат здрави политики;
- Потребни се појасни и попредвидливи политики за пристап до средствата на фондот;
- Постоене на подобри механизми за управување со неодржливите државни долгови; и
- Земјите членки да покажуваат подготвеност да помогнат во насока средствата на ММФ да бидат основа за создавање на доверба во рамки на меѓународниот монетарен и финансиски систем.

Во исто време, земјите членки треба да бидат подржувани во користењето на определени “амортизери” во борбата со нестабилноста и ризиците во глобалната економија. Тоа подразбира соодветни промени во режимите на интервалутните вредности, подобро управување со долговите и резервите, стабилни буџети што оставаат маневарски простор за тешки времиња, ефикасни и диверсифицирани финансиски сектори и поефикасни мрежи на социјални институции.

Кога се зборува за глобализацијата на меѓународните финансиски токови уште едно прашање заслужува посебно внимание. Станува збор за глобализацијата на пазарите на финансиските деривати кои се повеќе ги користат компаниите, банките, осигурителните друштва, владите и други учесници во се подинамичните финансиски трансакции

Ако глобализацијата ја сфатиме како трансформација на светскиот пазар, како движење од збир на национални

кон единствен финансиски пазар на кого деловните субјекти од различни земји си конкурираат едни на други, при постоење на минимални или скоро никакви бариери, тогаш глобализацијата на финансиските пазари е еден од основните облици на промените на пазарот на финансиските деривати. Во еден таков систем нагло се шири обемот и користењето на финансиските деривати, се со цел да се ограничи ризикот, во шпекулативни цели, или за да се предвидат идните пазарни движења. Финансиските деривати најмногу се користат заради приспособување на портфолиото, побрзо и поефтино во однос на другите модалитети, но и завршување на арбитражата на ценовните неусогласувања на финансискиот пазар. Во современите глобализациски услови, финансиските деривати се повеќе ги користат компаниите, банките, осигурителните друштва, светските организации, владите и други учесници во се подинамичните финансиски трансакции. Исто така, глобализацијата на инвестиционите токови ги поттикнува активностите на пазарот на финансиските деривати. Слични ефекти имаат и отварањето на нови берзи, воведувањето на нови финансиски производи и ширењето на глобалните токови на финансиските трансакции.

Во исто време, притисокот на конкуренцијата и порастот на побарувачката на паричните и дериватни инструменти, со кои се тргува меѓу временските зони, ги тера берзите во различни региони да формираат трговски врски и да почнат со 24 часовно работење. Посебно тоа се остварува врз основа на спогодба помеѓу европските и азиските берзи.

Таквото поврзување на берзите ги слабее притисоците во време на пазарните шпицеви, со што придонесува кон натамошна глобализација на финансиските пазари.

Глобализацијата - детерминанта на развојот на финансиските техники

Во развиените пазарни економии, финансиските техники, посебно кога станува збор за секјуритизацијата на банкарското работење, се развиваат со цел понепосредно поврзување на комерцијалните банки со отворениот, глобализиран финансиски пазар, поради обезбедување повисока стапка на ликвидност на своите активи.

Три битни елементи меѓусебно поврзани и условени го карактеризираат забрзаниот развој на светските финансиски токови. Станува збор за:

- менување на структурата на финансиските токови и субјектите и нивното значење на глобалниот финансиски пазар;
- менувањето на финансиските работи и финансиското работење; и
- пролиферирање на инструментите што се однесуваат на финансискиот пазар.

Станува збор за високо квалитетни и ликвидни обврзници со кои се потиснуваат банкарските заеми во корист на експанзија на хартии од вредност. Во брзиот развој на финансискиот пазар и финансиските трансакции, во САД се јавила нова финансиска техника во работењето на банките наречена секјуритизација.

За разлика од порано, сега поимот секјуритизација упатува на процес на емитување на хартии од вредност по пат на обезбедување на хипотека или на некој друг имот. Со секјуритизацијата се создаваат нови структури на обврзници кои одговараат на интересите на инвеститорите. Суштински, тоа претставува препакување на старите заеми во парични токови на кредитните обврзници.

Глобализацијата на финансиските трансакции забрзано влијае на работењето и на класичните берзи во све-

тот. Имено, процесот на глобализација создава услови во кои трговците не мораат да доаѓаат на формално институционализираниот пазар, бидејќи компјутерското работење овозможува успешно завршување на берзанските работи, без оглед на местото каде трговците се наоѓаат. Сепак, класичните берзи остануваат и натаму значајни светски финансиски институции каде се остваруваат значителни берзански работи. Досегашниот развој на берзанското работење упатува на тоа дека класичните берзи што ќе бидат во состојба да ја издржат трката со технологијата, ќе бидат во состојба да ги превземат работите од ривалските центри и дека постоечките национални финансиски центри во иднина ќе бидат заменети со помал број на меѓународни финансиски центри.

Кога станува збор за развојот на нови финансиски техники, пред сè се мисли на секјуритизацијата на банкарското работење, поим кој упатува на процес на трансформирање на заемите во обврзници со кои што може да се тргува на пазарот.

Поаѓајќи од тоа, во иднина би требало да се очекува постоење на само три до пет најголеми финансиски и банкарски центри во светот. Во овој контекст би сакал да го спомнам и следното: ако се појде од ширината на домашниот финансиски пазар, најзначаен би бил финансискиот пазар во Њујорк. Ако пак се земат заедно финансиските пазари на земјите на Европската Унија што ја прифатиле единствената валута, тогаш тие финансиски пазари земени заедно се големи колку што е голем и финансискиот пазар на САД. Ако пак се земе во предвид вредноста на пазарната капитализација на фирмите регистрирани за работење на берзите во однос на БДП, во предност е лондонскиот финансискиот пазар. Сознание за големината на најголемите берзи во светот може да се стекне од податоците во табелата 2:

Најголеми берзи во светот во 1997 година		
Берза	пазарна капитализација	учество во БДП во %
Њујорк	9.5	120
Лондон	2.0	150
Токио	2.0	55
Франкфурт	1.0	39
Париз	помалку од една	50

Извор: *The Economist*, јануари, 1998 година

Во 1997 година, лондонскиот финансиски центар беше на прво место кога е во прашање обемот на девизните трансакции и меѓународното банкарско кредитирање. Тука треба да се додаде и тоа дека банкарите во Лондон се први во светот по консалтинг услугите во врска со интеграциите и аквизицијата на фирмите и тоа од различни фирми. Исто така, банкарите од Лондон суверено владеат со пазарите на меѓународните обврзници, бидејќи остваруваат 3/4 од трговијата со меѓународни обврзници. Поради тоа Лондон е водечки светски нето извозник на финансиски услуги.

Во последните неколку години забрзано се шират во светот и новите техники во финансиското работење и во финансиските трансакции. На пример, ефектните берзи воведуваат во нивното работење ново дизајнирани договори кои се прават со цел да им конкурираат на финансиските инструменти на пазарот преку шалтер (OTC-over the counter), при истовремено зацврстување на меѓусебните трговски врски. Зголемувањето на пазарните трансакции најмногу се осека на подрачјето на краткорочните инструменти за каматни стапки, акции и валути. Познати се т.н. "flex" опции кои комбинираат некои од вообичаените предности на OTC опциите, со финансиски гаранции и ценовната транспарентност за финансиските производи со кои што се тргува на берзите.

Комерцијалното банкарство во услови на глобализација

Процесот на глобализацијата воопшто, а посебно во областа на финансиите секако придонесува за зголемување на конкурентноста меѓу комерцијалните банки и во исто време влијае на развојот и диверзификацијата на банкарските производи на пазарот на финансиски средства.

Во такви услови, сегашното современо банкарство во голема мера е ослободено од законски и други регулаторни мерки. Имено, со глобализацијата на банкарското работење глобалните граници на светските финансиски пазари суштински гледано се избришани, електронските пари ги заменуваат сите други облици на пари, а времето потребно за реализирање на масовни банкарски операции се мери со секунди.

За да се согледа суштината на новиот концепт на банки, со тоа и на новиот банкарски систем е потребно да се согледа следното:

1. За да се обезбеди ефикасност, ефективност и компетитивност на банките, а во исто време да се одржи ризикот во нормални прифатливи граници, потребно е банките да пронаоѓаат нови начини и методи и постапки во нивното работење;
2. Кај комерцијалните банки, менаџментот се базира на конципирање и донесување на одлуки во меѓусебно поврзани системи; менаџер систем, оперативен систем и информативен систем. Поточно, менаџмент одлуките имаат основа во стратегиските планови и маркетинг планови за современи банкарски производи;
3. Во развиените пазарни економии, банките се најрепрезентативни претставници на пазарните институции на пазарот на капитал;
4. Во развиените пазарни економии, банките чинат напори да ги прошират своите пазари со развивање на банкар-

ски навики на склоност кон преферирање на користење на банкарски услуги и тоа помеѓу сите слоеви на населението;

5. Маркетирањето на производите во банкарството е позначајно отколку во трговијата на производни добра. Таму нема патентирање на своите производи, поради што конкурентите можат брзо да ги котираат успешните производи и услуги. За да се спасат од тоа, банките во пазарните економии користат т.н. брендинг стратегија, односно именување на своите производи; и

6. Денешните современи банки бараат лидерство на сите значајни точки и нивоа на организациона структура.

Оттука, со сигурност можеме да истакнеме дека во меѓународното банкарство се видни промените во облиците на банкарското работење, пред се како резултат на:

- намалувањето на профитабилноста на банките заради се поостратата конкуренција меѓу самите банки, како и меѓу банките и другите институции и организации што развиле банкарско работење;

- заменувањето на класичните заеми што ги одобруваа банките, со емитување на хартии од вредност врз основа на очекуваниот cash flow на специфичните имоти, односно појава на современ облик на секјуритизација која во суштина претставува вонбилансна категорија;

- раздвојувањето на работите со хартии од вредност од класичните банкарски работи;

- остварување на т.н. дезинтермедијација што значи менување на билансот на финансирање на депозитните институции во вонбилансно финансирање на пазарот на капитал;

Секјуритизација во современото банкарско работење

Во постарите студии и учебници од областа на банките и банкарството може да се прочита дека банките се

депозитно-кредитни институции. Таквото сфаќање на поимот и суштината на банките и банкарското работење полека се напушта, останува во историјата. Детерминантите за таквото менување на поимот и суштината на банките се:

- Дерегулацијата во областа на банкарското работење што беше остварена во осумдесеттите години на минатиот век, со што е намалена интерната контрола во банките и е зголемено вложувањето во сомнителни пласмани поради што во некои земји се јавија и банкарски кризи. Ваквите промени во банкарските системи и во банкарското работење има не само во пазарните туку и во земјите во транзиција;

- Доста големи конкуренти на банките и на банкарското работење стануваат финансиските пазари во експанзија, како доста атрактивни за корпорациите;

- Небанкарските субјекти кои се занимаваат со финансиски трансакции со своите компаративни предности во извесна смисла ги потиснуваат банките од финансиските пазари;

Како резултат на развитокот на меѓународната трговија, либерализацијата на банкарското работење, укинувањето на мерките од областа на девизната контрола, глобализацијата на пазарот и брзиот развој на информатиката и електронското банкарство, се јави тренд на создавање на глобални банки, а со тоа и тренд на банкарска индустрија.

- Новото однесување на банките и појавата на нови банкарски работи се резултат и на состојбата во билансите на банките. Тие состојби укажуваат на појава на т.н. финансиски фрагилности под кои се подразбира вложување на квалитетот на имотот и намалување на износот на профитот.

Во 1998 година, од 50 најголеми банки во светот 17% од нив, или само 9 банки располагале со над 50% од капиталот во странство.

Практиката од досегашното и сегашното банкарско работење упатува на сознание според кое најголеми конкуренти на комерцијалните банки во банкарското и воопшто финансиското работење институционалните инвеститори најчесто се јавуваат во следните појавни облици: опен-енд фондови, хендс фондови, вентуре капитал, инвестициони компании и други. Сите тие прибираат средства на пазарот и истите ги користат за портфолио инвестиции.

Без оглед на тоа што новиот вид на работење во областа на пазарот на капитал има одредени позитивности, како на пример, обезбедување на задоволително ниво на капитал и неговото ефикасно користење, подобра контрола на структурата на банките, корисен механизам за рехабилитација на банките и обезбедување поефтина мобилизација на финансиски средства од банкарските заеми, освен во САД и во Франција не нашол погодно тло во другите развиени пазарни економии.

Во некои земји, овој вид на финансиско работење дури е забранет. Што се однесува до секјуритизацијата на кредити наречени структурирани секјуритизирани кредити, станува збор за еден вид на хибридна форма во која се остварува комбинација на класични банкарски кредити со карактеристики на обврзници на корпорации. Класичните банкарски кредити се неликвидни се до рокот на достасување, а при тоа банките го апсорбираат тој ризик. Додека пак обврзниците на корпорациите се ликвидни на пазарот на капитал, и поминуваат при вреднувањето на нивниот рејтинг од страна на агенциите и со тоа имаат подобрена диверзификувана структура на ризикот. Од таму секјуритизираниите кредити претставуваат комбинација на горните два облика на финансирање. Според некои мислења, тие ќе станат главна и доминантна технологија за кредитно финансирање. Во досегашната практика, секјуритизираниите кредити се предмет на примарна продажба по нивното емиту-

вање, но постои можност за нивно продавање на секундарниот пазар.

Најдобри можности за трансформирање на банкарските заеми во секјуритизирани кредити имаат релативно малите заеми што се одобруваат на голем број на корисници, се разбира доколку имаат кредитна способност. Во процесот на секјуритизација на кредитите сретнуваме пет фази:

- **Во првата, иницијална фаза** комерцијалната банка одобрува заем во вид на класичен банкарски кредит, а друга финансиска институција емитува обврзници;

- **Втората фаза** се нарекува структурирање и тука се врши програмирање на новите структурни карактеристики на обврзниците. Поточно, се врши т.н. препакување на паричните токови на иницијалните заеми во парични токови на новоформираните обврзници;

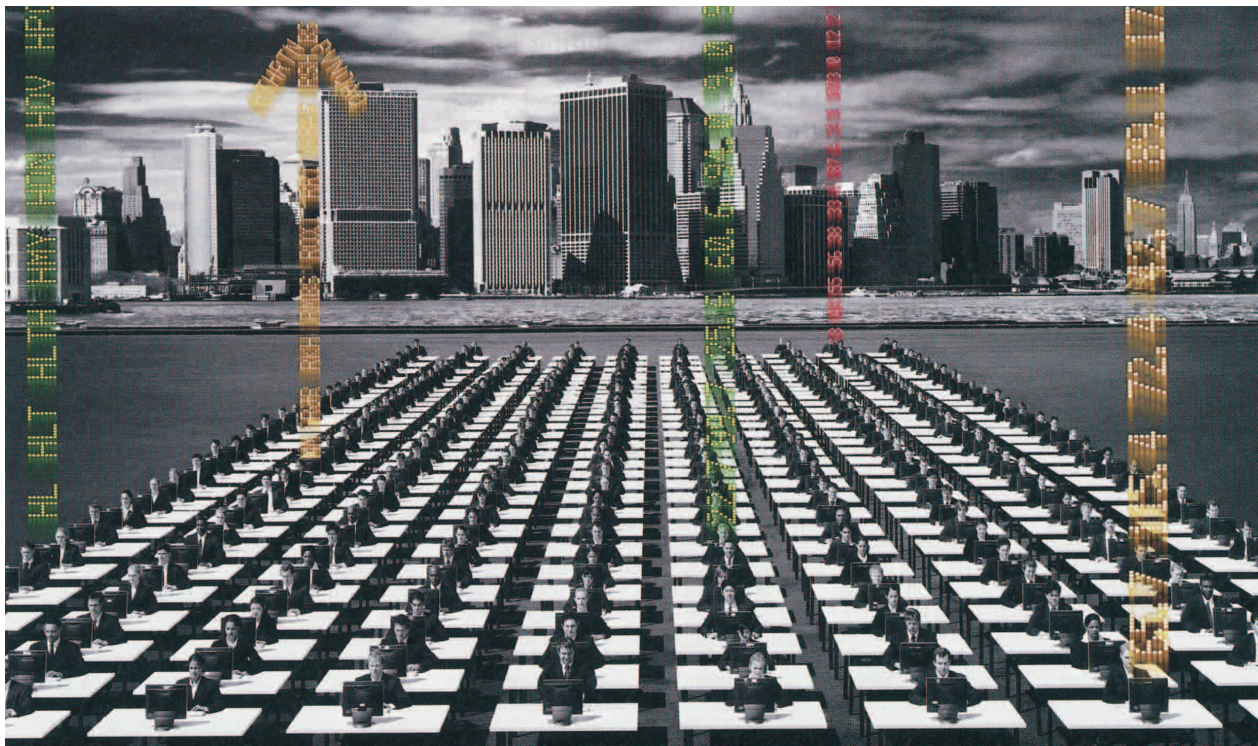
- **Третата фаза** е подобрување на кредитите по пат на вклучување на неколку финансиски институции кои што учествуваат во гарантните процеси во врска со исплатувањето на обврските кон инвеститорите;

- Прометот на секјуритизираниите кредити се остварува во **четвртата фаза** бидејќи во неа се врши примарната продажба на обврзниците емитувани врз основа на покрите во вид на заеми на банките. Исто така, постои можност за продажба на тие обврзници на секундарниот пазар со што се сака хартиите од вредност да дојдат во активата на институционалните инвеститори; и

- **Петтата фаза**, која претставува сервисирање кое го вршат банките што одобриле заеми или тоа го врши пул создаден од конзорциум на банки. При тоа токовите на новоформираните обврзници би требало да бидат изедначени со паричните токови на примарните банкарски заеми. При вршењето на секјуритизација на

кредитите комерцијалните банки остваруваат определени предности, како на пример:

дејќи се трансформира ризикот на фиксните каматни стапки на крајните инвеститори кои го преземаат тој ризик;

- Зголемување на ликвидноста на банките бидејќи концептот според кого се групираат заемите на банките во пулови и по таа основа можат да се емитираат нови обврзници за банките претставува еден погоден механизам кој обезбедува ликвидност. Банките можат еден дел од своите пласмани на заеми да ги претворат во обврзници и веднаш да ги продадат на определени пазари на капитал, што претставува приспособување на портфолио структурите на новонастанатите услови;

- Со секјуритизацијата на кредитите на комерцијалните банки се зголемува профитабилноста на нивното работење, бидејќи со намалувањето на потребната стапка на капиталот во однос на вкупните зајмовни капитали се создава можност за зголемување на стапката на приносот на акционерскиот капитал;

- Со продажбата на кредитите се намалува ризикот на каматните стапки, би-

- Исто така, се доаѓа до намалување на кредитниот ризик затоа што се доаѓа до подобрување на квалитетот на кредитот.

Имено, неколку различни видови на финансиски институции моожат да учествуваат во т.н. оплеменување на кредитите, а депозитните институции треба само са ја одржуваат стапката на капиталот во согласност со експозицијата на ризикот;

- Секјуритизацијата му овозможува на менаџментот на банките и финансиските институции подобра контрола на структурата на билансот бидејќи секјуритизацијата се користи со други техники на управување со ризикот посебно ако се користат деривати, и на крајот;

- Секјуритизацијата на кредитите може да претставува корисен механизам во решавањето на проблемот на намалувањето на активата.

Покрај предностите, секјуритизацијата на кредитите има и свои слабости.

Ќе споменеме неколку:

а) секјуритизацијата на кредитите ја намалува клучната улога на комерцијалните банки како финансиски посредници;

б) се намалува цврстата врска помеѓу комерцијалните банки со централната монетарна институција; и

в) тоа неможе, а да не влијае на конципирањето и остварувањето на кредитната политика на комерцијалните банки и на монетарната политика на централната банка.

Доколку глобализацијата е неминовен т.н. природен процес на организирање и работење, тогаш истиот не смее да се користи за некакви посебни национални или регионални интереси

Заклучок

До сега изнесените сознанија упатуваат на следните заклучоци:

Прво, општествениот карактер на процесот на производството бара широко отворање на границите на националните економии и создавање на услови за широки пазари на ниво на светот или во најмала рака на ниво на региони;

Второ, станува збор за неминовен процес во сите пори на секојдневното работење, посебно во областа на економските, финансиските и банкарските трансакции;

Трето, доколку глобализацијата е неминовен т.н. природен процес на организирање и работење, тогаш истиот не смее да се користи за некакви посебни национални или регионални интереси од земји што можат и користат определен монопол, посебно во областа на меѓународните финансиски токови;

Четврто, глобализацијата треба да се разбере и да има третман на процес на трансформација на светскиот пазар, процес на создавање на еден финансиски пазар од дотогаш постоечките повеќе финансиски пазари и центри;

Петто, глобализацијата во светот на меѓународните финансии го условила и развитокот на нови финансиски техники. Експанзијата на тие финансиски техники ќе се забрза со натамошниот развиток на банкарската индустрија и со стандардизацијата на меѓународното финансиско работење.

Користена литература

1. Д-р Тихомир Јовановски: "Финансиски пазар", Скопје 1994 година;
2. Д-р Тихомир Јовановски: "Девизна економија", "Мисла", Скопје 1997;
3. Д-р Тихомир Јовановски: "Глобализацијата на меѓународните финансиски токови и комерцијалното банкарство", "FINEXPO", Скопје, Саем на финансии и деловни можности, 2002 година;
4. Joseph E. Stiglitz: Globalization and discontents, Norton and Company, New York, 2002;
5. Д-р Милутин Ќировиќ: "Тенденције у европском банкарству и могучности домашних банака", "Југословенско банкарство", Београд, 5-6/2001;
6. Horst Siebert "The World Economy", London and New York, 1999;
7. Д-р Живота Ристик: "Светското банкарство, вчера, денес и утре", Економски факултет Скопје, 1996, стр. 163;
8. Д-р Љубица Костовска, "Растот, сиромаштвото и глобализацијата", Зборник, Економски факултет 2003 година, стр. 73-81;
9. Felix D. Financial globalization versus free trade, Unctad, Review, 1996;
10. Д-р Перо Петровиќ: "Глобализација и развој финансијских техника", "Берза", Београд бр.7-8/1999;
11. Д-р Перо Петровиќ: "Менаџмент ризицима на тржишту капитала", Институт економских наука, Београд 2000;
12. Обраќање на Хорст Келер на годишниот состанок на Одборот на гувернери на ММФ на 29.09.2002 година, ИМФ Сурвес, волуме 31, нумбер 18, Октобре 7.2002, п.292-294;

МИСИЈАТА НА PROCREDIT BANK ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во почетната оперативна фаза, институциите беа фокусирани на кредитирање. Со текот на времето се воведоа и останатите банкарски услуги на барање на нашите клиенти со што институциите се развија во банки кои можат да понудат комплетна банкарска услуга

Мисија на ProCredit Bank

ProCredit Bank Македонија е развојно ориентирана банка, која нуди одлична банкарска услуга и широка палета на банкарски производи. Во однос на кредитните операции се фокусираме на кредитирање на микро, мали и средни претпријатија, кои се извор на најголем број нови вработувања и имаат витален придонес во развојот на економијата во рамките на дејноста која ја вршат. Нашата банка ги избегнува сите спекулативни бизниси и одобрува високи кредити само во исклучителни ситуации, со што го избегнува ризикот можен при ваков вид на активности.

Нашите акционери, од кои повеќето се моќни и стабилни меѓународни институции – очекуваат постојано враќање на инвестициите, но нивен примарен интерес не е краткорочниот пораст на профитот.

Ние инвестираме во обука на нашите вработени со цел да создадеме ефикасна и пријатна работна атмосфера, а со тоа да овозможиме љубезна и адекватна услуга на клиентите.

Пристапот на ProCredit Bank- ите

На крајот на мај 2004 година, нашата мрежа на институции, имаше кредитно портфолио од околу 750 милиони ЕУР, исплатени на 340.000 клиенти, со просечен износ на кредит изнесува 2.200 ЕУР. На 31 мај 2004 година, само 1% од вкупниот износ на кредити забеле-

жа доцнење во отплатата на кредитите (> 30 дена). Ова значи дека оние кои бараат мали кредити се добри и доверливи клиенти.

Како резултат на овие искуства и високото ниво на квалитет на кредитното портфолио кое ја карактеризира нашата целна група, за време на овие изминати 5 години, партнерите од мрежата основаа 18 целно-ориентирани финансиски институции, со повеќе од 200 филијали и 4.600 вработени во Источна Европа, Латинска Америка и Африка. Нашиот 5 годишен бизнис план предвидува кредитно портфолио од преку 2,5 милијарди ЕУР до 2008 година, и повеќе од 450 филијали и 10,000 вработени. Таквиот пораст може да биде финансиран само доколку покрај успешните кредитни активности, би успеале да ја привлечеме повеќе и довербата на штедачите. На крајот на 2003 година, мрежата забележа вкупен износ на депозити од околу 550 милиони ЕУР. Убедени сме дека до крајот на 2008 година депозитите ќе достигнат повеќе од 2 милијарди ЕУР.

Во почетната оперативна фаза, институциите беа фокусирани на кредитирање. Со текот на времето се воведоа и останатите банкарски услуги на барање на нашите клиенти со што институциите се развија во банки кои можат да понудат комплетна

Ралф Рајтемаер, роден 1963, дипломирал на Економскиот Факултет при Јустус-Либих-Универзитетот во Гисен, Германија; неколку години работел во German Sparkasse, и во германската комора во Никарагва и Парагвај, и потоа во 1995 и се придружил на консултантската компанија ИПЦ, Франкфурт. Работел како кредитен советник во Caja Municipales во Перу, а потоа 1977 во FEFAD Bank Албанија, каде што бил назначен да ги воведо банкарските операции. Во 1999 извршувал слични задачи и во Micro Enterprise Bank (MEB) во Босна и Херцеговина. Бил заменик генерален директор во томот кој работел во основањето на Micro Enterprise Bank (MEB) во Косово вп 1999, како и во Micro Finance Bank (MFB) во Белград, Србија и Црна Гора во 2001. Од јули, 2003 тој е Генерален Директор на ProCredit Bank, Македонија.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставува ставовите на Министерството за финансии

банкарска услуга – без притоа да ја изгубат својата посебна карактеристика - фокусот на МСП секторот.

Мрежата институции е профитно ориентирана, но во исто време најголемите акционери ја задржаа својата посветеност кон развојни цели. Тие не го гледаат зголемувањето на профитот како единствена причина за банкарските активности. Во 2003 година, коефициентот на враќање на капиталот за сите институции од мрежата во силна валута, по одземањето на данокот на добивка, беше 12%.

Акционерската структура во ProCredit Bank

Акционерското тело, сочинето од меѓународни финансиски институции и инвестициони компании, ја поднесе апликацијата за добивање дозвола за отворање на банка за микрофинансирање до Народна Банка на Република Македонија на 12 Март 2003 година. Дозволата и беше издадена на 1 јули 2003 година. Десет дена потоа, Банката беше официјално отворена под името ПроБусинес Банк, а на 15 септември 2003 година беше преименувана во ProCredit Bank.

Најголемите акционери во мрежата се Меѓународни Микро Инвестиции (IMI) – Франкфурт, Кредитна Банка за Обнова – Франкфурт, Меѓународна Финансиска Корпорација – Вашингтон, ФМО – Хаг. IMI може да се смета за стратешки инвеститор во оваа групација банки. Акционерите на IMI во голем дел се истите институции кои имаат акции во банките членки на мрежата. Преку финансиски своп и продажба на акциите, директниот удел на IMI во секоја институција одделно, се зголемува секоја година.

Банката работи со капитал од 6 милиони ЕУР, која сума е поголема од предвидениот минимум од 4 милиони ЕУР со Законот за банки за микрофинансирање.

Најважното управувачко тело на ProCredit Bank се состои од Управниот Одбор, Работоводниот Орган, Одборот за Управување со Ризик, и Одборот за Ревизија.

Собранието на Акционери на Банката го сочинуваат претставници на акционерите на Банката, кои се среќаваат

АКЦИОНЕРИ	СЕКТОР	ЦЕНТРАЛА	АКЦИИ	ВЛОЖЕН КАПИТАЛ во ЕУР
KfW	Банкарство	Франкфурт, Германија	20.8%	1.250.000
IFC	Инвестиции	Вашингтон, САД	15.8%	950.000
EBRD	Банкарство	Лондон, Англија	20.8%	1.250.000
IMI	Инвестиции	Франкфурт, Германија	25.8%	1.550.000
FMO	Инвестиции	Хаг, Холандија	16.7%	1.000.000
ВКУПНО			100%	6.000.000

најмалку еднаш годишно. Членовите на Одборот за Ревизија се назначуваат од страна на Собранието на Акционери. Управниот Одбор се состои од најмалку 5 члена претставници на акционерите, и заседава најмалку еднаш месечно. Три члена, кои се одбрани од истиот Одбор се исто така членови на Одборот за Управување со ризик.

Работоводниот Орган управува со работењето на Банката, и тој се состои од две лица, Прв и Втор Генерален Директор.

Мисија на филијали

Pro Credit Bank започна да работи со 2 филијали (Скопје и Тетово) и 2 кредитни канцеларии (Куманово и Гостивар) кои во декември 2003 година беа претворени во филијали. Сконцентрираноста во градовите од северниот дел на Македонија овозможи да се намалат трошоците за контрола и управување. Тетово беше избран како локација за првата филијала надвор од Скопје делумно затоа што таму постојат помалку филијали на другите банки отколку во останатите градови во Македонија, што би значело дека таму би имале помалку конкуренција од другите финансиски институции. Втората причина е фактот дека таму има голем број на микро претпријатија кои би биле заинтересирани за кредит. Поради големиот интерес за останатите услуги за населението, 2-те кредитни канцеларии во Куманово и Гостивар беа претворени во филијали кои можат да понудат комплетна банкарска услуга, вклучувајќи платежни операции и депозитни услуги.

3 дополнителни филијали се отворени во текот на 2004 година, Битола* во февруари, Струмица* во март, и втората филијала во Скопје*. Кон крајот на 2005 година, планирани се вкупно 14 филијали ширум цела Македонија.

Резултати по 10 месеци работење во Македонија

Првите месеци од работењето се покажаа како предизвик, но исто така и успешен период за Банката. Нашата институција, која ги започна активностите во јули, 2003 година под името "ProBusiness Bank", а подоцна беше преименувана во "ProCredit Bank" постигна многу важни цели.

Кредитирањето на приватниот сектор е главната дејност на ProCredit Bank. Досега се исплатени вкупно 3,783 кредити, во вкупен износ од преку 17.6 милиони ЕУР. Високиот квалитет на кредитното портфолио е јасен доказ за ригорозната кредитна анализа која се изведува од страна на нашите кредитни аналитичари. Благодарение на задоволството на клиентите, љубезноста и професионализмот на нашите вработени, можеме да кажеме дека веќе управуваме со сметки на повеќе од 6.400 клиенти, кои извршиа повеќе од 41.200 платежни операции и тоа во вкупен износ од 66.5 милиони ЕУР. Меѓу некои од клиентите кои ја избраа нашата банка, се и неколку меѓународни организации кои се ангажирани во политичкиот и економски развој на Република Македонија.

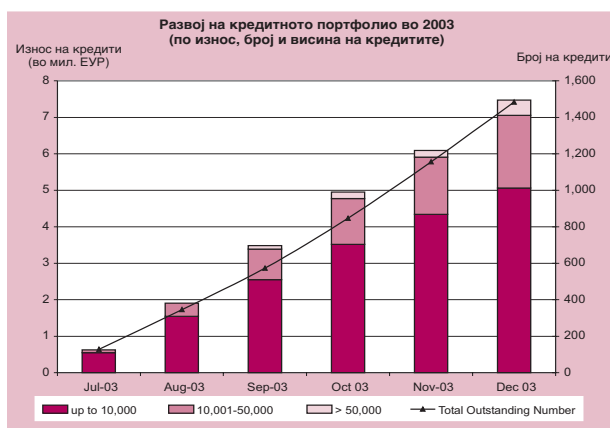
Основајќи ја Банката во согласност со Законот за микрофинансирање, ја комплетиравме почетната фаза и создадовме база за понатамошно проширување. Сите потребни дозволи за работа беа добиени на време и ни овозможија да ги нудиме сите типови на банкарски услуги за широката јавност. Покрај Централната Управа во Скопје, досега отворивме вкупно 4 филијали.

Овие резултати се постигнаа преку напорната работа на нашиот талентиран, посветен и ентузијастички тим. Нашите 191 вработен, вклучувајќи ги и приправниците, имаат просечна возраст од 26 години. Повеќето од нив се млади економисти кои своето прво бан-

карско искуство го стекнаа во некоја од институциите на банкарската мрежа во соседните земји. Тие беа избрани од неколкуте илјади апликанти во ригорозниот процес на вработување, спроведен од страна на нашиот центар за човечки ресурси.

Нашиот бизнис план за 2004 година поставува амбициозни цели, вклучувајќи го и проширувањето на мрежата на филијали, дополнувањето на палетата на кредитни услуги (ProParallelo, ProAgro), зголемувањето на депозитното портфолио во вид на штедење и орочени депозити, како и воведување на нови иновативни услуги како на пример АТМ мрежа на банкомати и тргување со блајнички и државни записи.

Горди сме на резултатите кои ги постигнавме за време на првите месеци од работењето, и убедени сме, како нова и единствена финансиска институција која ги поддржува малите бизниси во Македонија, дека даваме вистински придонес за развојот на македонската економија.

Првенствено ProCredit Bank понуди три бизнис кредити, именувани како ProInstant Kredit (до ЕУР 10.000), ProStandard Kredit (до ЕУР 50.000) и ProActive Kredit (до ЕУР 100.000). Банката за брзо време беше признаена како клучен фактор за развојот на активностите на малите и средни претпријатија во земјата. На почетокот на ноември, беше лансиран нов кредитен производ, ProExpress

Kredit. Ова е првиот кредит кој се исплаќа во локална валута (противвредност на износ до 2.000 ЕУР во МКД) и беше веднаш доста баран од нашите деловни клиенти. Од февруари 2004 г., сите кредитни производи на *ProCredit Bank* ќе бидат достапни и во МКД.

Организациона структура и развој на персоналот

Централната Управа на ProCredit Bank е лоцирана во Скопје. Функционира како центар на Банката и затоа претставува одделна единица во која работи Работоводниот Орган и Службата за внатрешна ревизија, како и општите административни оддели како што се сметководство, платен промет, информатичка технологија, администрација и набавки, правна служба и организација, ликвидност, маркетинг и одделение за управување со човечки ресурси. Внатрешниот ревизор е назначен од страна на Управниот Одбор и делува независно од Работоводниот Орган. Задача на Службата за внатрешна ревизија е да врши постојан и детален мониторинг на севкупното банкарско работење, на пр:

- Мониторинг на примената на интерните процедури и политика;
- Постигнување на целокупното ниво на ефикасност во извршувањето на банкарските операции, и
- Мониторинг на примената на правните прописи.

Како и Централната Управа, така и секоја филијала функционира како посебен профитен центар, чии постигнати резултати се транспарентни и лесно споредливи.

Секој раководител на филијала е авторизиран да одобрува кредити и да донесува многу други одлуки за работењето. Високиот степен на автономија на филијалите, овозможува подобра услуга за клиентите во вид на одлука

за бараниот кредит која се донесува во самата филијала без дополнително одобрување од Централната Управа.

На крајот на мај 2004 година ProCredit Bank вработи вкупно 191 лице, вклучувајќи ги и 55-те приправници. Нивната просечна возраст е 27 години. Персоналната политика на Банката е да негува долгогодишен добар однос помеѓу банката и вработениот. Во генерални црти напорите секогаш се наградуваат. За кредитните аналитичари постои бонус систем кој се додава на нивната фиксна плата, што мотивира и охрабрува и со тоа се наградува индивидуалниот напор. Моќностите за кариера во ProCredit Bank се темелат првенствено врз база на достигнувањата и однесувањето. Претходното искуство, времето поминато во банката, возраста и полот се сосема неважни фактори при донесување на одлуката за унапредување на вработениот на поодговорна позиција.

ProCredit Bank им пружа еднакви права на своите вработени како и на оние кои конкурираат за работни места. Тоа значи дека никој не треба да биде дискриминиран врз основа на пол, сексуална ориентација, возраст, недостатоци, брачен статус, религија, боја, етничко или национално потекло.

Програмата за кадровиот развој започнува со основна обука на секој нов вработен, а потоа следи посебна обука на самото работно место проследена со специјализирани курсеви и семинари, па се до индивидуален тренинг. Горди сме што квалитетот на нашиот кадар се смета за пример во банкарскиот сектор, а и понатаму ќе правиме напори да го задржиме и усовршиме тој стандард.

ProCredit Bank избира и обучува млад кадар, од кој поголемиот дел веќе беа и на дополнителна обука во странство, во рамките на мрежата на ProCredit Bank-ите. Како најмлада банка која очекува брз раст, и тоа во насока на

проширување на својата мрежа како и зголемување на обемот на работа, ProCredit Bank им нуди на своите вработени можност да се докажат во кариерата со зголемување на одговорноста, како и им овозможува нивен личен развој. Сите сме свесни дека не можеме да се шириме побрзо поради потребата за обука на нашите вработени. Програмата за кадровиот развој започнува со основна обука на секој нов вработен, а потоа следи посебна обука на самото работно место проследена со специјализирани курсеви и семинари, па се до индивидуален тренинг. Горди сме што квалитетот на нашиот кадар се смета за пример во банкарскиот сектор, а и понатаму ќе правиме напори да го задржиме и усовршиме тој стандард во годините што следат.

ProCredit Bank ги охрабрува своите вработени да вложуваат во развојот на своите способности. Вишите службеници и координативните позиции се воведени за да се награди професионалниот капацитет и меѓучовечките способности на оние кои биле унапредени, како и да се охрабрат да го пренесат нивното искуство на нивните помлади колеги. Обуката се спроведува во рамките на банката и се базира на разговори и следење на индивидуалната работа со што се оценуваат постигнувањата на приправниците во однос на поставениот профил за од-

делна организациона единица. При имплементирањето на бизнис планот на Bankata, бевме сконцентрирани на усогласување на оперативните процедури со индивидуалната способност. Тоа ни дозволува да излеземе од конвенционалното годишно буџетирање како основно средство за управување со развојот на бизнисот.

Свесни што нашиот компетентен тим е најсилниот капитал на Банката, би сакале да ги привлечеме најквалификуваните и најмотивираниите кадри. Еден од предусловите за оформување на еден ваков тим е добро организираниот и транспарентен процес на селекција на кандидатите. Сите 191 лице од персоналот (вработени и приправници), кој работи во ProCredit Bank, се избрани во Македонија.

За време на нивното вработување, кое беше извршено во септември и октомври 2003 година, повеќе од 1.300 лица се пријавија за работните места објавени во локалните весници. Големиот број на пријавени го покажува нивото на доверба во ProCredit Bank како субјект кој вработува. На крајот, 41 млад кандидат беа испратени на обука како во земјата, така и во некоја од банките од мрежата во странство. ProCredit Bank поставува нови стандарди во банкарскиот сектор во рамките на селекцијата на нов кадар.

ЕВРОТО НАПОЛНИ ПЕТ ГОДИНИ: ГОЛЕМИОТ ЕКСПЕРИМЕНТ НА ЕВРОПА

Раѓањето на еврото беше клучна точка во поствоената историја на европската интеграција. Педесет годишното настојување да се создаде поблиска унија и кооперативна иднина за луѓето во Европа, на многу начини, кулминираше со доаѓањето на единствената валута

Во јануари оваа година се навршија пет години од единствената европска валута – еврото. Како историска пресвртница во процесот на европската интеграција, еврото создаде нова монетарна реалност за 300 милиони Европјани за која пред една генерација, малкумина би поверувале дека е можна. За своето кратко постоење еврото веќе доживеа значителни промени, иако идната насока на овој „голем монетарен експеримент“ останува непозната. Како и повеќето петгодишни, еврото имаше свои подеми и падови, а неговата улога – и во Европа и надвор од неа – продолжува да се развива и шири.

Историја на создавањето

Раѓањето на еврото беше клучна точка во поствоената историја на европската интеграција. Педесет годишното настојување да се создаде поблиска унија и кооперативна иднина за луѓето во Европа по Втората светска војна, на многу начини, кулминираше со доаѓањето на единствената валута. Процесот кој доведе до Економска и монетарна унија (ЕМУ), со еврото како нејзина валута се заврши во три одделни фази.

Почетната фаза беше отстранување на сите ограничувања на движењата на капитал меѓу земјите-членки, до јули 1990 год. Со целосна либерализација на капиталот, европскиот „единствен пазар“ доби подлабока финансиска димензија. Меѓутоа, со поголемата флуидност на финансиските пазари се зголемија, исто така, и ризиците од можни тензии кај режимите на девизен курс со валутен распон. Втората и третата фаза обезбедија компактност сочувана во Договорот за Европската

унија (Договорот од Маастрихт), поставувајќи ја рамката за еврото. Во Маастрихт се специфицираа основните критериуми за адекватна конвергенција на економиите на идните учесници во еврото во четири области: инфлација, каматни стапки, девизен курс и државни финансии. Со втората фаза, исто така, се воспостави и шематскиот план за новата институционална структура која ќе функционира и работи во валутната област, вклучувајќи го и основањето на Европскиот монетарен институт како претходник на Европската централна банка. Третата фаза започна на 1 јануари 1999 година, кога 11 земји го фиксираа својот девизен курс за еврото.

Нова монетарна и фискална структура

Усвојувањето на единствената валута, исто така, значеше и единствена монетарна политика. Согласно Договорот од Маастрихт, независната Европска централна банка (ЕЦБ) ја чуваше вредноста на еврото следејќи ја својата првична цел – одржување на ценовната стабилност. Што произлезе од националните централни банки? Тие сега го сочинуваат, заедно со ЕЦБ, она што е познато како „евро систем“: мрежа, одговорна за дефинирање и спроведување на монетарната политика, обезбедување непречено функционирање на платните системи, водење на девизното работење и управување со официјалните девизни резерви.

Гувернерите на националните централни банки во рамките на евро системот, заедно со извршниот одбор на ЕЦБ, го сочинуваат Извршниот борд на ЕЦБ – главниот орган за донесување

одлуки, одговорен за креирање на монетарната политика за областа. Со овој нов трансфер на монетарниот суверенитет, успехот зависеше главно од веродостојноста на оваа нова супранационална институција. Во недостиг на претходни податоци, ЕЦБ се потпираше на искуството и веродостојноста на националните центрилни банки при градењето на својот углед. ЕЦБ „порасна“ за многу кратко време, како резултат на нејзината значителна институционална независност и јасна стратегија за монетарна политика насочена кон ценовна стабилност, чие значење неодамна е разјаснето како инфлација на трошоците на живот „пониско, но сепак близу до 2%“.

Усвојувањето на единствената валута значеше и единствена монетарна политика. Согласно Договорот од Мастрихт, независната Европска централна банка (ЕЦБ) ја чуваше вредноста на еврото следејќи ја својата првична цел – одржување на ценовната стабилност

Монетарната унија, исто така, има импликации врз јавните финансии на земјите членки. Додека ЕЦБ спроведува единствена монетарна политика, фискалните – и структурните политики – остануваат одговорност на секоја членка, дури и покрај правилото дека националните политики се сметаат „за прашање од заеднички интерес“. Една импликација е дека монетарниот интегритет на евро областа треба да биде поддржан со цврсти фискални буџети. Со цел да се обезбеди фискална дисциплина во целата област, со Договорот од Мастрихт се обврзуваат сите членки да избегнуваат „прекумерни фискални дефицити“, како што е подетално дефинирано во Пактот за стабилност и раст. Главната цел на пактот е да се одржат цврсти државни финансии како постојана карактеристика на ЕМУ преку постојан мониторинг, и (доколку е потребно), казниви елементи. Пактот е насочен кон промовирање на буџетски политики кои би

поддржале монетарна политика ориентирана кон стабилност, без прибегување кон прекумерни фискални дефицити во текот на нормални циклични флукуации.

Редици за еврото

Заедно со новите институции, конфигурацијата на евро зоната се промени со создавањето на единствената валута. Со влезот на Грција како дванаесетта членка во 2001 година, евро областа ги опфаќа сите, освен три членки на Европската унија пред нејзиното проширување во мај: Австрија, Белгија, Финска, Франција, Германија, Грција, Ирска, Италија, Луксембург, Холандија, Португалија и Шпанија. Со ратификување на Договорот од Мастрихт, на Обединетото кралство и Данска им се дозволи да не ги заменуваат нивните национални валути со еврото, оставајќи ја алтернативата отворена за тоа да го сторат во иднина. На Шведска ѝ беше дозволена отстапка, но не и трајно ослободување, со обврска да го усвои еврото, но без фиксно одреден датум. Од овие три земји, само Данска во моментот го одржува девизниот курс на данската круна во однос на еврото во рамките на тесни распони ($\pm 2^{1/4}$) на флукуација на преодниот механизам на девизниот курс на ЕМУ, ERM2 (Exchange rate mechanism).

Од десетте земји кои ѝ се приклучија на Европската унија во мај, се очекува истите да го усвојат еврото, иако не е поставен краен рок. Покрај останатите критериуми за конвергенција специфицирани во Договорот од Мастрихт, во земја која има намера да го усвои еврото, мора да има најмалку две години стабилен девизен курс во ERM2. Со оглед на моменталната разлика во аранжманите на девизниот курс во овие земји, изгледите за пошироко усвојување на еврото ќе наметнат пренасочување кон поголема употреба на еврото, прво како референтна и интервентна валута, и на крај како домашни

пари. Сепак, одлуката дали е подобро да се усвои еврото порано или подоцна – или пак, воопшто, како што е случајот со Обединетото Кралство и Данска – е комплексно прашање. Во основа, секоја земја мора самата да одлучи во кој момент ползата од прифаќањето – како што е ветувањето за поголема трговија и финансиска интеграција во евро зоната – ги надминува трошоците значително, прифаќајќи монетарна политика од типот „еден модел за сите“.

Валута без граници

На глобалната сцена, еврото имаше второстепена улога само во однос на американскиот долар. Од своја страна, ЕЦБ ниту ја промовираше ниту ја спречуваше интернационализацијата на својата валута. Сепак, имајќи ја предвид економската големина на евро зоната и наследството од своите национални валути, улогата на еврото како „меѓународна валута“ беше и директна и далекусежна, од самиот негов почеток. Употребата на меѓународна валута може да се категоризира во смисла на истите функции поврзани со домашните пари – како пресметковна единица, средство за размена и чување на вредноста.

Еврото се користи како валута за порамнување во речиси половина од надворешната трговска размена во евро зоната. Како паралелна валута за готовински трансакции, пристапот до употребата на еврото е потешок, бидејќи ваквата трговија обично не е евидентирана и понекогаш вклучува активности од неформалната, или нелегалната, економија. Банкарските податоци за нето размената на валутата – евро банкноти испратени во странство минус оние примени – укажуваат дека повеќе од 30 милијарди евра, или приближно 10% од сите евра во оптек, им се дадени на нерезиденти за време на преминот кон евро од јануари 2002 година до јуни 2003 година.

Најзначајната меѓународна улога на еврото во приватниот сектор е како валута на деноминација на финансиските средства. На пример, делот од долгот деноминиран во евра (издаден од нерезиденти), од 1999 година постојано се зголемува, па сега на него отпаѓа околу една третина од неизмирените обврски во поглед на меѓународните должнички хартии од вредност, веднаш по долгот деноминиран во американски долари. На меѓународните пазари на заеми, респективниот дел на заемите во евра и долари кон нерезиденти е слично распределен (37% и 46%).

Во врска со резервите, доминатната валута во официјалните девизи и понатаму е американскиот долар, иако еврото доживеа свое релевантно постојано зголемување од 12,7% на крајот на 1999 година на 18,7% на крајот од 2002 година

Во поглед на официјалната употреба на еврото, функциите на референтна и интервентна валута се тесно поврзани. Во 2003 година, 51 земја и територии надвор од евро зоната се потпираа на еврото како референтна, или валута што служи како номинално сидро за друга валута, или како дел од кошницата на валути. Голем број на земјикандидатки за прием во ЕУ и земји од западен Балкан и Африка го користат еврото како номинално сидро. Згора на тоа, Русија во својата кошница на валути одржува сооднос од 60-40 помеѓу американскиот долар и единствената европска валута. Во врска со резервите, доминатната валута во официјалните девизи и понатаму е американскиот долар, иако еврото доживеа свое релевантно постојано зголемување од 12,7% на крајот на 1999 година на 18,7% на крајот од 2002 година. Како што мапата на валутната област и понатаму се прецртува, и е поддржана од кредибилитетот на ЕЦБ, употребата на еврото во глобалната трговија и финансии веројатно ќе продолжи да се шири.

Преземено од:
"Finance and development", June, 2004

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Ул. "Даме Груев" 14 Скопје, Тел. (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk/>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Д-р Димко Кокароски

ПРВ ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Дејан Рунтевски
dejan.runtevski@finance.gov.mk

ВТОР ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Никица Мојсоска-Блажевски
nikica.mojsoska@finance.gov.mk

ДИЗАЈН

НИД МИКЕНА - Битола

ПЕЧАТИ

НИД МИКЕНА - Битола

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Жана Шокаровска
Емилија Сиркаровска
Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕ НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА
ПУБЛИКАЦИЈА, ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ
ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209

Билт. Минист. Финанс.

4-6/2004